

PARISUHDE – VOIMANLÄHDE VAI TAISTELUKENTTÄ?

Vallanjako ja vastuunjako puolisoien välisen yhteyden selittäjänä.

Nina Katariina Hyttinen

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaalipsykologia

Pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2008

TIIVISTELMÄ

Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalipsykologian laitos. Hyttinen, Nina K.
 Parisuhde – voimanlähde vai taistelukenttä? Vallanjako ja vastuunjako puolisoiden välisen yhteyden selittäjänä. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. 17.3.2008. Sivumäärä 80 + 21.

Tutkielmassa tarkasteltiin avioliitossa olevien pariskuntien suhteen läheisyyttä itseluokitteluteorian (self-categorization theory) avulla. Tutkielmassa selvitettiin, millaisissa avioliitoissa puoliset kokevat myönteistä, henkilökohtaista attraktiota toisiinsa ja milloin heidän välilleen puolestaan syntyi vastakkainasettelua. Kun aviopuolisot ovat samalla puolella, he kunnioittavat ja tukevat toisiaan sekä tuntevat me-henkeä. Pariskunnan välille voi myös syntyä asetelma, jossa vaimon ja miehen välillä voidaan erottaa väliseinä, ryhmäraja, jolloin puoliset ovat eri puolilla. Ryhmärajan olemassaoloa tarkasteltiin vallan- ja vastuunjaon avulla. Tasa-arvoisessa avioliitossa päätökset tehdään yhdessä, kun taas hierarkkisessa suhteessa toinen on johtaja ja päätöksentekijä. Kotitöiden vastuunjako voi samoin olla tasapuolista, tai kodinhoidon päävastuu voi olla vain toisella. Vallan- ja vastuunjaon yhteyttä aviopuolisoiden läheisyyden kokemuksiin tarkasteltiin ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä sukupuolistereotyypioiden, toisessa kysymyksessä parisuhteen koheesion, puolisoiden välisen solidaarisuuden sekä puolisoiden tunnesuhteen avulla. Aineisto kerättiin kyselytutkimuksella kristilliseltä avioliittoleiriltä kesällä 2001 ja analysointimenetelmänä käytettiin varianssianalyysia. Kyselyyn vastasi 178 pariskuntaa, joten aineisto muodostui 356 lomakkeesta. Täytettyjä lomakkeita palautui 62 %.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen yleistulokseksi tuli se, että vastaajat määrittivät feminiinisuuden lapsekkain ja maskuliinisuuden aikuismaisin termein avioliiton valta- ja vastuunjakoasetelmasta riippumatta. Lisäksi vastausjoukon naisten sisäryhmäidentiteetti, käsitys naiseudesta, näytti olevan negatiivinen. Vastaajista sekä miehet että naiset uskoivat, että muut ihmiset arvostavat miehiä ominaisuuksia enemmän kuin naisellisia ominaisuuksia. Toisen tutkimuskysymyksen tuloksena oli, että tasa-arvoiset ja kodinhoitovastuuta yhdessä kantavat puoliset kokivat suurempaa koheesiota ja solidaarisuutta toisiaan kohtaan ja heidän tunnesuhteensa oli parempi kuin epätasa-arvoisissa ja vastuunjaoltaan epätasapuolisissa avioliitoissa elävillä pariskunnilla. Toisen puolison toimiminen perheen päänä tai toiselle sälytetyt kotityöt etäännyttivät miestä ja vaimoa toisistaan. Myös vallan- ja vastuunjaosta erimieliset pariskunnat kokivat vähäisempää yhteyttä toisiinsa kuin tasa-arvoiset ja yhteisvastuulliset puoliset. Miehet näyttivät voivan avioliitossa paremmin kuin naiset.

Tutkielman tulokset johtivat pohtimaan sukupuolta myös sosiaalisen identiteetin teorian näkökulmasta. Kysely tehtiin valikoituneelle vastaajajoukolle, mutta mikäli maskuliinisuus nähdään arvostetumpana sukupuolena, voidaan olettaa, että se vahvistaa miesten sosiaalista identiteettiä. Toisaalta kovat maskuliinisuusnormit voivat tuottaa riittämättömyyden kokemuksia ja heikentää miehen henkilökohtaista identiteettiä. Tämä voi johtaa tarpeeseen korostaa omaa oletettua paremmuutta suhteessa naiseen tai vaihtoehtoisesti halun sulkeutua ympäristön odotuksilta. Naisen vähemmän arvostettuna sukupuolena näkeville naisilla saattaa henkilökohtainen identiteetti olla hyvinkin vahva, mutta sosiaalinen identiteetti heikko. Silloin naisen voi olla vaikeaa samastua omaan sukupuoleensa, mikä voi johtaa epäsolidaarisuuteen muita naisia kohtaan sekä ryhmänjättämispyrkimykseen. Tämä voi ilmetä naisella esimerkiksi niin sanottuna hyvä jätkä -ilmiönä.

Avainsanat: parisuhde, sukupuoliroolit, tasa-arvo

TUTKIELMAN KUVIOT JA TAULUKOT

Kuviot

Kuvio 1. Vallanjako tutkimusjoukon parisuhteissa.

Kuvio 2. Vastuunjako tutkimusjoukon parisuhteissa.

Kuvio 3. Naisten näkemys sukupuolten ominaisuuksien arvostuksesta.

Kuvio 4. Miesten näkemys sukupuolten ominaisuuksien arvostuksesta.

Kuvio 5. Vastaaajien näkemys miehisistä ominaisuuksista.

Kuvio 6. Vastaaajien näkemys naisellisista ominaisuuksista.

Kuvio 7. Naiskäsitykset vallanjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Kuvio 8. Naiskäsitykset vastuunjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Kuvio 9. Koheesio vallanjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Kuvio 10. Koheesio vastuunjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Kuvio 11. Solidaarisuus vallanjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Kuvio 12. Solidaarisuus vastuunjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Kuvio 13. Tunnesuhde vallanjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Kuvio 14. Tunnesuhde vastuunjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Taulukot

Taulukko 1. Miesten ja naisten naiskäsitysten yhteys vallanjakoon.

Taulukko 2. Miesten ja naisten naiskäsitysten yhteys vastuunjakoon.

Taulukko 3. Parisuhteen koheesioyhteyden yhteys vallanjakoon miehillä ja naisilla.

Taulukko 4. Parisuhteen koheesioyhteyden yhteys vastuunjakoon miehillä ja naisilla.

Taulukko 5. Puolisoiden solidaarisuuden yhteys vallanjakoon miehillä ja naisilla.

Taulukko 6. Puolisoiden solidaarisuuden yhteys vastuunjakoon miehillä ja naisilla.

Taulukko 7. Puolisoiden tunnesuhteen yhteys vallanjakoon miehillä ja naisilla.

Taulukko 8. Puolisoiden tunnesuhteen yhteys vastuunjakoon miehillä ja naisilla.

SISÄLLYS

1	MIES JA VAIMO – SAMAA VAI ERI MAATA?	5
2	PARISUHTTEEN TEOREETTISIA KEHYKSIÄ	7
	2.1 Sukupuolijärjestelmä vallanjaon uusintajana	9
	2.2 Itseluokitteluteoria parisuhteen selittäjänä	11
	2.2.1 Sosiaalisen minäkäsityksen tasot	14
	2.2.2 Itseluokitteluteorian hypoteesit	16
	2.2.3 Sosiaalinen ja henkilökohtainen attraktio	18
	2.3 Ryhmänsisäinen negatiivinen attraktio	20
	2.3.1 Sosiaalisen identiteetin teorian näkökulma	20
	2.3.2 Itseluokitteluteoria negatiivisen ryhmäattraktion selittäjänä	22
	2.4 Vallankäyttö ryhmäjaon vahvistajana	25
3	KÄSITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
	3.1 Vallanjako ja vastuunjako	27
	3.2 Parisuhteen koheesio	28
	3.3 Puolisoiden välinen solidaarisuus	30
	3.4 Puolisoiden tunnesuhde	31
	3.5 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	31
4	AINEISTON HANKINTA JA MUUTTUJIEN MUODOSTAMINEN	35
	4.1 Aineiston keruu	35
	4.2 Katoanalyysi	37
	4.3 Kyselylomake	38
	4.3.1 Selittävien muuttujien muokkaus	38
	4.3.2 Selitettävien muuttujien muokkaus	39
	4.4 Selittävät muuttujat	41
	4.4.1 Vallanjako	42
	4.4.2 Vastuunjako	43
	4.5 Selitettävät muuttujat	44
	4.6 Selitettävät muuttujat ja tutkimuskysymykset	45

5	ANALYYSI JA TULOKSET	47
5.1	Vastaajien nais- ja mieskäsitykset	48
5.1.1	Sukupuoleen liitetty arvostus	48
5.1.2	Naisiin ja miehiin liitetyt ominaisuudet	50
5.1.3	Naisiin liitetyt ominaisuudet sekä parisuhteen vallan- ja vastuunjako	52
5.1.3.1	Naiskäsitykset ja vallanjako	52
5.1.3.2	Naiskäsitykset ja vastuunjako	54
5.2	Parisuhteen laatu	57
5.2.1	Parisuhteen koheesion yhteys vallan- ja vastuunjakoon	57
5.2.1.1	Koheesio ja vallanjako	57
5.2.1.2	Koheesio ja vastuunjako	59
5.2.2	Puolisoiden välisen solidaarisuuden yhteys vallan- ja vastuunjakoon	61
5.2.2.1	Solidaarisuus ja vallanjako	61
5.2.2.2	Solidaarisuus ja vastuunjako	62
5.2.3	Puolisoiden tunnesuhteen yhteys vallan- ja vastuunjakoon	64
5.2.3.1	Tunnesuhde ja vallanjako	64
5.2.3.2	Tunnesuhde ja vastuunjako	66
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	68
6.1	Tutkimuskysymyksiin saadut vastaukset	68
6.1.1	Sukupuolikäsitykset, valta ja vastuu	69
6.1.1.1	Sukupuolten välinen ryhmäraja	69
6.1.1.2	Naiskäsitykset, vallanjako ja vastuunjako	70
6.1.2	Parisuhde, valta ja vastuu	71
6.2	Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto	73
6.3	Sukupuoli vallankäytön välineenä	74
	LÄHTEET	77

LIITTEET

- Liite 1. Kyselylomake
- Liite 2. Selitettävien muuttujien korrelaatio
- Liite 3. Muuttujien koheesio, solidaarisuus ja tunnesuhde jakaumat
- Liite 4. Mies- ja naiskäsitteet miehillä ja naisilla
- Liite 5. Varianssien yhtäsuuruustestit
- Liite 6. Yksisuuntaiset varianssianalyysit (ANOVA)
- Liite 7. Normaalisuustestit

1 MIES JA VAIMO – SAMAA VAI ERI MAATA?

Tutkielman tarkoituksena on selvittää naisen ja miehen parisuhteen dynamiikkaa kognitiivisesta näkökulmasta ja *itseluokitteluteorian* (self-categorization theory) pohjalta. Pyrkimyksenä on selvittää sitä, perustuuko kumppanien välinen vuorovaikutus henkilökohtaiseen, myönteiseen attraktioon vai kulkeeko parisuhteen keskellä ryhmäraja. Tässä tutkielmassa ryhmärajaa ilmentävät päätöksenteon epätasa-arvoisuus sekä vastavuoroisuuden puuttuminen kodin- ja perheenhoidosta. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitetään vallan- ja vastuunjaon yhteyttä sukupuolistereotyyppioihin, toisessa kysymyksessä näiden yhteyttä pariskunnan keskinäisen läheisyyden kokemuksiin eli parisuhteen koheesioon, puolisoiden väliseen solidaarisuuteen ja puolisoiden tunnesuhteeseen. Aineisto kerättiin kyselytutkimuksella ja analysoitiin kvantitatiivisesti varianssianalyysilla.

Kun puoliset käyttäytyvät eriryhmäisesti, sosiaalinen attraktio johonkin parisuhteen ulkopuolella olevaan ryhmään on suurempi kuin puolisoa kohtaan tunnettu attraktio. Esimerkiksi mies voi kokea eksklusiivista solidaarisuutta omaa sukupuoltaan kohtaan ja suhtautua naisiin – myös omaan vaimoonsa – ennakkoluuloisesti. Vaimo puolestaan voi kokea sisäryhmäattraktiota omiin verisukulaisiinsa ja kategorioida miehensä ulkopuoliseksi. Eriryhmäisesti käyttäytyvillä puolisoilla solidaarisuus jotain toista ryhmää kohtaan johtaa epäsolidaarisuuteen omaa kumppania kohtaan. Jos puoliset sen sijaan kokevat olevansa samalla puolella, he tukevat, kannustavat ja puolustavat toisiaan sekä kokevat me-henkeä. Tämä yksilöidenvälinen attraktio perustuu henkilökohtaiseen pitämiseen sekä toisen arvostamiseen ainutlaatuisena persoonana.

Ovatko valta ja vastavuoroisuus merkittäviä tekijöitä, jos yhteiselo ei puolisoitten yrityksistä huolimatta toimi? Tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten vallan- ja vastuunjako vaikuttavat parisuhteen dynamiikkaan. Oletuksena on, että toisen ylivalta tai epätasainen työnjako tuottavat eriryhmäisyyttä. Koska tutkin parisuhteen toimivuuden sisäisiä tekijöitä, kohderyhmänä ovat ulkoisilta puitteiltaan keskenään samankaltaiset pariskunnat. En pyrkinyt hakemaan edustavaa otosta erilaisista ja erityyppisissä parisuhteissa elävistä ihmisistä, vaan yritin selvittää sitä, millaista vuorovaikutusta samaryhmäisyys tai vaihtoehtoisesti eriryhmäisyys tuottavat. Tutkittaviksi valitsin heteropareja, jotka ovat naimisissa, haluavat pysyä yhdessä ja ovat motivoituneet hoitamaan suhdettaan.

Vakioimalla suhteen juridinen luonne avioliitoksi saadaan ulkoisia epävarmuustekijöitä vähennettyä – avioliitossa oleville yhdessä asuminen saattaa olla vasta parisuhteen koekielua, eikä se siksi aina ole niin sitoutunutta kuin naimisissa olevilla. Myöskään ei varsinaisesti tutkita erityisongelmien, kuten perheväkivallan tai päihderiippuvuuden, kanssa kamppailevia pariskuntia, vaikka tutkimusjoukossa näitäkin ongelmia oli havaittavissa.

Tutkimuskohteena olivat eräällä avioliittokurssilla kesällä 2001 mukana olleet, naimisissa olevat suomalaiset pariskunnat. Tutkimukseni kannalta on keskeistä, että puolisoit intentionaalisesti halusivat sitoutua suhteeseen. Sitoutumista osoitti se, että pariskunta investoi suhteeseensa voimavaroja. Avioliittokurssille osallistumista voidaan pitää osoituksena yhdessä pysymisen haluista.

2 PARISUHTEEN TEOREETTISIA KEHYKSIÄ

Parisuhdetta voidaan tutkia monella tavoin, eikä suhteen laadun mittaamiseen ole yhdenmukaisia käsitteitä eikä määritelmiä (Rytkönen – Hautsalo 1999, 4). Tolkki-Nikkosen (1990) mukaan avioliittoon kuuluu paitsi miehen ja naisen välinen parisuhde, myös yhdessä lasten kanssa muodostuva perhekokonaisuus sekä avioliittoa koossapitävät institutionaaliset ja psykologiset tekijät (Tolkki-Nikkonen 1990, 78–79). Jallinojan (2000) mukaan nimenomaan parisuhteesta on tullut perheen kannatinpylväs, ei perhekokonaisuudesta, eivätkä institutionaaliset syyt ja avioeron pelko enää pidä puolisoita yhdessä (Jallinoja 2000, 38, 40, 82). Parisuhteen laatu on siten liiton onnistumisen keskeinen tekijä. Tässäkin tutkielmassa keskitytään siksi miehen ja naisen parisuhteeseen, ei perheeseen. Suhteessa koettua läheisyyttä ja yhteyttä tarkastellaan vallan- ja vastuunjaon näkökulmasta.

Parisuhteen laadun tutkimuksissa on käytetty sosiaalisen vaihdon teoriaa, kognitiivis-behavioristista teoriaa tai kiintymyssuhdeteoriaa (Rytkönen – Hautsalo 1999, 10–18). Kun parisuhdetta tutkitaan sosiaalisen vaihdon teorian pohjalta, puoliset arvioivat avioliiton laatua ja pysyvyyttä laskemalla yhteen suhteen hyvät ja vähentämällä niistä huonot puolet. Sosiaalisen identiteetin teoria olisi myös hyvä parisuhdetutkimuksen viitekehys. Teoria voisi avata sitä, sitoutuvatko puoliset ensisijaisesti toisiinsa vai johonkin muuhun viiteryhmään, jolloin puoliso edustaakin ulkoryhmän jäsentä. Jos hallitsevana samastumislähteenä ovat parisuhteen sijasta omat sukulaiset, ystävät tai oman sukupuolen edustajat, syntyy puolisoitten välille eriryhmäisyyttä ja ennakkoluuloja. (Hogg – Abrams 1990, 3–4.) Kun mies ja vaimo ovat konfliktitilanteessa eri puolilla, osoittaisi se myös puolisoitten eriryhmäisyyttä. Mies saattaa vaimoonsa hermostuessaan leimata koko naissukupuolen vaimonsa kielteisillä ominaisuuksilla, ja vaimo voi mennä äitinsä ja sisarustensa puolelle, kun aviomies joutuu näiden kanssa ristiriitaan. Konfliktitilanteessa voi olla myös samalla puolella, jolloin ainoastaan asiat riitelevät, eivät ihmiset.

Myös Aune Flinckin (2006) hoitotieteen alaan kuuluvan väitöskirjan mukaan vaimolla ja miehellä voi olla erilaisia strategioita riitatilanteessa. Puolisoitten arvojen ja elämän-

tapojen erilaistuminen sekä heikko kommunikaatio johtavat keskinäisen kunnioituksen katoamiseen. Puolisot vieraantuvat ja luopuvat suhteen hoitamisesta ja yhteyden vaalimisesta. Yhteyden siteen murtuessa suhde muuttuu valtataisteluksi. Myös ulkoiset olosuhteet kuormittavat parisuhdetta. Parisuhdeväkivalta voi olla henkistä tai fyysistä ja kytkeytyy suhteen vuorovaikutuksen vääristymiseen. Olemassaolon oikeuden loukkaaminen, ihmisarvon mitätöiminen, tunteiden, tarpeiden ja toiveiden huomiotta jättäminen ja vastuiden laiminlyöminen ovat väkivaltaa. Sanallinen väkivalta, syyttely ja alistaminen ovat tavallisia voimankäytön keinoja. Tällaisista parisuhteista puuttuu kuulluksi tulemisen ja toisen huomioon ottamisen kokemus. Flinckin väitöskirjan mukaan miehet pyrkivät naiseuden häpäisemiseen tai kahlitsevat naisen riippuvuussuhteeseen sekä uhkailevat ja rankaisevat naista. Naiset käyttävät ylivoiman saavuttamisen keinoina kaupankäyntiä ja kiristämistä tai liittoutuvat tukijoukkojensa kanssa. (Flinck 2006, 52–85.) Miehet näyttävät kohdistavan aggressionsa makrotasolle, naissukupuoleen kollektiivisesti, kun taas naiset suuntaavat hyökkäyksen mikrotasolle, yksittäiseen mieheen. Nainen olisi siten haavoittamiselle alttiimpi sukupuolensa jäsenenä, mies puolestaan yksilönä.

Scott Coltrane (2004) on tutkinut avioparien tapaa keskustella kotitöistä ja lastenhoidosta. Avioliiton vuorovaikutuksesta ei hänen mukaansa juuri ole tehty skriptejä eikä selvityksiä, vaikka aihe olisikin tärkeä. Keskustelu on keskeinen tapa tuottaa parisuhteen yhteistä todellisuutta. Coltranen tutkimus koski kahtakymmentä pariskuntaa, joissa molemmat puolisot kävivät töissä ja osallistuivat kotitöiden tekoon. Kun kotityöt jaettiin tasapuolisesti, ”äidillinen” ajattelu levisi miehiinkin ja sukupuolen sosiaalinen merkitys alkoi muuttua. Sukupuolta ei niinkään enää kytketty persoonallisuuteen, vaan se asemoitiin sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Coltrane 2004, 197–204.) Voisi ajatella niinkin, että ”äidillinen” ajattelu ei olisi minkäänlainen sukupuolikysymys, vaan yksinkertaisesti vanhemmuuteen ja vastuunkantoon liittyvä asia. Jos vastuu on enimmäkseen toisen puolison – usein äidin – harteilla, tämä luonnollisesti osoittaa näitä piirteitä enemmän kuin isä. Isä ei näin ajateltuna muuttuisi vastuuta ottaessaan suinkaan äidillisemmäksi vaan enemmän vanhemmaksi.

Huston et al. (2001) osoittivat tutkimuksessaan, että suhteen luonne ja sen muutokset kahden ensimmäisen avioliittovuoden aikana ennustivat avioliiton tilaa 13 vuoden jälkeen. Suhteen dynamiikka, alkuajan romanttisuus ja kielteisten tunteiden määrä antoi

viitteitä siitä, oliko pariskunta suhteessaan onnellinen myöhemmin tai kuinka kauan liitto kesti ennen eroa. Rakkauden ja kiintymyksen osoitusten väheneminen, epävarmuus puolison sitoutumisesta sekä ristiriitaisuuksien kasvu näyttivät vievän pariskuntaa kohti avioeroa. (Huston et al. 2001, 237–250.) Kun vaimon ja miehen keskinäinen läheisyys alkaa rakoilla, myös myönteinen vastavuoroisuus vähenee ja valtataistelutkin saattavat lisääntyä.

Parisuhde on vuorovaikutussuhde, jossa voi olettaa pätevän samojen lainalaisuuksien kuin muissakin ihmissuhteissa. Toki siinä on lisäelementtejä, koska suhde edellyttää suurempaa sitoutumista fyysisellä, henkisellä, institutionaalisella ja taloudellisella tasolla kuin muu aikuisten välinen vuorovaikutus. Yleisten teorioiden valossa tutkittuna parisuhteen dynamiikasta voi nousta esiin kiinnostavia löytöjä, jotka tekevät näkyviksi sellaisia vuorovaikutuksen lainalaisuuksia, jotka eivät toisentyypisissä ihmissuhteissa tule riittävän ilmeisiksi. Erilliset parisuhdeteoriat saattavat mennä liian yksityiskohtaiseksi joidenkin ilmiöiden selittämiseksi, jolloin varsinaiset suhteen laadun juurisyyt jäävät käsittelemättä. Esimerkiksi Bradburyn ja Finchamin tutkimuksessa attribuutioiden ja käyttäytymisen yhteydestä avioliiton vuorovaikutuksessa tutkittiin kyllä naisten ja miesten attribuointityylien eroja, mutta ei sitä, mistä erot johtuvat (Bradbury – Fincham 1992, 613–628).

2.1 Sukupuolijärjestelmä vallanjaon uusintajana

Salosen (2000) mukaan sukupuolijärjestelmissä operoidaan vastakohtaparien avulla ja käytetään dikotomisia käsityksiä sukupuolesta. Dikotomia-ajatteluun liittyy yleensä vallan epätasainen jako: toisella osapuolella on aina enemmän valtaa kuin toisella. Dikotomiat ovat siten hierarkkisessa suhteessa toisiinsa. Vallan puute näkyy äänettömyytenä ja alistumisena. Sukupuolisen vallan jakautuminen hierarkkisesti voi johtaa siihen, että vallan määrä käsitetään muuttumattomaksi: kun naisten vaikutusvalta kasvaa, tarkoittaisi se sitä, että miesten valta samassa suhteessa vähenisi. (Salonen 2000, 152–153, 158.)

Liljeström (1996) toteaa, että sukupuolijärjestelmät ovat alati muuttuvia sosiaalisymbolisia konstruktioita. Niiden muuttuvuus saattaa olla perussyys siihen, että sukupuolijärjestelmät uusintavat jatkuvasti perusasetelmiaan ja pyrkivät oikeuttamaan vallitsevia

valtasuhteita. Liljeström luonnehtii sukupuolijärjestelmää heterosuhteutuneeksi todellisuudeksi. Heterosuhteutuneisuus tarkoittaa sitä, että sukupuolikategoriat määräytyvät miehisen normin mukaisesti. Sen tarkoituksena on taata miehille ylläpito, hoivaa ja tukea naisten taholta. Sukupuolten suhteet muotoutuvat miesten ehdoilla ja heitä varten, ja sukupuolijärjestelmä rakentuu ensisijaisesti miesten välisille suhteille, kaupoille ja liittoutumille. (Liljeström 1996, 130–131.) Maaret Wagerin (1998) mukaan sukupuolijärjestelmä toimii dikotomia- ja hierarkiaperiaatteilla. Se erottelee naiset ja miehet toisistaan ja asettaa heidät kategorioina arvojärjestykseen. Sukupuolijärjestelmän avulla voidaan kuvata sitä, miten miesten ja naisten väliset suhteet jäsentyvät jonakin historiallisena ajankohtana tietyssä kulttuurissa. Sukupuolijärjestelmä ulottuu rakenteelliselta ja kulttuuriselta tasolta aina yksilötasolle. Kaikki nämä tasot ovat yhteydessä toisiinsa, ja kokonaisuus uusintuu yhteiskunnallisissa käytännöissä. (Wager 1998, 83.)

Sukupuolijärjestelmien analysoijat ovat jakautuneet kahteen keskenään kiistelevään koulukuntaan. Essentialistit näkevät sukupuolen (sex) biologisena ja sukupuolisen käyttäytymisen sisäsyntyisenä. Konstruktionistinen suuntaus puolestaan näkee sukupuolen (gender) kulttuurisesti tuotettuna. Sukupuoli on sen mukaan kulttuurinen ja sosiaalinen rakenne, jota uusinnetaan ja tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä. (Salonen 2000, 154–155.) Käyttäytymismalleja ryhmittelemällä voidaan identifioida, mihin sukupuoliryhmään ihmiset kuuluvat (Lorber 2004, 16–17). Lorber siis näyttää oletttavan, että sukupuoli ilmeni joinakin käyttäytymistapoina. Silloin esimerkiksi mies nähtävästi olisi vähemmän mies, jos hänellä olisi jonkin koulukunnan naisellisiksi määrittämiä ominaisuuksia. Tällöin kysymykseksi nousee luonnollisesti se, kuka määrittäisi feminiiniset ja maskuliiniset piirteet. Määrittelijä voi käyttää valtaa omaksi edukseen. Tällainen määrittely on tuottanut ja tuottaisi hierarkkisia sukupuolistereotypioita (ks. esim. Weininger 2000, 25–156).

Rasismi ja seksismi voidaan nähdä analogisina mielen konstruktioina. Ne ovat molemmat ennakkoluuloisuuden muotoja ja kohdistuvat ulkoryhmään (Brown 1989, 165). Mustaihoinen edustaa toiseutta, samoin nainen. Rasismin logiikka muistuttaa hierarkkisia sukupuolikategorioita tai -skeemoja. Väheksytympään etniseen ryhmään, joka on usein määrällisenä vähemmistönä, on kohdistettu samantapaisia arvioita kuin seksismissä naiseen. Miles (1994) referoi kirjassaan 1800-luvun valkoista siirtomaavirkailijaa: "Lyhyesti sanottuna, tällä rotutyypillä (afrikkalaiset) on samat hyvät ja huonot puolet

kuin viehättävällä lapsella." Virkailija määritteli mustaihoiset muun muassa tuhlaaviksi, herkästi innostuviksi, kykenemättömiksi hallitsemaan itseään ja turhamaisiksi. He turvautuvat hänen mukaansa viisaampaansa (valkoinen mies), kun luottamus on saavutettu. (Miles 1994, 149.) Vastaavasti Emile Durkheim ja hänen aikalaisensa tulivat tutkimuksissaan siihen tulokseen, että naisen aivot eivät kehittyneet samaan suuntaan kuin miehen aivot, ja että keskiverto aikuinen mustaihoinen oli älyllisiltä ominaisuuksiltaan samaa luokkaa kuin lapsi, nainen tai seniili valkoinen. (Durkheim 1893; ref. Kimmel 2004, 31–32.) Vaikka rasistiset stereotypiat ovat jo vanhentuneita, feminiinisyteen voidaan edelleenkin kytkeä lapsekkaita ominaisuuksia. Väheksytyllä ryhmällä itselläänkin voi olla negatiivinen autostereotypia ja ennakkoluuloinen käsitys itsestään. Toiselta edustava ryhmä kuuluu vähemmistöön – joko määrälliseen tai psykologiseen. Enemmistö edustaa normaaliutta, vähemmistö poikkeavuutta. Sisäistäessään ulkoryhmän kielteiset näkemykset omasta ryhmästään ns. epävarma vähemmistö voi alkaa halveksia ryhmäänsä ja itseään. (Liebkind 1998, 102–103.) Kyse on siitä, missä määrin sukupuoli jakaa ihmiset meidän kulttuurissamme psykologiseen enemmistöön ja vähemmistöön.

Biologien keskuudessa käydään keskustelua sukupuolten eroista, sekä niihin liittyvästä naisten ja miesten välisestä epätasa-arvosta. Sosiaalitieteiden näkökulmasta katsottuna sukupuolierot eivät välttämättä tuota sosiaalista, poliittista ja taloudellista epätasa-arvoa. Syy-seuraussuhde meneekin toisinpäin: epätasa-arvo ja sukupuolittunut yhteiskunta tuottavat ajan mittaan havaittavia eroja sukupuolten käyttäytymiseen, asenteisiin ja ominaisuuksiin. (Kimmel 2004, 49, 101.)

2.2 Itseluokitteluteoria parisuhteen selittäjänä

Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä on John C. Turnerin kehittämä *itseluokittelun teoria* (self-categorization theory), joka juontaa juurensa Henry Tajfelin sosiaalisen identiteetin teoriasta mutta on yleisluonteisempi. Tajfelin teorian keskeinen psykologinen oletus on motivationaalinen: saavuttaakseen myönteisen sosiaalisen identiteetin yksilö pyrkii näkemään oman ryhmänsä muita edullisemmassa valossa. Itseluokitteluteorian keskeisenä tekijänä ei ole minkäänlaisen ryhmäkäyttäytymisen selittäminen vaan se, kuinka yksilöt ylipäänsä kykenevät ollenkaan toimimaan ryhmänä. Teoriassa on olennaista sosiaalisen identiteetin abstraktiotasot sekä itsen ja toisten kognitiivinen mää-

rittely eri abstraktiotasoille. (Turner 1987, 42.) Itseluokitteluteorian mukaan *minäkäsitys* (self-concept) vaihtelee eri abstraktiotasoilla ainutlaatuisen, muista sisäryhmän jäsenistä poikkeavan itsen ja täysin *depersonoidun* (depersonalized), muiden sisäryhmän jäsenten kaltaisen, mutta ulkoryhmästä täysin eroavan itsen välillä. (Turner 1987, 44; Hogg 1992, 93.) Minäkäsitys tarkoittaa minän hypoteettista kognitiivista rakennetta, joka ei ole suoraan havaittavissa. Se on eri asia kuin *minäkuva* (self-image), joka on havaintojen tulos, subjektiivinen kokemus itsestä, mikä tulos syntyy minän kognitiivisen rakenteen jonkun osan toiminnasta. (Turner 1987, 44.)

Itseluokitteluteoriassa ryhmäilmiön perusmekanismina on kognitiivinen luokitteluprosessi, joka saa samaan kategoriaan kuuluvien yhtäläiset ominaisuudet korostumaan ja eri kategorioihin kuuluvien eroavuudet vastaavasti kärjistymään niillä ulottuvuuksilla, jotka koetaan kategorioinnin kannalta merkittäviksi. Luokittelu selventää ryhmienvälisiä rajoja ja tuottaa stereotyyppisiä ja normatiivisia havaintoja ja toimintaa. (Turner 1987, 44; Hogg 1992, 93.) Jos vaikkapa siviilisäätö on näkyvä kategoria, voidaan naimattomat ja naimisissa olevat nähdä toisistaan poikkeavina, sisäisesti yhtenäisinä ryhminä. Kun tähän lisätään sukupuoli-kategoria, rouvat erottuvat ”vanhoistapiioista” ja ukkomiehet poikamiehistä. Nämä termit ovat usein sävyttyneet niin, että rouvuus on myönteistä ja tavoiteltavaa, kun taas vanhapiikuus väheksytyä ja kielteistä. Miesten kohdalla arvotukset ovat päinvastoin. Ukkomiehessä on havaittavissa negatiivista sisältöä ja vapauden puutetta, kun taas poikamies viestii itsenäisyyttä ja tavoiteltavaa tilaa. Toki keskuudessamme on vanhojapoikiakin. Postmodernissa – myös parisuhteiden kannalta pirstaleisessa ja jatkuvasti muuttuvassa – yhteiskunnassa on yleistynyt sukupuolineutraali käsite ”sinkkuus”. Se sisältää usein myönteisen konnotaation ja viestii naisen tai miehen vapautta ja itsemääräämisoikeutta. (Jallinoja 2000, 63–67; Karisto et al. 1998, 204–211.)

Kategorioinnissa etsitään sellaiset sosiaaliset vertailu-ulottuvuudet ja normit, jotka maksimoivat ryhmienväliset erot ja minimoivat ryhmänsisäiset erot. Itseluokitteluteoriassa sosiaalisen kategorian kognitiivista representaatiota kutsutaan *prototyyppiksi*. Se määrittelee kategorian keskeiset piirteet. Se on epämääräinen ominaisuuskimppu, joka määrittelee kaikkein prototyyppisimmän ryhmän jäsenen – kategorian ideaalijäsenen – ja erottelee sisäryhmän jäsenet ulkoryhmien jäsenistä. Sellainen ryhmän jäsen, jossa nämä

edellytykset eniten toteutuvat, on ryhmän prototyyppinen jäsen ja muiden ryhmäläisten samastumiskohde. (Hogg 1992, 94, 96–97.)

Sukupuoli on näkyvä luokittelukriteeri muun muassa siksi, että vastaanotamme lukuisia sosiaalisia viestejä siitä, miten sukupuolet ovat erilaisia (Burn 1996, 116). Jos miesten ja naisten eroja korostetaan, vahvistetaan heidän kuulumistaan eri kategorioihin. Tämä voi johtaa kullekin yhteisölle ominaiseen, prototyyppiseen maskuliiniseen ja feminiiniseen käyttäytymiseen, jolloin puolisoiden kohtaaminen on ryhmienvälistä eikä henkilöiden välistä. Populaareissa parisuhdeoppaissa ja joillakin avioliittokursseilla opetetaan miehen ja naisen kategorista erilaisuutta, esimerkiksi John Grayn taannoin suosituissa Mars ja Venus -kirjoissa sekä Helsingin Nuorten Miesten Kristillisen yhdistyksen (HNMKY) julkaisemassa avioliittokurssimateriaalissa (Gray 2000; Parempi avioliitto 2002, 2005). Käsillä olevan tutkielman aineisto kerättiin HNMKY:n avioliittoleiriltä, jossa käytettiin yllämainitun materiaalin sisältöä. Parisuhdeoppaiden ja kurssien opetuksen tarkoitus lienee helpottaa keskinäistä ymmärtämystä, mutta se saattaa myös vahvistaa puolisoiden välisiä ryhmärajoja ja voi siksi tuottaa ristiriitoja sekä muita eriryhmäisyyden ilmiöitä.

Sisäryhmän jäsenten välinen *attraktio* (attraction) on ryhmäsolidarisuuden keskeinen puoli. Jäsenillä on myönteisiä tunteita ja asenteita ryhmätoveriin. Tämä korostuu olosuhteissa, joissa ryhmäänkuuluvuus tulee näkyväksi. (Hogg 1992, 99.) Urheilumaailmasta selkeä esimerkki on Suomen ja Ruotsin välinen jääkiekko-ottelu. Silloin tamperelaiset, oululaiset ja helsinkiläiset ovat kaikki suomalaisia, vaikka suomenmestaruustasolla joukkueet kamppailevat toisiaan vastaan, ja yleisö kannustaa oman kaupunkinsa pelaajia. Avioliitossa puolisoiden välinen ryhmäraja ja samastuminen omaan sukupuoleen voi näkyä vaikkapa kyläillessä. Toisen sukupuoleen kohdistetut stereotypiat, puolison vähättely, kehon kieli ja käyttäytyminen voivat osoittaa pariskunnan kasvamista irralleen (Flinck 2006, 65–66). Puolisot saattavat alkaa piikitellä toisiaan ja liittoutuvat seurueessa oman sukupuolensa kanssa. Kun aviomies tölväisee vaimoa puheillaan, muut miehet saattavat ryhmittyä miehen puolelle ja alkaa yhdessä naureskella naisille ja heidän kummallisuuksilleen. Mutta jos jonkun seurueessa olevan miehen korostunein sidonnaisuus on henkilökohtainen suhde vaimoonsa, hän ei mene naureskeluun mukaan vaan saattaa sen sijaan kehaista vaimoan ja osoittaa siten henkilökohtaista attraktiota puolisoonsa. Kun yksilöillä – tässä tapauksessa avioparilla – on myönteinen, henkilö-

kohtainen attraktiosuhde toisiinsa, ei heidän välillään ole ryhmärajaa. He ovat solidaarisia toisiaan kohtaan ja pitävät seurassa yhtä. He puhuvat toisistaan myönteisesti ja kokevat olevansa samalla puolella. (Turner et al. 1987, 59–60.)

2.2.1 Sosiaalisen minäkäsityksen tasot

Itsekategorioinnissa sosiaalisen minäkäsityksen kolme tärkeää tasoa ovat

- a) yleisinhimillinen taso, jossa ihmiskunta kategorioidaan erilleen elinmaailmasta,
- b) sosiaalinen sisäryhmä–ulkoryhmä-taso, jonka perusteella ihmiset voidaan määritellä toisensa poissulkeviin luokkiin, kuten suomalainen–ulkomaalainen, nainen–mies, opiskelija–ei-opiskelija sekä
- c) henkilökohtaisen itseluokittelun taso, jossa oma minä kategorioidaan ainutlaatuisiksi persoonaksi, joka poikkeaa kaikista muista.

(Turner 1987, 45.)

Tässä tutkielmassa keskitytään kahteen viimeksi mainittuun tasoon, sosiaalisen ja henkilökohtaiseen. Niiden pohjalta tarkastellaan pariskuntien vuorovaikutusta. Itseluokitteluteoriassa on olennaista, että henkilökohtaista tasoa ei pidetä muita tasoja aidompana eikä myöskään ensisijaisena luokittelu-ulottuvuutena. Se on vain yksi itsekategoriointiluokka. Jokaisella tasolla on lukuisia luokittelutapoja. Riippuu tilanteesta ja vuorovaikutusosapuolten luonteesta, mikä taso ja minkälaiset kategoriat tulevat näkyviksi. (Mts. 46.) Tutkimusjoukon jäsenet olivat kyselyyn vastatessaan avioliittoleirillä. Aviopuolisona oleminen oli heille silloin näkyvä kategoria, tilannetekijä. Kyselytutkimus saattoi aktivoida vastaajissa esimerkiksi kategoriat ”mies” ja ”nainen” sosiaalisella tasolla tai ”me avioparina” henkilökohtaisella, persoonien välisellä tasolla; minä vaimona ja minä miehenä. Jos puoliset näkivät itsensä oman sukupuolensa kautta, he saattoivat luokitella toisensa vastakkaisiin leireihin. Sosiaalisen tason kategoriointi sukupuoliluokkiin voi luoda sisä–ulkoryhmä-asetelman. Tätä vahvempi voi kuitenkin olla keskinäisen solidaarisuuden side puolisoitten välillä. Tällöin puoliset luokittelevat itsensä ensisijaisesti henkilökohtaiselle tasolle, jossa vuorovaikutus on yksilöidenvälistä.

Turnerin teorian mukaan kategorioiden välistä vertailua ei voi tehdä, ellei ole ylempää tasoa, johon molemmat alakategoriat kuuluvat. Niinpä naisia ja miehiä voidaan verrata toisiinsa sisä-ulkoryhmä-tasolla vain silloin, kun molemmat sukupuolet ensin kategorioidaan yhteiseen luokkaan ylemmällä, inhimillisellä tasolla. Luokittelu ja vertailu riippuvat toisistaan, eikä toista ole ilman toista. Käsite *metakontrasti* kuvaa sitä, että missä tahansa viitekehyksessä minkä tahansa ärsykejoukon yksiköt todennäköisesti kategorioidaan samaan luokkaan, jos ärsykkeiden väliset erot relevanteilla vertailu-ulottuvuuksilla ovat pienemmät kuin tämän ärsykeryhmän erot muihin ärsykkeisiin nähden. (Turner 1987, 46–47.)

Opiskelijamaailmassa esimerkiksi oikeustieteellisen tiedekunnan opiskelijat voidaan niputtaa yhteen, jos havainnoija näkee heissä samankaltaisuutta oman näkökulmansa keskeisillä vertailu-ulottuvuuksilla. Oikeustieteilijät voivat erota humanisteista vaikkapa pukeutumisen, harrastusten, kiinnostusten kohteiden tai arvomaailman suhteen. Molemmat ryhmät kuitenkin kuuluvat yläkategoriaan ”yliopisto-opiskelijat”. Ryhmienvälisiä vertailuja voidaan siis tehdä vain, jos on olemassa ylempi yhteinen kategoria (mts. 47–48). Samoin tutkimusjoukossa avioliittokurssilaiset saattoivat verrata toisiinsa vaimoja ja aviomiehiä. Yläkategoriana oli ”avioliitossa olevat”. Silloin voitiin arvioida sitä, miten mies käyttäytyy vaimoon verrattuna eri tilanteissa, miten mies osoittaa tunteita ja miten vaimo, tai mitkä ovat miehen tärkeimmät tarpeet parisuhteessa, mitkä vaimon. Kukin itseluokittelun taso korostuu sen mukaan, mikä tilanne tai viitekehys kulloinkin on esillä. Kategoriat tulevat yleensä näkyviksi vertailutasosta seuraavalla tasolla: henkilökohtainen minä aktivoituu vertailtaessa sisäryhmän jäseniä itseän, sisäryhmäjäsentyys aktivoituu yleisinhimillisen tason vertailussa. (Mts. 48–49.) Aviomies saattaa verrata itseään toisiin aviomiehiin, pienten lasten äiti voi arvioida äitiyttä suhteessa naiseuteen ja nainen naiseuttaan suhteessa ihmisyyteen.

Itseluokittelu korostaa sisäryhmän yhtenäisyyttä ja ulkoryhmän erilaisuutta. Jonkin kategorian korostuminen vahvistaa tähän kuuluvaa identiteettiä ja lisää kontrastia sisäryhmä- ja ulkoryhmäkategorian välillä. Itseluokittelun eri tasojen välillä on ikään kuin funktionaalinen vastakkaisuus: yhden tason korostuminen tuottaa sisäryhmän samantyyppisyyttä ja ryhmienvälisiä eroja, mikä vähentää tai estää havaitsemasta oman luokan sisällä olevia eroavuuksia ja toisaalta luokkienvälisiä samantyyppisyyksiä. Näihin eroavuuksiin kuitenkin perustuvat alemman tason kategoriat ja samantyyppisyyksiin puolestaan

ylemmän tason kategoriat. (Mts. 49.) Näin esimerkiksi, jos sukupuoli nousee näkyväksi kategoriaksi, nähdään vain naisten ja miesten väliset todelliset tai kuvitellut erot, mutta ei ihmisluonnon kaikille yhteisiä piirteitä. Silloin ei myöskään nähdä, että on olemassa erilaisia miehiä ja naisia, jotka voidaan kategorioida joidenkin ominaisuuksien mukaan eri alaluokkiin.

2.2.2 Itseluokitteluteorian hypoteesit

Itseluokitteluteorian oletukset johtavat neljään hypoteesiin. Ensimmäisen hypoteesin mukaan itseluokittelun henkilökohtaisen ja sosiaalisen tason korostumisen välillä on käänteinen suhde. Minäkäsityksellä on taipumus liikkua jatkumolla, jonka ääripäät ovat näkemys itsestä ainutkertaisena persoonana sekä näkemys itsestä sisäryhmäkategorian sisällä. Normaalisti ihminen pysyttelee jatkumon keskivaiheilla. Tällöin yksilö pyrkii määrittämään itsensä hieman erilaiseksi kuin sisäryhmä, joka puolestaan poikkeaa jonkin verran ulkoryhmästä. Näin ollen henkilökohtainen ja sisäryhmä–ulkoryhmäluokittelu eivät sulje toisiaan pois, vaan ne toimivat enimmäkseen samanaikaisesti. Niiden havaintovaikutukset kuitenkin ovat käänteisessä suhteessa toisiinsa. Eri tilanteissa samankaltaisuudet ja erot yksilön, sisäryhmän ja ulkoryhmän välillä vaihtelevat siten, että havainnoissa maksimoituu kognitiivinen yksinkertaisuus, pysyvyys ja johdonmukaisuus. (Turner 1987, 49–50.)

Avioparien keskuudessa saattavat erottua avioliittoian mukaiset kategoriat, jotka johtavat pelkistykseen: vastanaineiden oletetaan olevan rakastuneita, eikä heidän uskota tietävän mitään avioliiton arjesta. Kauan avioliitossa olleiden ajatellaan tuntevan avioliiton karikat ja olevan viisaampia. Itse nämä parit saattavat kuitenkin nähdä suhteensa poikkeavan näistä kategorioista. Naimisissa olevilla pariskunnilla voivat myös luokittelut ”lapsiperheet” ja ”lapsettomat avioparit” korostua. Lapsettomat parit voidaan kategorioida luokkiin ”eivät ole vielä hankkineet lapsia” tai ”eivät onnistu saamaan lapsia”. Viimeksi mainittu ryhmä voi saada osakseen hienovaraista sääliä tai halveksuntaa, jos havaitsijan normina on, että kaikki haluavat lapsia. Lapseton pariskunta ei välttämättä kuitenkaan kategorioi itseään kumpaankaan luokkaan, vaan luokittaa itsensä kategoriin ”eivät halua lapsia”. Heidän sisäryhmänsä olisi ”vapaaehtoisesti lapsettomat pariskunnat”. Luokitteluerehdys sattuu myös silloin, jos pariskunta, joka sijoittaa itsensä

luokkaan ”eivät onnistu saamaan lapsia” kategorioidaankin muiden toimesta luokkaan ”eivät ole vielä hankkineet lapsia”. Tällöin he saattavat joutua vastaamaan kiusallisiin ja ahdistavilta tuntuviin kysymyksiin lasten hankkimisen ajankohdasta.

Toisen hypoteesin mukaan ne tekijät, jotka lisäävät sisäryhmä–ulkoryhmä-kategorioiden korostuneisuutta, lisäävät havaittua identtisyttä itsen ja sisäryhmän jäsenten välillä. Identtisyys sisältää samankaltaisuuden, tasavertaisuuden ja vaihdettavuuden itsen sekä muiden sisäryhmän jäsenten välillä. Yksilöllinen minäkäsitys *depersonoituu* silloin niihin stereotyyppisiin ulottuvuuksiin, jotka määrittelevät sisäryhmäjäsennyden. Depersonoituminen tarkoittaa itsestereotypointiprosessia, missä yksilö käsittää itsensä enemmän sosiaalisen kategorian vaihdettavissa olevana jäsenenä kuin ainutlaatuisena persoonana. (Mts. 50.) Jos aviomies kategorioi itsensä miehiseen stereotypiaan, hän näkee itsessään ne ominaisuudet, jotka hänen miesstereotypiaansa liitetään. Jos mies pitää loogisuutta maskuliinisena hyveenä, silloin avioliitossa hänen mielipiteensä ja ratkaisunsa edustavat aina loogisuutta. Vaimon käsitykset mies näkee epäloogisina siinä määrin, kun ne poikkeavat hänen näkemyksistään. Vaikka kahdella avioparilla olisi samat näkemyserot, mutta päinvastoin – miehellä A olisi sama mielipide kuin vaimolla B ja vaimolla A miehen B kanssa sama mielipide – miesten itseluokittelu loogiseen maskuliinisuuteen johtaisi siihen, että molemmat miehet pitäisivät itseään johdonmukaisena ja vaimoa epäjohdonmukaisena. Myös vaimot voivat kategorioida miehet loogisiksi ja itsensä epäloogisiksi.

Itseluokitteluteorian kolmannen hypoteesin mukaan minäkäsityksen depersonointi on ryhmäilmiön perusprosessi. Ryhmäilmiöön kuuluu muun muassa sosiaalinen stereotypointi, ryhmäattractio, etnosentrismi, yhteistyö ja altruismi, emotionaalinen side ja empatia, kollektiivinen toiminta, yhteiset normit sekä sosiaaliset vaikutusprosessit. (Mts. 50.) Mitä läheisemmässä kanssakäymisessä sisäryhmä on, sitä voimakkaammin ryhmäilmiön voi olettaa korostuvan. Monet ryhmäprosessit, kuten stereotypointi ja etnosentrismi, saattavat tulla esiin ilman yhteistyötäkin. Voimakkaasti miehiä sisäryhmään pitävä mies voi puhua halveksivasti naissukupuolesta sekä osoittaa seksististä ja misogynististä asennetta vaikkapa työpaikallaan. Toiminnan tasolla tämä voi näkyä naisten konkreettisenä tai psykologisenä ulossulkemisena tasavertaisesta vuorovaikutuksesta sekä solidaarisuuden osoittamisena vain omalle sukupuolelle. Se voi olla verbaalista tai elekielellä ilmaistua vallankäyttöä, jossa naiseen suhtaudutaan seksiobjektina. Suo-

men eduskunnassa naiset ovat vuoden 2008 alussa julkaistun selvityksen mukaan kokeneet tämälntyyppistä kohtelua (Aitamurto 2008). Mikäli samassa seurassa on useampia samoin ajattelevia miehiä, mukaan tulee myös yhteistyö. Miehet liittoutuvat keskenään ja konkreettisin toimin osoittavat naisille diskriminaationsa. Silloin ryhmäprosessit todennäköisesti korostuvat ja sukupuolten sisä–ulkoryhmä-konflikti kärjistyy. Esimerkiksi eduskunnasta tehdyn selvityksen mukaan siellä työskentelevät naiset ovat joutuneet noloon asemaan, kun osa kansanedustajamiehistä on kokoontunut yhteen ja viljellyt seksistisiä puheita Eduskuntatalon lehtisissä. Toisten samanmielisten kanssa rehvastellaan ja jaetaan kokemuksia. Sukupuoleen perustuva häirintä voi olla myös sukupuolta halventavaa tai alentavaa, eikä siihen aina liity seksuaalisia vihjeitä. (Aitamurto 2008.)

Neljäs hypoteesi tiivistää koko teorian ydinväitteen: ryhmäkäyttäytyminen merkitsee itseluokittelun muuttumista persoonallisesta minäkäsityksestä depersonoituu minäkäsitykseen, jossa käsitys itsestä vaihtuu ainutkertaisen minuuden kokemisesta tilaan, jossa minä nähdään jonkun sosiaalisen kategorian yhtenä jäsenenä. Depersonoituminen ei tarkoita yksilöllisen identiteetin menetystä, ei itsensä kadottamista ryhmään, ei taantumista primitiivisemmälle tasolle eikä tietoisuuden vähenemistä. Se on vain siirtyminen henkilökohtaisesta identiteetistä sosiaaliseen identiteettiin. Depersonoitumisessa minäkäsityksen sisältö ja luonne siirtyy kattavammalle abstraktiotasolle. (Mts. 50–51.)

2.2.3 Sosiaalinen ja henkilökohtainen attraktio

Itseluokitteluteoria erottaa toisistaan kaksi attraktiotyyppiä: sosiaalisen ja henkilökohtaisen attraktion. Molemmat kuvaavat suhtautumista toiseen henkilöön, ja attraktiot voivat esiintyä pienissä ryhmissä samanaikaisesti. Niiden pohjalla olevat prosessit ovat kuitenkin erilaiset. *Sosiaalinen attraktio* (social attraction) on ryhmäprosessi-ilmiö, kun taas *henkilökohtainen attraktio* (personal attraction) on yksilöiden välinen prosessi. Sosiaalinen attraktio kohdistuu yleensä sisäryhmän jäseniin. Se on oikeastaan ryhmään suuntautuvaa attraktiota, jota pitämisen kohteena oleva ryhmän jäsen prototyyppisesti ilmentää. Pitämisen kohde on vaihdettavissa, koska ryhmän jäsenet ovat depersonoituneita. Mitä prototyyppisempi jäsen, sitä pidetympi hän on. Pitämisen voimakkuus riippuu kuitenkin myös siitä, missä määrin havainnoijalla on myönteinen asenne tähän ryhmään. Sosiaalinen attraktio voi vaihdella hyvin positiivisesta asenteesta erittäin kiel-

teiseen asenteeseen. (Hogg 1992, 100, 102.) Aviopuolisot voivat tuntea sosiaalista attraktiota vaikkapa tikkaremmiinsä, omaan sukuunsa tai sukupuoleensa. Jo pelkkä sukulaisuussuhde voi riittää pitämisen ja yhteenkuuluvuuden perustaksi, vaikka suvun kaikki jäsenet eivät olisikaan läheisiä. Tällöin aviopuoliso voi jäädä sukukokouksissa ulkopuoliseksi, ja verisukulaisuus voi eturistiriitatilanteessa olla vahvempi kuin avioliiton side.

Henkilökohtainen attraktio puolestaan on idiosynkraattista, kohteen persoonallisiin ominaisuuksiin perustuvaa pitämistä ja pohjautuu ainutkertaiseen, henkilökohtaiseen suhteeseen. Se on yksilöiden välinen tunne tai asenne, jonka kulmakivenä on koko ihminen ainutlaatuisena, itsenäisenä persoonana. Henkilökohtaisen attraktion kohde ei ole vaihdettavissa kehen tahansa samat ominaisuudet täyttävään henkilöön, vaan kyseessä ovat yksilölliset mieltymykset ja henkilökohtainen suhde. Pitämisen määrään vaikuttaa käsitys koko persoonasta yksilönä sekä suhteen historia. Henkilökohtainen attraktio voi vaihdella lämpimästä ja läheisestä ystävyydestä syvään, henkilökohtaiseen vastenmielisyyteen ja vihanpitoon. (Mts. 100, 102.) Parisuhde sijoittuu periaatteessa henkilökohtaisen attraktion tasolle, koska pitämisen kohde, puoliso, ei monogaamisessa yhteiskunnassa ole vain yksi mahdollisuus monesta sisäryhmän jäsenestä. Mutta jos puolisot etääntyvät toisistaan, voi pitäminen muuttua vihanpidoksi. Myös sosiaalinen suuntautuminen suhteen ulkopuolisiin tahoihin voi etääntymisen seurauksena korostua avioliiton kustannuksella (Flinck 2006, 66–67).

Parisuhteessa koettu attraktio määritellään tässä tutkielmassa itseluokitteluteorian mukaiseksi henkilökohtaiseksi attraktioksi, jossa toteutuvat Turnerin sisäryhmän tunnusmerkit *ryhmä*-käsitteen laveammassa merkityksessä, ks. luku 3.2. Klassiset teoriat määrittelevät ryhmän *keskinäisen riippuvuuden* (interdependence) systeemiksi. Ryhmä muodostaa dynaamisen järjestelmän, jossa jäsenet vaikuttavat toisiinsa muodostaen kollektiivisia emootioita, asenteita ja toimintaa. Keskinäinen riippuvuus voi perustua ryhmän jäsenen tarpeiden tyydyttämiseen. Ryhmässä voidaan siis olla ja tehdä yhteistyötä päämäärän saavuttamiseksi tai yksinkertaisesti siksi, että ryhmäjäsenyys on kaikkien osapuolten tarpeita tyydyttävää. Ryhmäteoreetikkojen mukaan tarpeiden tyydyttyminen ryhmäjäsenyyden kautta luo motivaatiopohjaista riippuvuutta ryhmään. Tämä riippuvuus lujittaa jäsenten välistä sosiaalista ja psykologista sidettä sekä saa aikaan yhteistyötä, ”veljellistä” kanssakäymistä, jäsenten välistä vaikuttamista sekä keskinäistä pitämistä tai ryhmäattraktiota. Toisin sanoen, ihmisen yksilölliset tarpeet (motiivit, päämäärät, tarpeet ja halut), ovat suurelta osin tyydytettävissä suoraan tai epäsuorasti

rät, tarpeet ja halut), ovat suurelta osin tyydytettävissä suoraan tai epäsuorasti muiden ihmisten kautta. (Turner 1987, 19–20.) Parisuhde siis voi muodostaa Turnerin määrittelemän psykologisen ryhmän. Sille on tunnusomaista, että se on jäsenilleen psykologisesti merkityksellinen, ja että nämä voivat ryhmän kautta harjoittaa sosiaalista vertailua sekä sisäistää normeja ja arvoja. Ryhmässä jäsenet henkilökohtaisesti hyväksyvät jäsenyyden, ja ryhmä vaikuttaa heidän asenteisiinsa ja käyttäytymiseensä. Myönteinen viiteryhmä ei ole vain jäsenryhmä, johon yksilö muiden mielestä kuuluu, vaan se on asianomaiselle henkilökohtaisesti tärkeä ja ohjaa hänen käyttäytymistään. (Turner 1987, 1–2.) Sen sijaan, kun puoliso nähdään oman sosiaalisen viiteryhmän ulkopuolisena, vastakkainasettelu voi korostua. Eriryhmäisyyttä voi osoittaa puolisoiden välillä oleva valtahierarkia tai vastavuoroisuuden puute kodin- ja perheenhoidossa.

Burn (1996) puhuu kategorioiden sijasta skeemoista. Hänen mukaansa sukupuolistereotyytiat toimivat skeemojen tavoin, ja ne ohjaavat informaation käsittelyä. Ihmisellä on taipumus huomata ja muistaa se tieto, mikä vahvistaa skeemaa. (Burn 1996, 110–111, 121.) Henkilökohtaisen attraktion tasolla puolisoon suhtaudutaan persoonana eikä prototyyppinä. Jos vuorovaikutus parisuhteessa on yksilöiden välistä, sukupuoliskeemat tai -kategoriat eivät aktivoitu, vaikka vaimolla ja miehellä olisi stereotyyppiset käsitykset sukupuolista. Michael Billig (1996) tuo kategorioinnin rinnalle partikularisoinnin l. eriyttämisen, jossa yksittäinen tapaus irrotetaan omaksi yksiköksen ja nähdään oman erityisyytensä kautta (Billig 1996, 160–161). Kun vaimo partikularisoi, hän näkee puolisonsa erikoistapauksena, ainutkertaisena yksilönä ja arvioi miehen toimia siltä pohjalta, vaikka hän kategorioisikin miehet yhteen nippuun mielessään olevan stereotypian mukaan.

2.3 Ryhmänsisäinen negatiivinen attraktio

2.3.1 Sosiaalisen identiteetin teorian näkökulma

Myös sosiaalisen identiteetin teoria (SIT) selittää parisuhdedynamiikkaa. Teorian keskeisiä oletuksia on se, että ihminen tavoittelee myönteistä minäkuvaa. Oma sisäryhmä yritetään saada erottumaan positiivisesti muista ryhmistä niillä ulottuvuuksilla, jotka yksilö kokee arvostettaviksi. Myönteisen ryhmäidentiteetin kautta yksilö saavuttaa tyydyt-

tävän sosiaalisen identiteetin ja itsekunnioituksen. (Tajfel 1981, 254–256; Giles – Johnson 1985, 217.) Teoria määrittelee yksilön sosiaalisen identiteetin niiksi minäkäsityksen puoliksi, jotka pohjautuvat sosiaalisen ryhmän tai kategorian jäsenyyteen, ja sitä vastaviin emotionaalisiin, arvostuksellisiin ja muihin psykologisiin tekijöihin. Ihmisellä on pyrkimys etsiä positiivista sosiaalista identiteettiä. Siten esimerkiksi miehet ovat motivoituneet määrittelemään maskuliinisuuden myönteisesti, koska silloin he voivat määrittellä myös itsensä positiivisesti. (Turner 1987, 29–30.)

SIT yrittää selittää myös *ulkoryhmän suosimista* (outgroup favouritism) ja kielteiseksi leimautuneen ryhmän jäsenyyttä. Turnerin (1987) mukaan SIT ei väitä, että ihmisillä olisi aina positiivinen sosiaalinen identiteetti, vaan, että kun negatiivinen sosiaalinen identiteetti on psykologisesti vastenmielinen, se motivoi pyrkimykseen muuttaa tilannetta. SIT ei myöskään oleta, että ihmiset aina suosisivat sisäryhmää ulkoryhmän kustannuksella tai että myönteinen sosiaalinen identiteetti olisi suoraan verrannollinen sisäryhmän suosimiseen. Ulkoryhmän syrjiminen on vain yksi tapa saavuttaa myönteinen sosiaalinen identiteetti. (Mts. 30.) Mutta jos myönteinen minäkäsitys on uhattuna, yksilö pyrkii luomaan strategioita parantaakseen sosiaalista identiteettiään. Näitä strategioita ovat muun muassa ryhmän jättäminen, arviointiulottuvuuksien muuttaminen itselle edullisemmiksi tai vertailuryhmän vaihtaminen. (Tajfel 1981, 256; Hogg – Abrams 1990, 3–5.) Aina ei kuitenkaan ole mahdollista jättää ryhmää, ja joskus sisäryhmä saattaa arvioissaan suosia ulkoryhmää (Hinkle – Brown 1990, 48–56).

Kielteinen ryhmäidentiteetti voi näkyä sukupuolivertailussa niin, että omaa sukupuolta arvioidaan kielteisemmin ja vähättelevämmin kuin toista sukupuolta. Tajfelin teoria voisi käsittääkseni tarjota vielä yhden ratkaisun kielteiseen ryhmäidentiteettiin. SIT:n mukaan yksilö operoi jatkumolla, jonka toisessa ääripäässä on sosiaalinen identiteetti ja toisessa päässä henkilökohtainen identiteetti. Sosiaalinen identiteetti kytkee yksilön ryhmän jäseneksi ja tuottaa ryhmäkäyttäytymistä. Identiteetti vahvistuu, kun oma sisäryhmä erottuu myönteisesti ulkoryhmästä. Henkilökohtainen identiteetti sen sijaan perustuu omiin, ainutkertaisiin piirteisiin. (Hogg 1992, 90–91.) Ellei sukupuoli anna myönteistä sosiaalista identiteettiä, aina voi hakea myönteistä minäkuvaa Tajfelin identiteettijatkumon henkilökohtaisesta päästä. Sukupuolensa perusteella väheksytyn ryhmän henkilökohtainen identiteetti voi olla hyvinkin vahva. Sen sijaan arvostetumman sukupuolen edustajan on helpompi ylläpitää vahvaa sosiaalista identiteettiä.

Mies ilmentää kuuluvuuttaan arvostettuun ryhmään maskuliinisuusnormeilla, jotka eivät salli heikkouden tai epäonnistumisen näyttämistä. Näitä normeja ovat menestysnormi, kovuusnormi (henkinen, fyysinen ja emotionaalinen) sekä antifeminiinisyysnormi (Burn 1996, 88–103). Arvostettuun sisäryhmään kuuluminen asettaa paineita miehen henkilökohtaiselle identiteetille. Arto Jokisen (2000) mukaan mieheen kohdistuu patriarkaalisuuden paineita sekä odotuksia, joiden täyttämällä hän uudestaan ja uudestaan osoittaa olevansa mies. Maskuliinisuusnormit ja niihin yhdistyvä valta liittävät miehiä yhteen ja yhdenmukaistaa heidän pyrkimyksiään ja käyttäytymistään. (Jokinen 2000, 213–217). Kuitenkin moni mies saattaa kokea sosiaalisen ja henkilökohtaisen identiteettinsä välisen eron hyvinkin suurena, mikä aiheuttaa epävarmuutta ja voi heikentää henkilökohtaista identiteettiä. Tätä mies voi kompensoida korostamalla maskuliinista ryhmäidentiteettiä sekä mieskategoriaan kuulumistaan machoilemalla. Toinen vaihtoehto voisi olla kategoristen miesominaisuuksien kieltäminen, mistä voi seurata vetäytyminen ja passivoituminen. Miehen kolmas vaihtoehto olisi hyljätä maskuliinisuusnormit ja etsiä itselleen luontainen tapa ilmentää minuuttaan ja sitä kautta myös maskuliinisuutta.

Jos naisella puolestaan on kielteinen ryhmäidentiteetti, se ei välttämättä heikennä itsetuntoa, mikäli nainen ei alun perinkään ole rakentanut identiteettiään kollektiivisen naisuuden pohjalle. Hän saa itsetuntoonsa parempia tukipuita ainutkertaisilla ominaisuuksillaan, henkilökohtaisen identiteetin ulottuvuudelta. Painottuminen henkilökohtaisen identiteetin puolelle voi naisilla kuitenkin johtaa heikkoon ryhmäsamastumiseen ja sitä kautta solidaarisuuden puutteeseen toisia naisia kohtaan. Hänellä kuitenkin on enemmän liikkumavaraa sukupuolena: on sosiaalisesti hyväksyttävämpää, että nainen toimii miesmäisesti, liikkuu miesten porukoissa ja harrastaa sitä mitä miehetkin kuin miehelle vastaava samastuminen naissukupuoleen.

2.3.2 Itseluokitteluteoria negatiivisen ryhmäattraktion selittäjänä

Itseluokitteluteoria selittää negatiivista ryhmäidentiteettiä hieman paremmin kuin Tajfeelin teoria. Itseluokitteluteoria painottaa luokitteluprosessia ryhmäkäyttäytymisen kognitiivisena perustana ja keskittyy enemmän ryhmänsisäisiin prosesseihin kuin ryhmienväliseen statuskilpailuun. Toisin kuin SIT, se ei pidä itsekunnioituksen tarvetta ryhmä-

käyttäytymisen motivoijana eikä kilpailevien ryhmien makrososiaalisia strategioita sosiaalisen muutoksen aikaansaajina. Itseluokitteluteoria korvaa myös henkilökohtaisen ja sosiaalisen identiteetin vastakkainasettelun ajatuksella, että minäkäsitys vaihtelee eri erottelutasoilla ainutlaatuisesta, muusta sisäryhmästä poikkeavasta minästä täysin de-personoituun minään, joka on identtinen sisäryhmän muiden jäsenten kanssa ja erilainen kuin ulkoryhmän jäsenet. (Turner 1987, 42–51; Hogg 1992, 93.) Teoria selittää negatiivista ryhmäidentiteettiä hieman eri tavoin kuin Tajfel. Hoggin (1992) mukaan ryhmänsisäinen attraktio voi olla negatiivinen kahdessa tapauksessa: jos

- a) joku sisäryhmän jäsen poikkeaa selvästi prototyypistä, jolloin häneen kohdistuu negatiivinen attraktio, tai jos
- b) sisäryhmän prototyyppi koetaan hyvin kielteisenä.

Nämä tapaukset ovat Hoggin mukaan harvinaisia. Jos prototyyppi on negatiivinen, ryhmän jäsenten luovuus yleensä auttaa löytämään tekijöitä, joilla ryhmä voidaan määrittellä myönteisesti. Mutta jos niitä ei löydy, jäsen voi irtautua psykologisesti ryhmästä eikä enää kategorioi itseään ryhmään kuuluvaksi. (Hogg 1992, 102–103.)

Jos nainen kokee naiseuden prototyypin kielteiseksi, hän saattaa itseluokitteluteorian mukaan kohdistaa sosiaalisen attraktion miehiin. Sosiaalista attraktiota ulkoryhmän jäseniin voidaan kokea silloin, kun oma sisäryhmä ei tyydytä, ja yksilö haluaa tulla hyväksytyksi ulkoryhmään. Tällöin hän voi kategorioida itsensä sen jäseneksi, vaikka tällaista itseluokittelua ei pidettäisikään legitimiinä kummassakaan ryhmässä (mts. 103). Hyvä esimerkki ulkoryhmään samastumisesta ovat ns. hyvä jätkä -tyyppiset naiset, jotka kritisoivat omaa sukupuoltaan, ja yrittävät tulla hyväksytyksi miesten joukkoon. He eivät sisällytä itseään esittämäänsä kielteiseen naiskuvaan. Sukupuoltaan on monimutkaista vaihtaa, joten miesprototyyppiin attraktoituneet naiset joutuvat liittymään miehiin vain psykologisella tasolla, mieltämällä itsensä henkisesti miehiin kuuluvaksi ja ulkoistamalla itsensä naiskategoriasta.

Sukupuolikategorioissa negatiivinen sisäryhmäattraktio voi toteutua muun muassa silloin, kun sukupuolistereotyyppit ovat hierarkkisia ja selkeästi toista sukupuolta arvostavampia. Arvostusero näkyy yhteiskunnassamme vallitsevassa sukupuolijärjestelmässä, ks. luku 2.1. Miehiin liitetyt ominaisuudet ovat arvostetumpia kuin niin sanotut naiselliset ominaisuudet. Tämä näkyy diskursseissa; miehinen on myönteistä, naisellinen kiel-

teistä. (Liljeström 1996, 121–122; Palin 1996, 226; Koivunen 1996, 51–53.) Sukupuoli-järjestelmämme nais- ja mieskäsitykset tukevat naisten kielteistä sisäryhmäidentiteettiä. Maskuliinisuuden latentti arvostus näkyy arkikielessä. Seuraavat miehisyteen kytkeytyvät ilmaukset assosioituvat yleensä positiivisesti: Jenni teki miehen työn, Anneli Jäätteenmäki kantoi häviönsä kuin mies (Snellman 2003). Yhdysvaltalainen aikakauslehti *Men's Journal* palkitsi Hillary Clintonin valitsemalla hänet kovimpien jätkien listoille vuonna 2004 (Kova jätkä, 2004). Jos miestä verrataan vastaavalla tavalla naiseen, se on anteeksipyyntö paikka. Kun elokuvaohjaaja Olli Saarela nimitti ministeri Eero Heinäluomaa akkamaiseksi jätkäksi (Nieminen 2006, 37), kyseessä ei ollut myönteinen viesti. Miestä ei kehuta sanomalla: Mika on melkoinen neiti, Samille pitäisi panna hame päälle. Naiseen viittaaminen halventaa miestä. Simputushaluinen Yhdysvaltain armeijan upseeri saattaa sanoa miessotilaista koostuvalle komppanialle: *Ok ladies, let's go!* Mutta kun nainen alkaa harrastaa maskuliinisina pidettyjä asioita, esimerkiksi moottoripyöräilyä tai metsästystä, hänen arvostuksensa todennäköisesti kasvaa. Jos taas mies kiinnostuu stereotyyppiseen naisellisuuteen yhdistettävistä asioista, kuten ompelemisesta, marttaliikkeestä tai rakkausromaaneista, hänen statuksensa ei välttämättä nouse.

Engelberg (2007) tuo esiin sen, että suomen kielessä on seksistisiä ilmauksia, joissa näkyy naisen vähättely, näkymättömäksi tekeminen ja ihmiskuvan mieskeskeisyys. Ihmiset ovat miehiä ja miehet ihmisiä, mutta naiset sen sijaan naisia. Näennäisesti sukupuolineutraalitkin ilmaisut, kuten ”tyypillinen suomalainen” tai tyypillinen lottovoittaja”, kuvataan usein maskuliineiksi. Naisen mieltäminen ihmisen poikkeuksena näkyy myös käsitteissä naisihminen, neiti-ihminen, täti-ihminen. Kukaan ei sen sijaan puhu miesihmisistä, koska mies on ihmisen prototyyppi. (Engelberg 2007,7.) Ja onhan meillä edelleen pappeja ja naispappeja. Jos naisen prototyyppi on kielteinen ja vähättelevä, nainen saattaa arvioida omaa sisäryhmäänsä kielteisesti ja operoida enemmän henkilökohtaisen attraktion tasolla. Hän saattaa leimata naiset kollektiivisesti negatiivisin termein, mutta arvostaa naisystäviään henkilökohtaisella tasolla. Kategorioinnin ohella hän siis myös partikularisoi (Billig 1996, 161). Silloin nainen näkee ystävättärensä myönteisessä valossa eikä yhdistä heihin naiseuteen liittämäänsä kielteisiä piirteitä. Luokitteluprosessin vuoksi naisten negatiivinen ryhmäidentiteetti kuitenkin säilyy partikularisoinnista huolimatta ja muita naisia kyllä arvostellaan kollektiivisesti. Samoin sukupuolten arvostuseron hyväksyvä ja negatiivisen ryhmäidentiteetin omaksuva nainen ei vertaa itseään

miehiin vaan muihin naisiin ja luo naisten keskuudesta erilaisia kategorioita. Yhdistävä ylätaso on silloin ”naiset” josta luodaan alatasoja, ks. luku 2.2.1.

Naiset voivat kohdistaa negatiivisen attraktion sellaiseen naiseen, joka poikkeaa prototyypistä. Feministiksi luokiteltava nainen saattaa joutua naisten kielteisen sosiaalisen attraktion kohteeksi, samoin politiikassa tai liike-elämässä menestynyt nainen. Menestynyt nainen voi poiketa työtovereistaan ja muodostaa siksi haasteen muille naisille. Hän osoittaa sen, että naisen alistettua asemaa ei voi attribuoida yksinomaan ulkoisista syistä johtuvaksi. Riippuu naisten kunkin alakategorian prototyypistä, millainen nainen joutuu negatiivisen attraktion kohteeksi. Myös miehillä toimivat samat mekanismit, mutta heidän lähtökohtanaan on usein myönteinen sisäryhmäidentiteetti ja myönteinen miesprototyyppi, johon he joutuvat itseään vertaamaan. Se ei niinkään luo prototyyppiin kohdistuvia paineita vaan henkilökohtaista stressiä.

2.4 Vallankäyttö ryhmäjaon vahvistajana

Tässä tutkielmassa yksi suhteen laadun tekijä on vallan jakautuminen. Valta on yleensäkin keskeinen tekijä sisäryhmä–ulkoryhmä-asetelman muodostumisessa. Jo pelkkä luokittelu tuottaa syrjivää sisäryhmäkäyttäytymistä, ryhmänsisäistä attraktiota sekä etnosentrisyyttä (Turner 1987, 27–28). Ryhmät pyrkivät saamaan itselleen etuja. Etuja voi saada vain käyttämällä valtaa, elleivät ryhmät toimi altruistisesti. Ng'n (1982) mukaan syrjintää voidaan pitää tasa-arvon vastakohtana: missä ei ole tasa-arvoa, siellä on itse asiassa syrjintää. Tajfelin 1970-luvulla aloittamat minimalistisen ryhmän kokeet osoittivat, että sosiaalisessa tilanteessa ulkoryhmää aletaan syrjiä pelkän ryhmäjäsenyyden perusteella. (Ng 1982, 179; Hogg – Abrams 1988, 48–50.)

Sen sijaan, että etsittäisiin ryhmienvälisen syrjinnän syitä, voidaan kysyä, mikä tekee syrjinnän mahdolliseksi. Frustraatio-aggressio-hypoteesi, ennakkoluulot, etnosentrismi ja autoritaarisuus selittävät kaikki syrjinnän syitä. Diskriminaatiota ilmenee kuitenkin vain, jos sitä selittävien syiden lisäksi ryhmällä on valta syrjiä toista ryhmää, toisin sanoen, ryhmien välillä on sellainen valtasuhde, joka mahdollistaa diskriminoinnin. Ng on tutkinut erilaisten valtasuhteiden vaikutusta kokeellisesti. Valtasuhde voi olla molemminpuolinen ja tasavertainen. Silloin voi syntyä tilanne, jossa ryhmät ovat sodassa kes-

kenään. Tällainen bilateraali, tasavertainen valtasuhde ryhmien välillä ei ainoastaan mahdollista syrjintää, vaan myös tekee sen välttämättömäksi silloin, kun SIT:n mukaan halutaan ylläpitää myönteistä sosiaalista identiteettiä. (Ng 1982, 180–181.)

Avioliitossa bilateraalia valtasuhdetta voisi ilmentää puolisoiden välinen kilpailu, jossa taistellaan eduista ja vallasta tasavertaisesti. Riidellään siitä, ”kuka määrää kaapin paikan”, kenen vuoro on tiskata astiat, tai kummalla on vapaailta, ja kumpi jää kotiin hoitamaan lapsia. Tällöin puoliset mieltävät toisensa kilpailijaksi, ja heidän välillään oleva henkilökohtainen attraktio on negatiivinen ainakin siinä tilanteessa. Kyse voi olla myös sosiaalisesta negatiivisesta attraktiosta. Yksipuolisessa valtasuhteessa vain yhdellä ryhmällä on valta sekä oikeus resurssien jakoon. Ng'n kokeellisissa tutkimuksissa yksipuolisessa valtasuhteessa oli kaksi asetelmaa, varma ja epävarma. Varmassa suhteessa dominoivan ryhmän päätökset ovat alistettua ryhmää sitovia, epävarmassa eivät. Koetulos osoitti, että ulkoryhmää syrjittiin merkittävästi enemmän varmassa asetelmassa. (Ng 1982, 181–182.) Hierarkkisessa avioliitossa on silloin epävarma asetelma, kun hallitseva osapuoli pelkää, että puoliso ottaa eron. Dominoijalla on ylivalta, mutta hänellä ei ole varmuutta, pysyykö kumppani suhteessa. Avioliitto voi kuitenkin myös muistuttaa varmaa asetelmaa, jos alistettua puolisoa pitää esimerkiksi väkivaltaisessa suhteessa taloudelliset, emotionaaliset, psyykkiset tai vaikkapa uskonnolliset syyt (Rytkönen – Hautsalo 1990, 8). Tällöin pomoileva puoliso voi alistaa toista osapuolta voimakkaastikin ilman, että on vaaraa liiton hajoamisesta.

Valta on keskeinen tekijä avioliitossa. Jos sitä käytetään toisen osapuolen alaspainamiseen ja oman edun tavoittelemiseen, parisuhde voidaan nähdä ryhmienvälisenä vuorovaikutuksena, jossa syrjintä ja muut ryhmäprosessit aktivoituvat. Jokaisella yksilöllä on jotain valtaa. Sitä voidaan käyttää myös tasavertaisen suhteen rakentamiseen ja lujittamiseen, kun puoliso panee rajat omien sukulaistensa tunkeilevalle käytökselle tai järjestää kumppanilleen yllätysjuhlat.

3 KÄSITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, ovatko tasavertaisuus ja vastavuoroisuus yhteydessä avioliitossa puolisoiden kokemaan läheisyyteen ja myönteiseen attraktioon. Tutkielman selittävinä muuttujina ovat parisuhteen vallanjako ja vastuunjako. Selitettävinä muuttujina ovat sukupuolikäsitykset, parisuhteen koheesio, puolisoiden välinen solidaarisuus ja puolisoiden tunnesuhde.

3.1 Vallanjako ja vastuunjako

Globaaliin ihmisoikeusajatteluun kuuluvat tasa-arvo ja vastavuoroisuus (Moscovici 2005, 210–211). Siksi nämä voidaan nähdä myös koherentin avioliiton peruskivinä. Vastavuoroisuudella ei tässä tutkielmassa tarkoiteta palveluksen korvaamista vastapalveluksella, vaan vapaaehtoista, rakkaudesta lähtevää antamista ja toisen hyvinvoinnista huolehtimista (Määttä 2002, 173, 178). Valta voi jakaantua tasapuolisesti tai se voi olla hierarkkista, toista osapuolta alistavaa. Hierarkkinen parisuhde tulkitaan tässä ryhmienväliseksi suhteeksi. Kun toisella puolisoilla on johtajuus ja päätösvalta kumppaninsa yli, parisuhteeseen muodostuu kaksi tasoa, ylempi ja alempi. Kuten Ng toteaa, ryhmienvälistä syrjintää ei voi olla, ellei ole sitä mahdollistavaa valtarakennelmaa (Ng 1982, 180). Hierarkkinen suhde voi muistuttaa enemmistö–vähemmistö-asetelmaa, jossa valtaapitävä osapuoli tuntee ylemmyyttä ja alistettu osapuoli alemmuutta (Hogg ja Abrams 1990, 29–30).

Vallankäyttöä on myös erilaista: vaimo saattaa käyttää arjen valtaa ja hallitsee kodin arkiaskareita, mies käyttää symbolista valtaa ja esiintyy perheen pomona. Parisuhteen *vallanjaolla* tarkoitetaan tässä tutkielmassa puolisoiden päätösvaltaa, eli kumpi tekee isot päätökset vai tehdäänkö ne yhdessä. Haataja et al. (2007) kytkevät tasa-arvon perheen sisällä tapahtuvaan työn- ja resurssienjakoon. Tämä määräytyy puolisoiden keskinäisen neuvotteluvoiman perusteella. Naisten neuvotteluvoima parisuhteessa on kasvanut, kun naiset ovat tulleet työmarkkinoille ja saavat palkkatuloja. Nainen pystyy elättämään lapset tarvittaessa ilman isän taloudellista panosta. Lisäksi avioerolait määräävät

miehen osallistumaan lasten elatukseen. Kun vielä koti ja kotityöt ovat edelleen naisen reviiriä, on kaikki tämä merkinnyt uhkaa miehen neuvotteluasemalle. (Haataja et al. 2007, 144–145.) Miehen aiempi taloudellinen ja asemaan perustuva valta on kaikonnut, joten hänen on löydettävä uusia tapoja pysyä mukana parisuhteen vallanjaossa. Koska vallan- ja vastuunjako liittyvät yhteen, näyttäisi siltä, että miehen olisi etsittävä vaikutusvaltaa kotitöiden jakamisen kautta.

Vastuunjaolla tarkoitetaan tässä tutkielmassa käytännön asioiden, kuten kotitöiden ja perheenhoidon vastuun jakautumista puolisoille. Vastuunkanto voi olla tasapuolista, tai toinen voi olla yksimielisesti päävastuunkantaja, tai asiasta voidaan olla eri mieltä useallakin tavalla. Yksipuolinen vastuunkanto voi tuottaa puolisoitten välille eriryhmäisyyttä. Coltrane (2004) havaitsi yhteyden kodin- ja lastenhoidon sekä naisen yhteisöllisen aseman välillä. Kodin tehtävien jakaminen puolisoitten kesken tuottaa tasavertaisemmän suhteen ja ohjaa myös seuraavaa sukupolvea tasa-arvoisempiin asenteisiin. (Coltrane 2004, 197–199, 201.) Tässä tutkielmassa yksipuolinen vastuunjako tulkitaan eriryhmäisyyden tunnusmerkiksi ja tasapuolinen työnjako vastavuoroisuuden ja samaryhmäisyyden osoittajaksi.

3.2 Parisuhteen koheesio

Parisuhtetta voidaan tutkia yksilöstä käsin, henkilökohtaisena kokemuksena tai puolisoitten vuorovaikutuksesta käsin. Jo 1980-luvulla vuorovaikutusta tutkiva koulukunta sai jalansijaa, mutta myös uudempi tutkimus osoittaa, että puolisoitten välisellä vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys parisuhteen laadulle (Johnson – Booth 1988; ref. Rytkönen – Hautsalo 1990, 7). Jallinojan (2000) mukaan perheen kantavaksi voimaksi on nyky maailmassa tullut puolisoitten välinen suhde (Jallinoja 2000, 19–20). Myös Paajasen (2003) mukaan vuorovaikutus on keskeinen parisuhteen tekijä. Hänen tutkimuksensa mukaan 84 % eronneista pareista tärkein eron syy oli puutteellinen vuorovaikutus. (Paajanen 2003, 71.) Tässäkin tutkielmassa painopiste on suhteen laadussa, ja kyselylomakkeen muuttujat keskittyvät siihen.

Käsitettä *parisuhteen koheesio* käytetään puolisoiden muodostaman sisäryhmän kiinteiden osoittajana. Se kuvaa puolisoiden kokemusta suhteen läheisyydestä, eheydestä ja laadusta. Turnerin (1982) mukaan sisäryhmän jäsenille on tunnusomaista

1. samankaltaisuuden korostuminen
2. toisista pitäminen ja sosiaalinen kiinteys
3. keskinäinen arvostus
4. empatia ja emotionaalinen side
5. altruismi ja yhteistyö
6. asenteiden ja käyttäytymisen yhdenmukaisuus.

(Turner 1982, 29.)

Nämä kuusi sisäryhmäkäyttäytymisen tunnusmerkkiä löytyvät toimivasta parisuhteestakin. Vaikka toimiva parisuhde onkin lähinnä myönteistä henkilökohtaista attraktiota, siinä voi olla sisäryhmän tunnusmerkkejä, ks. luku 2.2.3. Jallinoja (2000) on kuvannut suurin piirtein näitä elementtejä perhetutkimuksessaan. Samankaltaisuus (1) voidaan tulkita tasa-arvoksi ja siihen kuuluu puolison näkeminen myönteisessä valossa. Parisuhde voi sisältää kokemuksen samanlaisuudesta (Jallinoja 2000, 44–45). Toisesta pitäminen ja sosiaalinen kiinteys (2) tuntuvat luontevalta hyvän parisuhteen elementiltä (mts. 200–202). Keskinäinen arvostus (3) näkyy parisuhteessa toisen huomioonottamisena, kunnioittavana puheena ja huomaavaisuutena (mts. 45, 205–206). Empatia ja emotionaalinen side (4) on myös luonnollinen parisuhteen osa, joka tuottaa tunteen yhteensulautumisesta (mts. 42–43). Emotionaalinen side ilmenee usein ensin rakastumisena, joka myöhemmin kypsyy keskinäiseksi kiintymykseksi. Empatia kohdistuu puolisoon myötä- ja vastoinkäymisissä. Toimivassa parisuhteessa jopa konfliktien aikana puolisoa kohtaan tunnettu empatia voi hillitä riitatilannetta (Määttä 2002, 174). Silloin puoliset eivät näe vihollisena toisiaan, vaan riita on vihollinen (Pukkala 2007, 165–168).

Altruismi ja yhteistyö (5) voi ilmetä yksimielisyytenä kotitöiden jakamisessa ja vallankäytössä. Ei etsitä vain omaa etua vaan molempien hyvinvointia. Asenteiden ja käyttäytymisen yhdenmukaisuus (6) voi tarkoittaa lojaalisuutta kumppania kohtaan ja samalla puolella olemista; arvomaailma ja elämäntyyli ovat samankaltaisia. Jallinoja puhuu yhteensopivuudesta. Yhteensopivuus on sitä, että on helppo elää yhdessä, vaikka rakastumisvaihe on mennyt ohi. Yhteensopivuus on abstrakti ilmiö, jota on vaikea selittää. Toi-

sin kuin ennen, kyse ei niinkään ole enää samasäätyisyydestä vaan ennemminkin henkilökohtaisista seikoista, kuten elämäntyylin ja elämänkatsomuksen yhteensopivuudesta. (Mts. 69–70, 73–74.) Se voi näkyä esimerkiksi yksimielisyytenä lasten kasvatuksessa. Sen sijaan attraktion ollessa negatiivinen puoliso kumooa toisen vanhemman lapsille antamia ohjeita (Flinck 2006, 65). Lapset saattavat oppia käyttämään vanhempien eripuraisuutta hyväkseen omien tavoitteidensa toteuttamisessa.

3.3 Puolisoiden välinen solidaarisuus

Itseluokitteluteoriassa solidaarisuus ja koheesio liittyvät vain ryhmäilmiöihin ja sosiaaliseen attraktioon. Henkilökohtainen attraktio sen sijaan on vain yksilöidenvälinen ilmiö. (Hogg 1992, 108.) Tajfelin mukaan ei kuitenkaan ole olemassa täysin yksilöiden välistä kanssakäymistä. SIT:ssa ihmisen minäkäsitys vaihtelee *ryhmienvälisen* (intergroup) ja *yksilöidenvälisen* (interpersonal) käyttäytymisen muodostamalla jatkumolla. On mahdotonta kuvitella mitään sosiaalista kahden ihmisen kohtaamista ilman, ettei ainakin jossain määrin siinä vaikuttaisi sosiaaliset kategoriat. Tämä pätee myös parisuhteessa. (Tajfel 1981, 239–241.) Puolisot voivat pitää näkyvimpänä kategorianaan parisuhdetta ja kokea yhteenkuuluvuutta. Silloin ryhmäilmiöt, kuten solidaarisuus, luovat sisäryhmäkaltaista vuorovaikutusta.

Tässä tutkielmassa puolisojen välistä lojaalisuutta ja yhteenkuuluvuutta kuvataan käsitteellä *solidaarisuus*. Käsite sisältää vastaajien arvioita vuorovaikutuksen luonteesta: vastavuoroisuudesta, vallankäytöstä, empatiasta, peloista ja konflikteista. Suuri solidaarisuuden määrä osoittaa sitä, että puolisot kokevat yhteenkuuluvuutta. Solidaarisuuden puute sen sijaan johtaa oman edun tavoitteluun ja altistaa konflikteille. Vaimo voi esimerkiksi samastua sisaruksiinsa ja muodostaa heidän kanssaan yhtenäisen rintaman miestä vastaan. Mies saattaa kokea kaverinsa tai työtoverinsa sisäryhmänä, jolloin ajankäytössä ja muussa priorisoinnissa lyhyemmän korren vetää aina vaimo ja hänen toiveensa. Näissä tapauksissa puolisojen negatiivinen henkilökohtainen attraktio on muuttunut jo negatiiviseksi sosiaaliseksi attraktioksi ja puolisojen välille on syntynyt ryhmäraja.

Ihmisellä on monia sosiaalisia identiteettejä ja samastumiskohde vaihtelee (Turner 1987, 44–45). Puolisot kokevat eri tilanteissa erilaisia attraktioita ja samastuvat eri ryhmiin monella tavoin. Keskeistä tämän tutkielman kannalta oli se, mitkä kategoriat tai skeemat virisivät vastaajan mielessä, kun hän pohdiskeli parisuhdettaan kyselylomaketta täyttäessään. Skeemat ovat kategorioita monimutkaisempia ja abstraktimpia, mutta niiden tavoin auttavat sijoittamaan eri yksiköt tai yksilöt jonkin kehyksen sisään (Billig 1996, 152). Mitä useammin joku skripti l. tapahtumaskeema on käytössä, sitä enemmän se luo sosiaalista todellisuutta (Burn 1996, 115), ja sitä helpommin se myös aktivoituu. Tämä näkyy myös puolisoitten välisen vuorovaikutuksen luonteessa. Jos skriptit korostavat vallitsevasti eriryhmäisyyttä, tämä voi vahvistaa vaimon ja miehen kategorioitumista eri luokkiin, mikä oletettavasti näkyisi myös kyselylomakkeen vastauksissa. Jos sen sijaan henkilökohtaisen, myönteisen attraktion mukainen vuorovaikutus toistuu usein ja kummankin persoonallisuutta sekä pariskunnan yhteenkuuluvuutta korostavat skriptit ovat käytössä, silloin puolisoitten välinen yhteys vahvistuu ja heidän antamansa vastaukset parisuhteesta olisivat myönteisiä.

3.4 Puolisoiden tunnesuhde

Tunnesuhde kuvaa puolisoitten hyvinvointia ja tuntemuksia parisuhteessa. Suhde voi olla luonteeltaan joko henkilökohtaista identiteettiä vahvistavaa ja yhteenkuuluvuutta lisäävää tai sitten alistavaa, kontrolloivaa ja vähättelevää. Kun suhteen koheesio kuvaa suhteessa koettua läheisyyden astetta ja suhteen solidaarisuus todellista käyttäytymistä ja vuorovaikutuksen luonnetta, tunnesuhde kuvaa sisäisiä tunnetiloja.

3.5 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Koska puolisoitten välisessä vuorovaikutuksessa limittyvät monet kategoriat, suuntautuvat sosiaaliset ja henkilökohtaiset attraktiot monelle taholle. Silloin kysymykseksi nousee se, mikä tai mitkä ovat näkyvimpiä ryhmärajoja. Onko ensisijaisena sisäryhmänä sukupuoli, jolloin on odotettavissa sukupuoleen sidottuja stereotyyppioita? Jokisen (2000) mukaan suomalaisen maskuliinisuuden kuuluu yhtenä osana epäluuloinen ja

halveksuva suhtautuminen naisiin (Jokinen 2000, 213). Miesten kokema myönteinen sukupuoli-identiteetti voi saada heidät tiiviimmin samastumaan omaan sukupuoleensa ja tuntemaan paremmuutta, ks. luku 2.3.1. Tämä on omiaan lisäämään erityisesti miesten sosiaalista attraktiota omaa sukupuoltaan kohtaan.

Kurdek ja Schnopp-Wyatt (1997) osoittavat, että sitoutuminen parisuhteeseen ja sen pysyvyys kasvavat, kun aviopari korostaa sisäisiä arvoja, esimerkiksi läheisyyttä. Kun puoliset hakevat hyväksyntää ensisijaisesti suhteen ulkopuolelta, esimerkiksi ystäväpiiriltä, suhteen pysyvyys heikkenee. (Kurdek – Schnopp-Wyatt; ref. Rytönen – Hautsalo 1999, 9.) Näin ollen, aina kun puolison attraktio kohdistuu parisuhteen ulkopuolelle tai puolison ulossulkevaan ryhmään, kumppanista tulee ulkoryhmän jäsen. Aviopari voi kategorioitua kahteen leiriin, miehet vastaan naiset. Etnisten ryhmien välisessä kanssakäymisessä alistettuun ryhmään kohdistuu ennakkoluuloja, ja siihen liitetään vähätteleviä attribuutteja. Myös alistettuun sukupuoleen voidaan liittää kielteisiä kollektiivisia määreitä ja toiseutta, ks. luku 2.1. Vastaavasti hallitseva sukupuoli omii ja heihin liitetään arvostusta herättäviä piirteitä. Sen sijaan jos pariskunnan näkyvin attraktiotaso ei ole sukupuolistereotyyppiat vaan henkilökohtainen suhde puolisoon, ryhmäkategoriat eivät niin helposti aktivoidu.

Ryhmäraja voi ilmetä esimerkiksi puolisoitten välisenä valtataisteluna, toisen pomoiluna tai toisen alistumisena kotitöiden tekijäksi (Flinck 2006, 54, 57, 60–61). Kotitöiden yksipuolinen jako voi tuki johtua muustakin syystä kuin alistumisesta. Sukupuolten tasa-vertaisuus ja tasapuolinen työnjako kuitenkin osoittavat tässä tutkimuksessa sitä, että ryhmäraja puolisoitten välillä ei ole. Hierarkkinen vallanjako tai vallasta taisteleminen sekä yksipuolinen vastuunjako sen sijaan voivat olla merkki puolisoitten välisestä ryhmärajasta. Kotitöiden jakoon voi liittyä sukupuoleen hierarkiaa koskevia tekijöitä. Kotitöiden päävastuun jääminen vaimolle voi uusintaa naisen alistamista, ei pelkästään työtaakan vuoksi vaan myös ylläpitämällä sukupuolten hierarkkista erilaisuutta. Coltranen (2004) mukaan äitiys määrittyy kodin- ja lastenhoidon rutiinien perusteella. Äitiyden jokapäiväisiä askareita pidetään feminiinisyyden ”luonnollisina” ilmenemistapoina. Isyyteen liitetään lasten alullepano, suojeleminen ja huoltajuus. Isien maskuliinisuus kuitenkin riippuu tätäkin enemmän siitä, että he eivät tee sitä, mitä äiti tekee. (Coltrane 2004, 186.) Mikäli naiselliset asiat ovat häpeäksi miehelle, mutta miehiset asiat eivät naiselle, näyttävästi sukupuolten välillä arvostusero. Merkitsisivätkö ruohonleikkuu, auton pesu

ja remonttityöt naiselle arvonalennusta? Todennäköisesti päinvastoin, koska silloin nainen on saanut ”ylemmän” sukupuolen tehtäviä.

Tutkimuksessaan Coltrane selvitti, mitä tapahtuu, kun isät jakavat äidin kanssa ne tehtävät, joita käytetään määrittelemään todellinen naiseus. Miten työnjako vaikutti puolisoitten käsityksiin itsestään ja toisesta? Kuinka he tuottivat sukupuolen mukaista käyttäytymistä? Tulos oli, että isät alkoivat ymmärtää paremmin äidin näkökantoja ja saivat sisäistettyä ymmärrystä perheen toimintamekanismista ja tarpeista. Jaettu vastuu tuotti myös tasavertaisempia parisuhteita. Isät tosin saivat kehuja sellaisista töistä, jotka vaimon tekemänä olivat itsestään selviä ja jäivät huomiotta. Avioparit, jotka korostivat sukupuolten samankaltaisuutta ja miesten yhtäläistä kykyä hoivata lapsiaan, olivat tasavertaisempia vastuunjaossa kuin ne pariskunnat, jotka korostivat ”äidin vaistoa” ja sukupuolten erilaisuutta. Työstä lasten takia aikaisin lähtevät isät kohtasivat ryhmäpaineita perinteisestä maskuliinisuudesta poikkeavan käyttäytymisensä vuoksi. Tasavertaista vastuunjako saattoivat myös pariskunnan vanhemmat kummastella. (Mts. 186–187, 197–199, 200–205.) Tämän tutkielman ensimmäinen tutkimuskysymys kartoittaa puolisoitten sukupuolistereotyyppien yhteyttä vallanjakoon ja kotitöiden vastuunjakoon. Ensimmäinen tutkimuskysymys on:

1. Onko parisuhteen vallanjako ja vastuunjako yhteydessä puolisoitten mies- ja naiskäsitteisiin?

Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitetään sitä, vaikuttaako vallan- ja vastuunjaon kautta ilmenevä puolisoitten keskinäinen yhteys tai vaihtoehtoisesti eriryhmäisyys suhteessa koettuun läheisyyteen:

2. Miten vallanjako ja vastuunjako ovat yhteydessä parisuhteen koheesioon, puolisoitten väliseen solidaarisuuteen ja puolisoitten tunnesuhteeseen?

Toinen tutkimuskysymys johtaa tutkimaan parisuhteen laatua. Eriryhmäisyyden osoittajina ovat päätöksenteon (vallanjako) sekä perheenhoidon ja kotitöiden (vastuunjako) epätasainen jakautuminen puolisoitten välillä. Tarkoitus on etsiä parisuhteen kiinteiden sisäisiä tekijöitä, ei niinkään poikkileikkausta erilaisista parisuhteista. Sisäiset tekijät,

kuten suhteen tasapaino, vetovoima ja jännitteet, vaikuttavat todennäköisesti suoraan suhteen laatuun. Suhteen pysyvyyteen vaikuttavat myös ulkopuoliset tekijät, jotka muodostuvat ulkoisista paineista ja parisuhteen vaihtoehdoista (Spanier – Lewis 1980; ref. Rytönen – Hautsalo 1999, 9). Koska tutkittavia ei ole poimittu satunnaisesti kaikista parisuhteesta elävistä tai jostakin edustavasta osajoukosta, kyseessä on näyte eikä otos. Tuloksia ei siis voi yleistää koko populaatioon. (Nummenmaa et al. 1997, 35.)

4 AINEISTON HANKINTA JA MUUTTUJIEN MUODOSTAMINEN

Käsillä oleva tutkielma on kvantitatiivinen kyselytutkimus ja analyysimenetelmänä on varianssianalyysi. Aihe olisi ollut mielenkiintoinen myös kvalitatiivisesti toteutettuna. Michael Billig on kritisoinut psykologien ja sosiaalipsykologien pyrkimystä kokeelliseen tutkimukseen sekä tilastollisiin analyysihin ja puoltaa retorista lähestymistapaa ihmismielen tutkimiseen (Billig 1996, 6–7). Valitsin laajuuden ja syvyyden sekä ekstensiivisyyden ja intensiivisyyden välillä. Kvalitatiivinen tutkimus olisi tuottanut syvää ja intensiivistä tietoa parisuhteen dynamiikasta ja suhteen vuorovaikutuksen elementeistä, mutta suppeammasta otosjoukosta. Päädyin kvantitatiiviseen tutkimukseen saadakseni laajemman – joskin pintapuolisemman – näytteen valitsemastani kohderyhmästä.

4.1 Aineiston keruu

Aineiston hankin kyselytutkimuksella HNMKY:n (Helsingin Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys) järjestämällä avioliittoleirillä heinäkuussa 2001. Leirin oli arvopohjaltaan kristillinen, minkä otin kyselylomakkeessa huomioon tiedustelemalla vastaajan asennetta kristinuskoon. Osallistujista 82 % ilmoitti olevansa vakaumuksellisia kristittyjä. Leirin tavoitteena oli parantaa puolisoiden välistä tunnesuhdetta, vuorovaikutusta ja keskinäistä ymmärtämystä. Opetusmateriaalista kuitenkin heijastuu perinteinen käsitys aviomiehestä perheen päänä ja vaimon velvollisuudesta olla alamainen. ”Miehen peruskutsumus on palveleva rakkauden johtajuus. Vaimon alamaisuus on tie siihen.” (Törmä – Törmä 2002, 110–111.) Leiriopetuksessa vallitseva sukupuolinäkemyks oli essentialistinen (ks. luku 2.1). Mies ja nainen sijoitettiin leirin opetusmateriaalissa jungilaiselle jatkumolle, jonka toisessa päässä on maskuliinisuus (animus) ja toisessa päässä feminiinisyys (anima). Maskuliinisuuden attribuutteja olivat muun muassa älyllinen, järjellinen, harkitseva ja elämää hallitseva. Maskuliinisuuteen kuului myös auktoriteetti, johtaminen, tavoitteellisuus, luovuus ja periaatteellisuus. Feminiinisyteen liitettiin vaistonva-

raisuus, impulsiivisuus ja elämän hallittavana oleminen (ulkoahjautuvuus). Nainen kuvattiin perusrakenteeltaan muun muassa alamaaisena, vähään ja vanhaan tyytyvänenä, mukautuvana ja tunnelähtöisenä. (Törmä et al. 2005, 230–237.) Tällainen malli on vain yksi esimerkki hierarkkisesta parisuhteesta. Toisen sukupuolen ylemmyyttä voidaan rakentaa aristoteelisessa hengessä myös sekulaareissa piireissä. Keskeistä on se, miten epätasa-arvoinen suhde vaikuttaa puolisoitten väliseen dynamiikkaan, olipa taustapara digmana millainen maailmankatsomus hyvänsä. Myös Kiiskin (2006) tutkimuksessa teologioiden parisuhdekäsityksistä tuli esiin näkemys miehestä perheen päänä. Tämä ei kuitenkaan aina sulkenut tasa-arvoa suhteesta pois. Enemmistö haastatelluista (N = 30) näki avioliiton tasa-arvoisena, mihin kuului myös kotitöiden oikeudenmukainen jako. (Kiiski 2006, 125–130.)

HNMKY:n avioliittoleirille oli ilmoittautunut melkein 300 pariskuntaa. Tutkimusjoukko oli heterogeeninen: pariskunnat olivat eri puolelta maata, eri sosioekonomisista taustoista ja eripituisista avioliitoista. Perhekoot vaihtelivat lapsettomista pariskunnista suurperheisiin. Joukossa oli uudelleenavioituneita henkilöitä ja ensi kertaa naimisissa olevia. Mukana oli myös ulkomaalaisia pariskuntia sekä sellaisia, joista toinen puoliso oli ulkomaalaissyntyinen. Heidät rajasin pois, koska tarkoitukseni oli tutkia suomalaisia pariskuntia ja suomalaisuudesta nousevaa parisuhteen dynamiikkaa. Kaikki täyssuomalaiset pariskunnat saivat kyselylomakkeen vastattavakseen. Vastanneista 90 % oli ensimmäisessä avioliitossaan. Vuonna 1997 kaikista aviopareista 87 % oli ensimmäisessä avioliitossaan (Rytkönen – Hautsalo 1999, 2), joten tältä osin tutkimusjoukko vastasi kohtuullisen hyvin koko maan vertailulukua. Keskimäärin pariskunnat olivat olleet naimisissa runsaat 15 vuotta, mutta joukossa on myös vastanaineita ja yli 30 vuotta avioliitossa olleita. Tutkimusjoukko on siis monimuotoinen, joten siinä mielessä näyte edustaa hyvinkin kattavasti suomalaisia aviopareja.

HNMKY:n viikon kestäville avioliittoleireillä perehdytään avioliiton kysymyksiin yhteisillä luennoilla. Luentojen aiheita syvennetään aviopariryhmissä, joihin kuuluu 3–4 pariskuntaa. Ryhmiä vetävät tehtäväänsä koulutetut pariskunnat. Vetäjät kokoontuvat joka ilta yhteiseen palaveriin. Kyselytutkimukseni kohteena olevalla leirillä esittelin ensimmäisen illan palaverissa lyhyesti tutkimukseni ja aineistonkeruutavan sekä jaoin kokouksen jälkeen kyselylomakkeet ryhmänohjaajille, jotka jakoivat ne seuraavana päivä-

nä ensimmäisessä istunnossa edelleen ryhmäläisilleen. Myös ryhmänohjaajapariskunnat vastasivat kyselyyn. Vastaajista kummallekin puolisolle jaettiin oma lomake, jossa oli sama koodinnumero. Näin pariskuntien vastaukset oli yhdistettävissä toisiinsa, vaikka nämä saattoivatkin palauttaa lomakkeen eri aikaan. Luentosalin ulkopuolella ovien vieressä oli laatikot, johon kyselylomakkeen sai pudottaa. Palautuksen tehostamiseksi laatikon yläpuolella oli opaste. Lisäksi leirin ylivouti muistutti luentojen alussa muutamaaan otteeseen leiriläisiä lomakkeen palautuksesta. Lomakkeet oli numeroitu juoksevasti välille 101–401, kutakin kaksi kappaletta eli kuusisataa lomaketta. Pariskuntia leirillä oli 296, joista puoliksi ulkomaalaisia 8 paria. Potentiaalinen otos olisi ollut siten 576 henkeä, mutta vastauksia kertyi yhteensä 375 kpl. Näistä hylättiin rajauksen ulkopuolelle jäänyt yksi avopari sekä yksittäiset, vain toisen puolison palauttamat lomakkeet, joita oli 17. Näistä miesten vastauksia oli 11 ja naisten vastauksia kuusi lomaketta.

4.2 Katoanalyysi

Hyväksytyjä lomakkeita oli kaikkiaan 356, joten palautusosuus oli noin 62 % ja kato noin 38 % eli 220 lomaketta. Kato-osuus koostuu hylätyistä lomakkeista, joita oli 19 sekä kokonaan palauttamattomista 201 lomakkeesta. Vaikka vastausprosentti oli hyvä, on kuitenkin syytä pohtia, miksi 201 lomaketta jäi palauttamatta. Jotkut vastaajat totesivat, että lomake (6 vastaussivua, 52 kysymystä) oli liian pitkä, eikä siihen ehtinyt leiritohinassa vastata. Mahdollista oli myös, että avioliitossaan kaikkein uupuneimmat leiriläiset eivät jaksaneet osallistua kyselyyn. Silloin vastaukset eivät edustaisi leiriläisten mielipiteitä kattavasti. Palautetuissa lomakkeissa kuitenkin oli kaikentasoisia suhteita, vaikka vastaukset painottuivatkin avioliittonsa myönteisenä kokevien puolelle. Arviointiarkeus saattoi toki vaikuttaa niin, että avioliitosta annettiin todellisuutta myönteisempi kuva. Tätä virhettä olisi voinut eliminoida yhdistämällä joissakin suhdetta koskevissa kysymyksessä puolisoiden vastauksia toisiinsa ja hakemalla niistä keskilukua. Jos toinen osapuoli ujosteli todenmukaisen vastauksen antamista, toinen saattoi olla rohkeampi. Vastausten yhdistely olisi tuottanut toisenlaisen tutkimusasetelman.

Lomakkeet olivat melko tunnollisesti täytettyjä, eikä puuttuvia vastauksia ollut paljon. Eniten puuttui vastauksia väärinkäsityksen vuoksi. Väärinkäsitykset koskivat sellaisia

kysymyksiä, joissa tiedusteltiin miehiin ja naisiin liittyviä ilmiöitä erikseen. Esimerkiksi kysymyksissä 29 ja 30 (liite 1) tiedusteltiin assosiaatioita sanoista *mies* ja *nainen*. Jotkut naiset olivat miettineet vain mieheen liittyviä mielteitä ja jotkut miehet vain naismielleyhtymiä. Kysymyksissä 16–19 tiedusteltiin puolison puhetapoja miehistä ja naisista. Näissäkin jotkut vastasivat vain vastakkaisen sukupuolen osalta.

4.3 Kyselylomake

Kyselylomake (liite 1) käsitti 52 kohtaa, joissa tutkittiin vuorovaikutuksen laatua, solidaarisuutta, puolisoiden tunnesuhdetta, nais- ja mieskuvia sekä vallankäyttöä ja vastuunjako. Vuorovaikutuksen laatua selvitettiin neliluokkaisilla, Likert-asteikkoisilla kysymyksillä. Solidaarisuutta koskevat kysymykset olivat nominaali- tai järjestyslukuasteikkollisia ja niiden muoto vaihteli jonkun verran. Puolisoiden tunnesuhdetta tutkittiin valintakysymyksillä. Nais- ja mieskuvia selvitettiin sekä puolistrukturoiduilla assosiointitehtävillä että valintakysymyksillä. Lisäksi kyselylomakkeessa oli joitakin sukupuolikäsityksiin ja identiteettiin liittyviä kysymyksiä sekä demografisia ja sosioekonomisia taustakysymyksiä. Vastauksista kertynyt aineisto oli niin laaja, että kaikkia lomakkeen osia ei voitu hyödyntää. Aineistoa jäi käyttöön myös mahdollisia jatkotutkimuksia varten. Kysely tehtiin ympäristössä, jossa puolisoilla oli valmiudet ja halu pohtia suhdettaan. Avioliittoleirille tulleet pariskunnat olivat todennäköisesti pohdiskelleet ja analysoineet liittoaan tarkasti jo etukäteen ja ehkä mielessään jäsentäneet sen selkeästi. Moni aviopari oli useaan kertaan ollut leirillä. Tämän johdosta yritettiin ehkäistä ”skeematyypistä” automaattivastaamista, jossa pariskunnat antavat suhteestaan ja käsityksistään kaavamaisen kuvan. Niinpä lomakkeessa vältettiin liian ”läpinäkyviä” kysymyksiä ja tutkittavat indikaattorit olivat eri puolilla lomaketta ja eri muodoissa.

4.3.1 Selittävien muuttujien muokkaus

Selittävien muuttujien (vallan- ja vastuunjako) kohdalla otettiin puolison vastaus huomioon. Vastuunjako koskeva kysymys 15 sisälsi kolme vaihtoehtoa:

15. Suhteessamme käytännön asioiden (kotityöt, perhe) vastuunkantaja

1. olen enimmäkseen minä
2. on enimmäkseen puolisoni
3. kannamme molemmat vastuuta perheasioista suunnilleen yhtä paljon

Vastaukset yhdistettiin aluksi niin, että saatiin kaksi nominaaliasteikkoista luokkaa: 1 = toisella vastuu, 2 = yhteisvastuu. Puolisoilla saattoi olla tässä eri arviot. Johdonmukaista olisi ollut, että pariskuntien vastaukset olisivat yhteensopivia ja vastuunkantajaksi tulisi molemmissa lomakkeissa sama henkilö. Vastaajista 34 % oli kuitenkin asiasta eri mieltä. Eri mieltä olemisessa oli monta tapaa. Jos toiselta osapuolelta vastaus puuttui, kirjattiin hänelle puolison vastaus. Erimielisyys kirjattiin omaksi luokakseen, koska sekin kertoo jotakin suhteen luonteesta. Lopulliset nominaaliasteikkoiset luokat olivat seuraavat: 1 = toisella vastuu, 2 = eri mieltä, 3 = yhteisvastuu. Samoin muokattiin vallanjakoa koskevaa kysymystä 28:

28. Suhteessamme

1. teemme isot päätökset yhdessä
2. minä päätän viime kädessä isot asiat
3. puolisoni päättää viime kädessä isot asiat

Valtamuuttujan luokiksi tulivat: 1 = toinen tekee päätökset, 2 = eri mieltä, 3 = yhteispäätös.

4.3.2 Selitettävien muuttujien muokkaus

Selitettäviä muuttujia olivat vastaajien nais- ja mieskäsitykset, parisuhteen koheesio, puolisoiden välinen solidaarisuus ja puolisoiden tunnesuhde. Ensimmäinen tutkimuskysymys tarkasteli sukupuolistereotypioita. Kysymykset 48a ja 49a mittasivat vastaajien mies- ja naiskäsityksiä eli sitä, millaisia attribuutteja he liittävät miehiin ja naisiin. Vastausvaihtoehdot koodattiin siten, että kustakin kysymyksestä saatiin yksi numeerinen muuttuja. Kysymykset 48 ja 49 olivat muuten identtisiä, paitsi että kohdassa 48 tiedusteltiin miehisiä ja kohdassa 49 naisellisia ominaisuuksia:

48. a) Rengasta seuraavasta miehisiin pitämäsi ominaisuudet, jos löydät sellaisia (oma mielipiteesi, ei muiden mielipide):

- järkevä
- totuutta etsivä
- ailahteleva
- spontaani

- utelias
- lyhytjänteinen
- johdonmukainen
- seurailija
- päämäärätietoinen
- itsenäinen
- tasapuolinen
- tunnevaltainen
- oikeudenmukainen
- vaistonvarainen
- alistuva
- harkitseva
- sopeutuva
- johtaja
- epäitsenäinen
- aloitteellinen

Vaihtoehtona oli kohta b:

b) Mielestäni mikään näistä ominaisuuksista ei ole nimenomaan miehinen.

Vastausvaihtoehdoissa on 10 aikuismaista ja 10 lapsekasta piirrettä. Aikuismaisiksi luokiteltuja piirteitä olivat: järkevä, totuutta etsivä, johdonmukainen, päämäärätietoinen, itsenäinen, tasapuolinen, oikeudenmukainen, harkitseva, johtaja ja aloitteellinen. Lapsekkaiksi luokiteltiin seuraavat piirteet: ailahteleva, spontaani, utelias, lyhytjänteinen, seurailija, tunnevaltainen, vaistonvarainen, alistuva, sopeutuva ja epäitsenäinen. Ominaisuudet on soveltaen poimittu erään toisen avioliittokoulutuksen opetusmateriaalissa käytetystä transaktioanalyysin sovelluksesta. (Österbröd – Olafsrud 1992, 20–22.) Lomakkeeseen otetuissa ominaisuuksissa voidaan nähdä instrumentaalisuuden ja ekspressiivisyyden puolia. Österbrödin ja Olafsrudin teoksessa ominaisuuksia on käytetty lapsi–aikuis-kontekstissa eikä sukupuolia määrittävinä tekijöinä.

Stereotyyppisissä sukupuolikäsityksissä lapselliset ominaisuudet usein liitetään naiseuteen ja aikuismaiset ominaisuudet maskuliinisuuteen. Viime vuosisadan alkupuolella eläneen Otto Weiningerin käsitykset sukupuolesta noudattavat stereotyyppistä lapsi–aikuis-akselia (Weininger 2000, 25–156). Koska hänen ajatuksensa ovat yli sadan vuoden takaa, olisi oletettavaa, että hänen sukupuolinäkemyksensä eivät enää toimisi luokitteluperusteena nyky-yhteiskunnassa. Kuitenkin nykyisinkin maskuliinisuus voi hyvinkin vielä hahmottua järkevänä, loogisena, päämäärätietoisena ja harkitsevana. Naisen arkkityyppi saattaa edelleenkin olla ailahteleva, tunneherkkä, vaistonvarainen ja epäitsenäinen. Ominaisuuksien myönteisyyttä ja kielteisyyttä voidaan pohtia kääntämällä niiden sukupuolilytyköt toisinpäin. Jos miestä kuvattaisiin ailahtelevaksi, epäitsenäiseksi, ja tunnevaltaiseksi seurailijaksi, ei syntyisi kuvaa tasapainoisesta aikuisesta. Kuitenkin naiseen nämä ominaisuudet saatetaan liittää. Työelämässä yleensä edellytetään

aikuismaista käytöstä. Tuskin työhakemuksessa kenenkään kannattaisi kuvata itseään ”feminiinisillä” määritelmillä. Mieheen liitetyt ominaisuudet sen sijaan ovat terveen aikuisen mittapuu (Wager 1998, 81–82). Myönteinen nais- ja mieskuva voisi siis edellyttää, että kysymysten 48a ja 49a ominaisuudet eivät olisi mitenkään sukupuolittuneita. Hierarkkisen sukupuolijärjestelmän mukaisessa kategorioinnissa ne liitetään sukupuoleen siten, että arvostetumpi osapuoli saa aikuisen piirteet ja väheksytympi ryhmä lapsen ominaisuudet.

Toisen tutkimuskysymyksen kolmatta osatekijää, puolisoiden tunnesuhdetta, selvitettiin kyselylomakkeen kysymyksellä 43. Siinä tiedusteltiin vastaajan tunnetiloja ja hyvinvointia parisuhteessa.

43. Suhteessamme usein tai melko usein (rengasta sopivat vaihtoehdot)

1. koen ilojen ja surujen jakamisen tuomaa turvallisuutta
2. olen ärtynyt tai pettynyt puolisooni
3. tunnen alemmuutta puolisooni nähden
4. tunnen, että olemme toistemme vastustajia ja yleensä eri mieltä asioista
5. tunnen yhteenkuuluvuutta ja ystävyyttä puolisoni kanssa
6. koen alistetuksi tulemista ja vähättelyä
7. koen myötätuntoa puolisoani kohtaan ja samastun hänen iloihinsa ja suruihinsa
8. tunnen syyllisyyttä tai riittämättömyyttä puolisoni odotusten edessä
9. koen luottamusta ja turvallisuutta yhteiselämässä
10. koen puolisoni taholta välinpitämättömyyttä ja/ tai laiminlyödyksi tulemista
11. koen puolisoni taholta kunnioitetuksi ja arvostetuksi tulemista
12. tunnen tulevani ohjailuksi ja kärsin henkisen tilan puutteesta

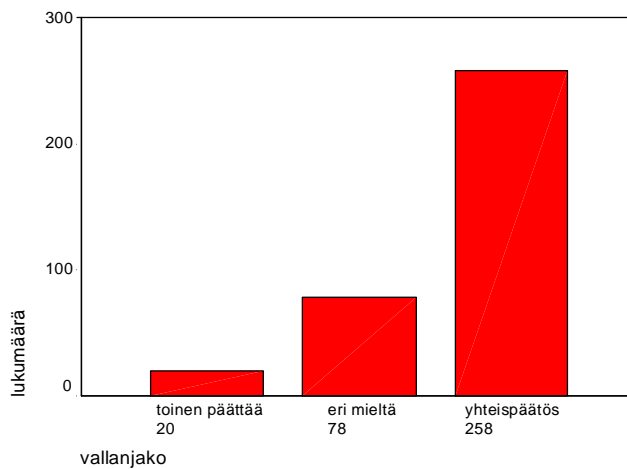
Vastauksissa myönteiset arviot, joita olivat vaihtoehdot 1, 5, 7, 9 ja 11, merkittiin arvolla +1 ja kielteiset arviot eli vaihtoehdot 2, 3, 4, 6, 8, 10 ja 12 arvolla -1. Näin saatiin numeerinen muuttuja, jonka minimiarvoksi tuli -7 ja maksimiarvoksi +5. Myönteisiä vaihtoehtoja oli kaksi vähemmän. Näin saatiin vähennettyä vastausten ”neutraloitumista”. Jos nimittäin vastaaja valitsi sekä negatiivisia että positiivisia vaihtoehtoja, negatiiviset voivat kumoutua myönteisillä vastauksilla. Esimerkiksi, jos vastaaja A rengastaa vaihtoehdot 1 ja 5 ja vastaaja B vaihtoehdot 1, 2 ja 7, molemmat saavat muuttujan arvoksi +2. Kuitenkin toisessa suhteessa on nähty vain myönteisiä puolia, toisessa myös kielteisiä. Kielteisten arvojen kumoutumista ehkäistiin siis ottamalla mukaan negatiivisia vaihtoehtoja kaksi enemmän. Hyvin solidaarisessa ja myönteisessä suhteessa elävät eivät saaneet miinusmerkkisiä arvoja ja erottuivat hieman selvemmin niistä, jotka antoivat myös kielteisiä arvioita.

4.4 Selittävät muuttujat

Varianssianalyysin selittävinä muuttujina käytettiin parisuhteen vallanjakoa sekä kotitöiden vastuunjakoa. Nämä muuttujat selittivät hyvin parisuhteen koheesion, puolisoiden välisen solidaarisuuden ja puolisoiden tunnesuhteen vaihteluita. Sen sijaan puolisoiden ryhmärajaa korostava kysymys 14, jossa tiedusteltiin suhtautumista puolisoon joko opittujen sukupuolimallien mukaan tai yksilöllisenä persoonana, ei erotellut näitä tekijöitä tilastollisesti merkittävästi. Siksi tätä kysymystä ei käytetty analyysissa.

4.4.1 Vallanjako

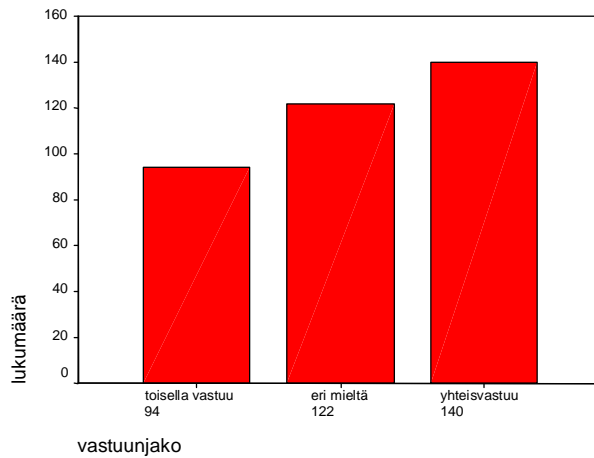
Luokassa *toinen päättää* (kysymys 28) päätöksentekijänä oli yhtä tapausta lukuun ottamatta aina mies. Yksipuolista päätösvaltaa edustavaa avioliittoa kutsutaan tässä tutkielmassa hierarkkiseksi. Vallankäytön jakautumisesta oltiin usein myös eri mieltä. Tyypillisin erimielisyysvastaus sisälsi vaihtoehdot mies päättää – teemme päätökset yhdessä. Hierarkkisia parisuhteita tutkimusjoukossa oli 20 tapausta eli 10 avioparia. Näissä avioliitoissa molemmat puoliset antoivat vastauksissaan päätöksentekijäksi saman henkilön. Kyselyyn vastanneiden avioparien joukossa oli siis lähes 6 % sellaisia, joissa toinen puolisoista teki päätökset. Eri mieltä vallanjaosta oli 22 % (78 kpl) aviopareista ja yhteispäätökset tehtiin 72 % (258) parisuhteista. Kuviossa 1 esitetään vallanjaon eri luokkien jakauma absoluuttisin luvuin. Vaimoista 18 % piti miestä päätöksentekijänä, kun taas miehistä vain 12 % näki itsensä päättäjänä. Vaimojen hierarkkinen näkemys osoittaa, että vallan epätasainen jakautuminen ei ole aina alistamista, vaan siinä voi olla legitiimiksi koetun hierarkian piirteitä (Fiske 1992, 701–702). Kysymykseksi kuitenkin jää, millainen on hierarkkisen parisuhteen dynamiikka.

Kuvio 1. Vallanjako tutkimusjoukon parisuhteissa.

Miehen ylempi status näinkin monessa parisuhteessa selittynee kyselytutkimuksen aineistolla. Tutkimuksen kohteena olevan avioliittoleirin opetusmateriaaliin sisältyi perusoletuksena miehen johtajuus ja vaimon alamaisuus miehelleen. Pohjalla oli naisen vapaaehtoinen alamaisuus, ei pakko. Miehen tulisi leirimateriaalin mukaan johtaa perhettä rakkauden johtajuudella ja vaimon olisi suostuttava miehensä johtajuuteen. Pariskuntia kehoitettiin kuitenkin pyrkimään yksimielisiin päätöksiin. Silti mies nimettiin selkeästi johtajaksi. (Törmä – Törmä 2002, 110–137). Hyvistä tarkoituksista huolimatta tämä loi puolisoitten välille epätasa-arvoisen suhteen. Tässä tutkielmassa selvitetään tämällytyypisen suhteen vaikutusta avioliiton laatuun.

4.4.2 Vastuunjako

Leirin opetusmateriaaliin sisältyi myös käsitys siitä, että vaimolla on kodinhoidon päävastuu. Mies kylläkin osallistuu kodin tehtäviin, mutta päävastuu kodinhoidosta on vaimolla. (Törmä – Törmä 2005, 363–367.) Tutkimusjoukossa vain yhdessä vastauksessa (kysymys 15) mies oli molempien mielestä kodin- ja pernehoidon päävastaava. Kun siis toisella oli vastuu, vastuunkantajaksi tuli lähes aina vaimo. Vaimolla oli päävastuu kotitöistä 26 % (94 kpl) tapauksista, eri mieltä vastuunjaosta oli runsas 34 % (122) ja yhteisesti vastuuta kantoi yli 39 % (140) paria, ks. kuvio 2.

Kuvio 2. Vastuunjako tutkimusjoukon parisuhteissa.

Eri mieltä vastuun jakautumisesta oltiin monella tapaa. Miehistä 5 % väitti kantavansa päävastuuta kodista, mutta vaimo oli yleensä eri mieltä. Vaimoista vain kaksi piti miestä ensijaisena kodinhoitajana ja näistä vain toisen aviomies oli samaa mieltä. Oli pariskuntia, jotka kumpikin olivat mielestään kodinhoidosta päävastuussa. Mies saattoi pitää vaimoa päävastuullisena, mutta vaimo katsoi vastuun kuuluvan molemmille. Usein myös vaimo piti itseään vastuullisena, vaikka mies väitti vastuuta kannettavan yhdessä.

4.5 Selitettävät muuttujat

Tutkielman selitettävät muuttujat mittasivat sukupuolikäsityksiä (mies- ja naiskäsitykset), parisuhteen vuorovaikutusta (koheesio), suhteen luonnetta (solidaarisuus) sekä suhteessa vallitsevaa hyvinvointia (tunnesuhde). Kyselylomakkeen vastaukset olivat subjektiivisia arvioita. Myös Spanier ja Lewis (1980) sekä Barling (1990) ovat käyttäneet parisuhteen tutkimisessa puolisojen omia arvioita (ref. Rytönen – Hautsalo 1999, 6).

Hierarkkinen sukupuoliparadigma voi ilmetä vallan- ja vastuunjaon epätasapainona, mikä puolestaan johtaa näkemään vastakkaisen (tai oman) sukupuolen kielteisessä valossa. Sukupuolet myös helposti määritellään toistensa vastakohtiksi. Kun omaa sukupuolta luonnehditaan perusolemukseltaan esimerkiksi aktiiviseksi, vastakohtajattelussa siitä seuraisi välttämättä, että toinen sukupuoli on perusluonteeltaan passiivi-

nen. Luvussa 4.3.2 on tarkemmin kuvailtu ominaisuuksien jakamista aikuismaisiin ja lapsekkaisiin. Aikuismaiset ominaisuudet tulkittiin tässä tutkielmassa täysikasvuisen ihmisen myönteisiksi ja lapselliset ominaisuudet kielteisiksi ominaisuuksiksi. Aikuismaiset ominaisuudet saivat arvon +1 ja lapsekkaiksi luokitellut ominaisuudet arvon -1. Näin kunkin vastaajan määrittelemistä ominaisuuksista muodostui kummallekin sukupuolelle numeerinen muuttuja.

Aviosuhteen koheesiota mitattiin summamuuttujalla, jossa laskettiin yhteen neljä kolmiluokkaista, suhteen tilannetta kuvaavaa kysymystä. Osamuuttujina olivat kyselylomakkeen kohdat 13 (suhteen yhteys: *erillisyyys, esteitä, ystävyys*), 22 (konfliktien luonne: *repivät riidat, sekä että, rakentavat riidat*), 27 (suhteen luonne: *ongelmien lähde, sekä että, voiman lähde*), sekä kysymys 46 (suhteen tila: *peruskorjaustarve, parannustarvetta, toimiva*). Summamuuttuja *koheesio* sai Cronbachin alfa-kertoimeksi 0,827, mitä voidaan pitää varsin hyvänä reliabiliteettina (Tähtinen – Isoaho 2001, 138–139).

Suhteen vuorovaikutusta kuvamaan rakennettiin summamuuttuja *solidaarisuus*. Se koostuu kahdeksasta Likert-asteikkoisesta, neliluokkaisesta muuttujasta, joiden avulla on kartoitettu puolisoiden välistä vallankäyttöä, vastavuoroisuutta, empatiaa ja konflikteja. Osamuuttujiksi valittiin puolisoiden vuorovaikutusta koskevat kysymykset 20 (*konfliktitiheys*), 23 (*taipumus ohjalla toista*), 24 (*taipumus vältellä toista*), 36 (*empatian puute*), 37 (*empatia*), 39 (*oman vastuun näkeminen*), 41 (*aloitteellisuus*) ja 42 (*vähättely*). Osa kysymyksistä koski puolison käytöstä, osa vastaajan omaa käytöstä. Ne kaikki kuitenkin kuvasivat puolisoiden välistä vuorovaikutusta. Käyttäytyminen voi stimuloida puolison toimintaa; vaimon pyrkimys ohjalla miestänsä voi johtaa miehen välttelemään vaimoa ja keskustelua tämän kanssa. Puuttuvat vastaukset korvattiin sukupuolen mukaisella moodiarvolla. Miesten ja naisten alfa-kertoimet poikkesivat toisistaan. Summamuuttujan reliabiliteettikerroin oli naisilla 0,76 ja miehillä 0,70. Miesten alfakerroin paranisi, jos muuttuja 41 (aloitteellisuus) poistettaisiin. Naisten alfakerrointa tämä kuitenkin heikentäisi. Kysymyksessä 41 kartoitettiin sitä, kuinka usein vastaaja koki aloitteenteon perheessä olevan liikaa omalla vastuulla. Naisista yli 29 %:n mielestä aloitteenteko oli usein liikaa heidän käsissään. Miehistä näin koki vain runsas 3 %. Osamuuttuja 37 (empatia) toimi päinvastoin. Sen poistaminen muuttujalistasta parantaisi naisten alfa-kerrointa, mutta heikentäisi miesten kerrointa.

Muuttuja kuvasi myötätunnon kokemista puolisoa kohtaan tämän loukkaantuessa. Summamuuttujaan valittiin lopulta molemmat variaabelit.

Puolisoiden tunnesuhde oli kolmas selitettävä muuttuja, jonka käyttäytymistä tutkittiin valta- ja vastuunjakomuuttujien eri luokissa. Tässä muuttuja sai arvon -7 ja + 5 väliltä, ks. luku 4.3.2.

4.6 Selitettävät muuttujat ja tutkimuskysymykset

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitettiin sitä, ovatko parisuhteen vallan- ja vastuunjako yhteydessä vastaajien sukupuolikäsityksiin. Selitettävänä muuttujina olivat vastaajien käsitykset miehisistä ja naisellisista ominaisuuksista. Toisessa tutkimuskysymyksessä vallan ja vastuun jakautumista verrattiin parisuhteen koheesioon, solidaarisuuteen ja tunnesuhteeseen, joiden tarkoitus oli kuvata suhteen toimivuutta eri puolilta. Näiden kolmen selitettävän muuttujan väliset korrelaatiot (liite 2) olivat Pearsonin kertoimen mukaan seuraavat:

- solidaarisuus – koheesio 0,71
- tunnesuhde – solidaarisuus 0,68
- koheesio – tunnesuhde 0,79.

Koska muuttujat eivät olleet aivan normaalisti jakautuneita, vaan arvot painottuivat asteikon yläpäähän (liite 3), tutkittiin suhteen luonnetta kuvaavien muuttujien välistä yhteyttä myös Spearmanin korrelaatiokertoimen avulla: solidaarisuuden ja koheesio välinen korrelaatiokerroin oli silloin 0,70, koheesio ja tunnesuhteen 0,77 sekä tunnesuhteen ja solidaarisuuden 0,66. Tulokset olivat näin ollen samansuuntaiset sekä Pearsonin että Spearmanin mukaan laskettuina. Muuttujien vaihtelun välillä on siten tilastollisesti merkitsevä yhteys ja niiden voidaan olettaa kuvaavan keskenään sidoksissa olevia parisuhteen ilmiöitä.

5 ANALYYSI JA TULOKSET

Selitettävien muuttujien vaihteluita vallan- ja vastuunjaon eri luokissa analysoitiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Tarkasteltavana oli erikseen vallanjaon ja vastuunjaon yhteys sukupuolistereotyyppioihin, puolisoitten kokemaan koheesioon, solidaarisuuteen ja tunnesuhteeseen seuraavasti:

1. Sukupuoleen liitetyt käsitykset (naisiin kohdistuvat naisilla)
  - vallanjaon yhteys sukupuolikäsityksiin
  - vastuunjaon yhteys sukupuolikäsityksiin
2. Parisuhteen koheesio (naisilla ja miehillä yhteensä)
  - vallanjaon yhteys koheesioon
  - vastuunjaon yhteys koheesioon
3. Puolisoiden välinen solidaarisuus (naisilla ja miehillä yhteensä)
  - vallanjaon yhteys solidaarisuuteen
  - vastuunjaon yhteys solidaarisuuteen
4. Puolisoiden tunnesuhde (naisilla ja miehillä yhteensä)
  - vallanjaon yhteys tunnesuhteeseen
  - vastuunjaon yhteys tunnesuhteeseen.

Kohdan 1 mukaisesti ensimmäistä tutkimuskysymystä tarkastellaan vain naisten kannalta ja naisten näkemysten kautta, koska tilastollisesti merkitsevää tulosta ei miehisyttä koskevista ominaisuuksista eikä miesten näkemyksistä naissukupuolta kohtaan ollut. Vallanjako ja vastuunjako eivät siis oleellisesti vaikuttaneet vastaajien käsityksiin maskuliinisuudesta eikä miesten käsityksiin naiseudesta. Lähtöoletuksena oli, että vallanjako ja vastuunjako vaikuttavat koheesioon, solidaarisuuteen ja tunnesuhteeseen vaimolla ja miehellä samalla tavoin. Siksi kohdissa 2–4 varianssianalyysia tehtäessä aineistoa ei eroteltu sukupuolen mukaan, joten mahdolliset siihen liittyvät yhdysvaikutukset eivät näy varianssianalyysin tuloksissa. Naisten ja miesten erot on kuitenkin analyysien yhteydessä kuvattu keskiarvotaulukoin ja niissä on nähtävissä kiinnostavia eroja naisten ja miesten välillä. Tämän tutkielman luonteeseen kuului kuitenkin tarkastella parisuhteita etupäässä kokonaisuutena eikä naisten ja

miesten kannalta erikseen. Selitettävät muuttajat testattiin Levenen testillä sen varmistamiseksi, että ne soveltuvat varianssianalyysiin, ks. liite 5. Varianssianalyysin jatkotestinä käytettiin Tukeyn menetelmää, joka ei anna liian helposti signaalia erojen merkitsevyydestä (Metsämuuronen 2001, 108). Liitteessä 6 on kootusti sekä varianssianalyysit että Tukeyn jatkotestit.

5.1 Vastaaajien nais- ja mieskäsitykset

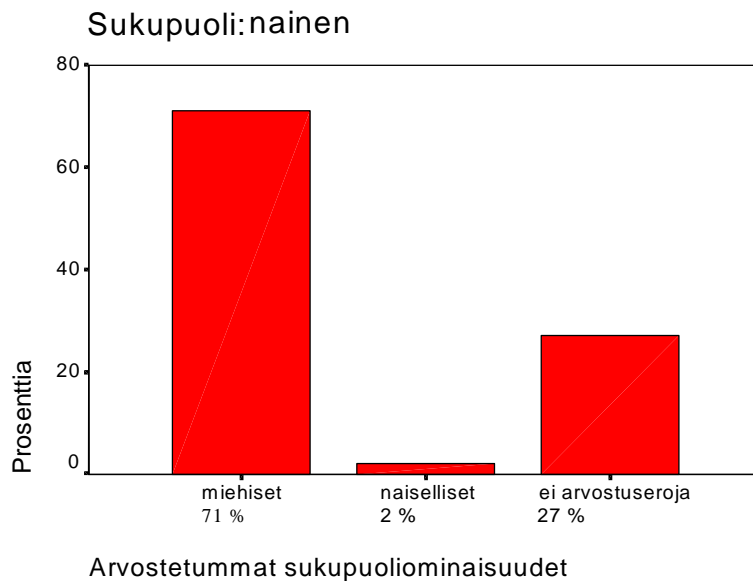
Puolisot voivat kokea kuuluvansa eri ryhmiin esimerkiksi silloin, kun sukupuoli nousee erottavaksi ja ennakkoluuloja tuottavaksi tekijäksi vaimon ja miehen väliin. Silloin heidän vuorovaikutuksensa voi olla ryhmien välistä kanssakäymistä, mikä voi ilmetä hierarkiana, toisen ryhmän vähättelynä, tasa-arvon ja tasapuolisuuden puutteena, kilpailuna ja oman edun tavoitteluna, ks. luku 2.2.3.

5.1.1 Sukupuoleen liitetty arvostus

Tutkimusjoukossa vastaajat liittivät naisiin lapsekkaat ominaisuudet ja miehiin aikuismaiset ominaisuudet. Näitä käsitteitä on avattu kappaleessa 4.3. Vastaaajilta tiedusteltiin myös kyselylomakkeen kysymyksessä 50, kumpaan sukupuoleen liitettyjä ominaisuuksia he kokivat muiden ihmisten arvostavan enemmän:

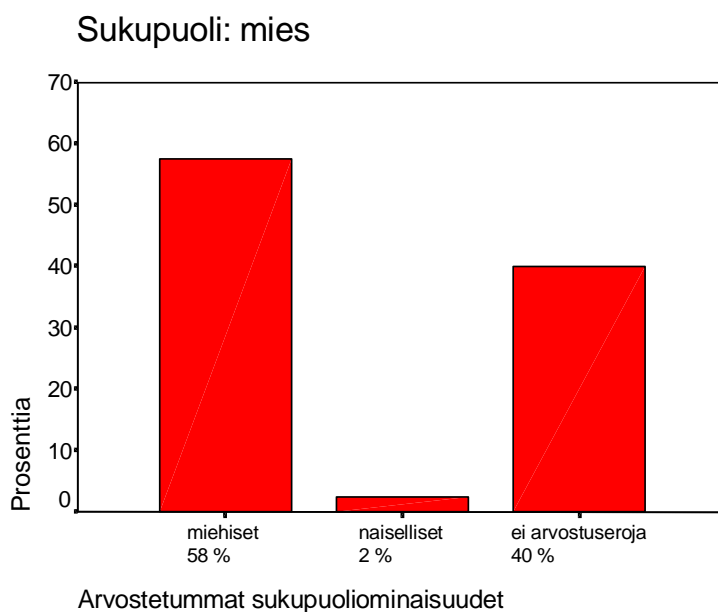
50. Olivatpa naisten ja miesten erot tosia tai kuviteltuja, yleensä koen, että
1. muut ihmiset arvostavat miehiin liitettyjä ominaisuuksia enemmän
  2. muut ihmiset arvostavat naisiin liitettyjä ominaisuuksia enemmän
  3. sukupuolten arvostuksessa ei ole eroja

Tässä ei etsitty vastaajan omia näkemyksiä, vaan arvioita muiden ihmisten arvostuksista. Kysymyksessä ei ollut oleellista, mitä nuo ominaisuudet olivat, vaan se, mikä oli vastaajan subjektiivinen käsitys sukupuolten yleisestä arvostuksesta. Kyse oli siis siitä, näkevätkö vastaajat sukupuolten välillä arvostuseroa vai eivät. Kuvion 3 pylvää kertovat, kuinka suuri osa naisista piti miehisiä tai naisellisia ominaisuuksia arvostettavampina.

Kuvio 3. Naisten näkemys sukupuolten ominaisuuksien arvostuksesta.

Naisista 71 % katsoi miehiset ominaisuudet arvostetummiksi ja vain alle 2 % uskoi naisellisten ominaisuuksien suurempaan arvostukseen. SIT:n mukaan tutkimusjoukon naisille sukupuoli ei siten olisi itsetuntoa vahvistava tekijä eikä lisäisi heidän samastumistaan omaan sukupuoleensa. Lisäksi naisten omat määritelmät naisellisista ominaisuuksista olivat vähemmän myönteisiä kuin heidän ulkoryhmäarvionsa miehistä, ks. luku 5.1.2. Tutkimusjoukon naisilla siis näytti olevan negatiivinen sisäryhmäidentiteetti ks. luku 2.3. He kokivat omaan sukupuoleensa liitetyt ominaisuudet vähemmän arvostettavina kuin miehiin liitetyt ominaisuudet.

Miehetkin kokivat maskuliinisuuden arvostettavampana, joten heillä oli myönteinen sosiaalinen identiteetti sukupuolena. Miehistä lähes 58 % uskoi muiden ihmisten arvostavan miehiin liitettyjä ominaisuuksia enemmän ja vain runsas 2 % liitti suuremman arvostuksen naisellisina pidettyihin ominaisuuksiin, ks. kuvio 4. Miehistä kuitenkin 40 % vastasi, että arvostuseroja ei ole, kun taas naisista vain 27 % oli tätä mieltä. Vastausjoukon naisilla oli kysymyksen 50 mukaan jyrkempi käsitys sukupuolten arvostushierarkiasta ja miehiä vähemmän tasavertaisuusajattelua.

Kuvio 4. Miesten näkemys sukupuolten ominaisuuksien arvostuksesta.

Molemmat sukupuolet tutkimusjoukossa kokivat siis muiden ihmisten arvostavan enemmän maskuliinisina pidettyjä ominaisuuksia. Naisten sisäryhmäidentiteetti oli huonompi kuin miesten ja he katsoivat kuuluvansa vähemmän arvostettuun ryhmään. Naiset pitivät maskuliinisia ominaisuuksia miehiäkin useammin yleisesti arvostetumpina. Millaisia ominaisuuksia vastaajat sitten liittivät naisiin ja miehiin?

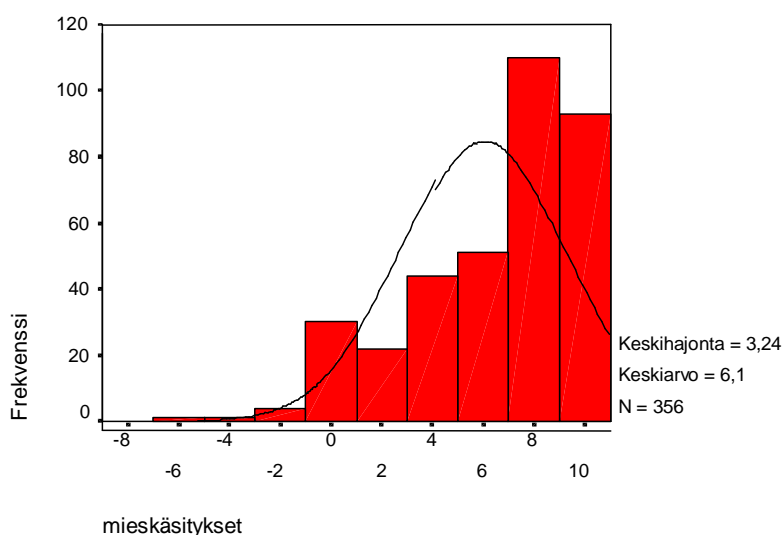
5.1.2 Naisiin ja miehiin liitetyt ominaisuudet

Nais- ja mieskäsityksillä mitattiin sukupuolistereotyyppioita. Vastaajien eri sukupuolille antamista ominaisuuksista syntyi muuttuja, joka sai arvoja väliltä -10 – $+10$. Mitä enemmän aikuisuutta sukupuoleen liitettiin, sitä suurempi oli muuttujan arvo. Koska aikuismaiset ominaisuudet täysikasvuisella ihmisellä voidaan nähdä myönteisinä ja lapselliset kielteisinä, miesten arvioissa voi havaita sisäryhmän suosimista sekä ulkoryhmän diskriminointia ja vähättelyä. Naisilla puolestaan näkyi ulkoryhmän suosimista, he antoivat miehille korkeammat pisteet kuin mitä miehet antoivat itselleen. Kappaleessa 5.1.1 esitetyt vastaajien näkemykset sukupuolten erilaisesta arvostuksesta

myös antavat suuntaa siihen, että vastaajat näkivät naisiin liitetyt ominaisuudet kielteisempinä kuin miehiin liitetyt ominaisuudet.

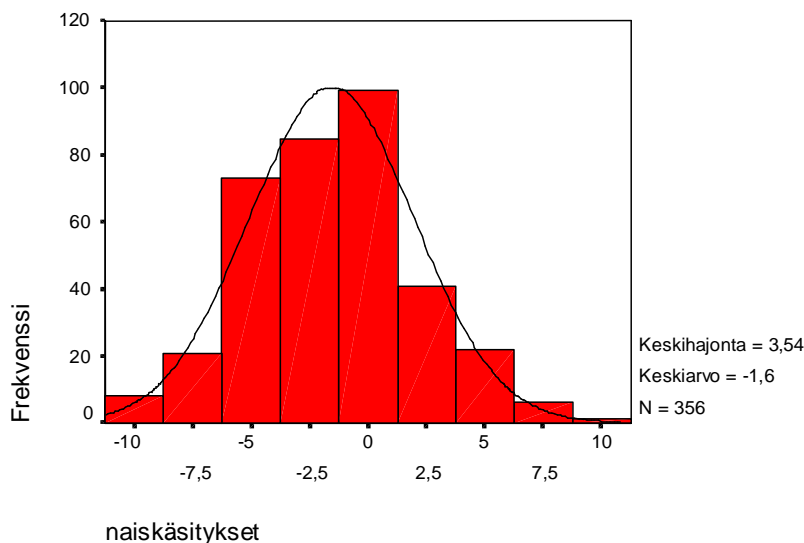
Naisten ja miesten vastaukset eivät poikenneet suuresti toisistaan, vaan kumpikin arvioi miehet järkeviksi, johdonmukaisiksi ja päämäärätietoisiksi. Sen sijaan naiset arvioitiin tunnevaltaisiksi, ailahteleviksi ja alistuviksi. Kuvioissa 5 ja 6 esitetään kaikkien vastaajien näkemykset lapsekkaiden ja aikuismaisten ominaisuuksien jakautumisesta eri sukupuolilla asteikolla -10 –+10. Vain noin 10 % vastaajista oli sitä mieltä, että kysymyksissä 48 ja 49 esitetyt ominaisuudet eivät liittyneet sukupuoleen.

Kuvio 5. Vastaajien näkemys miehisistä ominaisuuksista.

Liitteessä 4 esitetään naisten ja miesten arviot erikseen kummankin sukupuolen ominaisuuksista aikuisuuden määrällä mitattuna. Miesten saama keskimääräinen arvio oli yli +6 ja jakauma painottui selvästi asteikon yläpäähän. Ainoastaan alle 3 %:ssa vastauksista mies sukupuolena sai negatiivisen summaluvun. Naissukupuolelle miinusmerkkinen arvio tuli sen sijaan 62 %:ssa vastauksista. Naisellisten ominaisuuksien arvioissa vastausjoukolla keskiarvo oli -1.6 ja painottui asteikon alapäähän kuvion 6 mukaisesti.

Kuvio 6. Vastaaajien näkemys naisellisista ominaisuuksista.

Tämän tutkielman puitteissa todetaan vain kokonaisjakaumat, eikä kysymyksissä 48 ja 49 mainittuihin yksittäisiin ominaisuuksiin tai niiden jakaumiin syvemmin keskitytä, vaikka joitakin kiinnostavia ilmiöitä sieltä olisikin havaittavissa.

5.1.3 Naisiin liitetyt ominaisuudet sekä parisuhteen vallan- ja vastuunjako

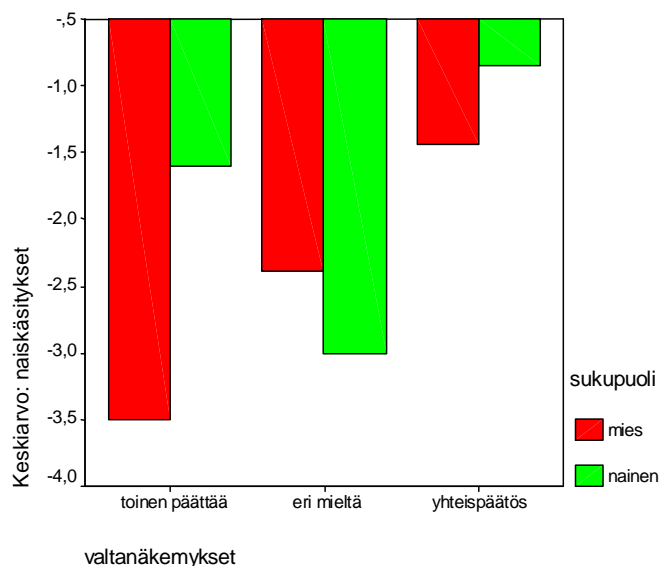
Selitettäväksi muuttujaksi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen otettiin vain naisten naiseuteen liittämät ominaisuudet (luku 4.3.2), koska miesten vastaukset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Niitä kuitenkin tarkastellaan naisten arvioiden ohella, vaikka varianssianalyysiä niistä ei voitukaan tehdä.

5.1.3.1 Naiskäsitykset ja vallanjako

Tutkielman ensimmäinen selittävä muuttuja oli *vallanjako*. Kun toinen on parisuhteessa johtaja, puolisoiden välillä vallitsee statusero. Vastausjoukossa olevissa hierarkkisissa suhteissa mies oli yhtä pariskuntaa lukuunottamatta aina päättäjä. Kuviossa 7 tarkastellaan sekä naisten että miesten käsityksiä naisellisista ominaisuuksista vallanjaon eri luokissa. Koska naisten ominaisuuksien keskiarvot ovat kaikissa luokissa

negatiivisia, pylväät ovat ikään kuin väärinpäin. Mitä pidempi pylväs, sitä lapsekkaampana nainen sukupuolena nähdään.

Kuvio 7. Naiskäsitykset vallanjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Kun pariskunta oli vallanjaosta eri mieltä, vaimojen näkemys naisellisista ominaisuuksista oli negatiivisin. Hierarkkisessa parisuhteessa vaimoilla naiseuden prototyyppi ei ollut niin vähättelevä kuin vallanjaoista erimielisissä liitoissa elävillä naisilla. Tasavertaisissa suhteissa vaimojen naiskuva oli vähiten lapsekas.

Taulukko 1. Miesten ja naisten naiskäsitysten yhteys vallanjakoon.

NAISKÄSITYKSET

sukupuoli	valtanäkemykset	keskiarvo	N	keskihajonta
mies	toinen päättää	-3,50	10	2,68
	eri mieltä	-2,38	39	3,83
	yhteispäätös	-1,43	129	3,40
	Yhteensä	-1,76	178	3,50
nainen	toinen päättää	-1,60	10	3,06
	eri mieltä	-3,00	39	3,31
	yhteispäätös	-,85	129	3,56
	Yhteensä	-1,37	178	3,58

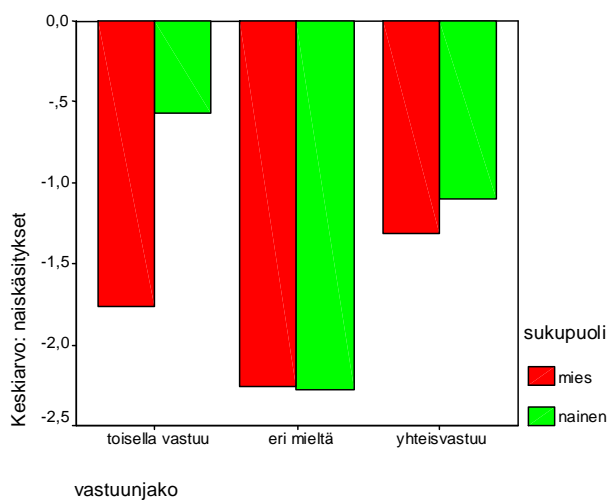
Taulukossa 1 eritellään naiskäsitusten keskiarvot vallanjaon eri asetelmissa sukupuolen mukaan. Miesten naiskuva ei muuttunut oleellisesti eri tilanteissa. Suuntaa antavasti voidaan todeta, että hierarkkisissa suhteissa miesten näkemys naiseudesta näytti olevan lapsekkain. Kuitenkin sekä naiset että miehet liittivät naiseuteen lapsekkaat piirteet avioliiton valta-asetelmasta riippumatta.

Naisten arviot naisellisista ominaisuuksista vaihtelivat valtanäkemyksen mukaan ja jakautuivat riittävän normaalisti, joten varianssianalyysi oli mahdollinen. Analyysin mukaan avioliiton vallanjaolla oli tilastollisesti merkitsevä vaikutus siihen, miten naiset määrittivät sukupuoliominaisuutensa ($p < 0.01$, $F = 5.711$, $df1 = 2$, $df2 = 175$). Tukeyn jatkotestin mukaan tasa-arvoisissa avioliitoissa elävien naisten käsitys oli tilastollisesti merkitsevästi vähemmän lapsekas kuin vallanjaosta eri mieltä olevissa liitoissa elävillä naisilla. Muiden asetelmien välillä ei ollut merkitseviä eroja. (Liite 6, taulukot 6a ja 6b).

5.1.4 Naiskäsitukset ja vastuunjako

Tutkielman toinen selittävä muuttuja oli *vastuunjako*. Kuviossa 8 esitetään naisten ja miesten näkemykset naisellisista ominaisuuksista eri vastuunjakoaasetelmissa.

Kuvio 8. Naiskäsitukset vastuunjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Mitä pidempi on naiskäsitystä kuvaava pylväs, sitä lapsekkaammaksi vastaajat määrittivät naiseuden. Tämäkin muuttuja antoi tilastollisesti arvioitavissa olevia vastauksia ainoastaan naisten omaa sukupuoltaan koskevista määritelmistä.

Taulukossa 2 vertaillaan molempien sukupuolten naiskäsitysten keskiarvoja vastuunjaon eri asetelmissa. Naiset profiloivat oman sukupuolensa vähiten negatiivisesti ja lapsekkaasti silloin, kun heillä oli päävastuu kodin- ja periehenhoidosta. Erimielisyystilanne poikkesi vastuunjaossakin selkeimmin muista asetelmista. Silloin naiset liittivät sukupuoleensa eniten lapsekkuutta. Myös miehillä oli tämä suunta nähtävissä.

Taulukko 2. Miesten ja naisten naiskäsitysten yhteys vastuunjakoon.

NAISKÄSITYKSET

sukupuoli	vastuunjako	keskiarvo	N	keskihajonta
mies	toisella vastuu	-1,77	47	3,39
	eri mieltä	-2,26	61	3,27
	yhteisvastuu	-1,31	70	3,74
	Yhteensä	-1,76	178	3,50
nainen	toisella vastuu	-,57	47	3,48
	eri mieltä	-2,28	61	3,71
	yhteisvastuu	-1,10	70	3,39
	Yhteensä	-1,37	178	3,58

Varianssianalyysi tehtiin vain naisille. Vastuunjako oli melkein merkitsevästi yhteydessä naisten arvioihin omasta sukupuoli-identiteetistään ($p < 0.05$, $F = 3.423$, $df_1 = 2$, $df_2 = 175$). Ero oli melkein merkitsevä vastuunjaosta erimielisten ja yksipuolisen vastuunjaon pariskuntien välillä. Sen sijaan yhteisvastuulliset avioparit eivät vaimojen arvioissa eronneet merkitsevästi kummastakaan muusta luokasta. (Liite 6, taulukot 6c ja 6d.) Nainen näki sukupuolensa vähiten lapsekkaana, kun hänellä oli päävastuu kodin- ja periehenhoidosta. Silloin nainen saattaa toimia eräänlaisessa äitivaimon roolissa. Jos mies ei kanna osaansa vastuusta, vaan toteuttaa vain omia tarpeitaan ja pitää kotia huoltopaikkanaan, miehestä tulee ikään kuin lapsijoukon jatke, ja puolisoitten välille syntyy eräänlainen vanhempi-lapsi-suhde. Mies olisi tällöin se lapsekkaampi osapuoli.

Vallan- ja vastuunjako eivät selittäneet vastaajien käsityksiä naisellisista ja miehisistä ominaisuuksista kovin selkeästi. Naisilla suhtautuminen oman sukupuolensa ominaisuuksiin oli tilastollisesti merkitsevää vain, kun verrattiin tasavertaisia ja vallanjaosta erimielisiä pariskuntia toisiinsa. Vallan- ja vastuunjaosta erimielisissä avioliitoissa vaimojen arviot naiseudesta olivat kielteisimpiä. Erimielisyys voi aiheuttaa riitatilanteita, joissa nainen saattaa profiloida itsensä labiilein ominaisuuksin. Jos naisella on kielteinen autostereotypia naiseudesta, hän ehkä attribuoi tunteenpurkauksensa johtuvan sisäisistä syistä, luontaisista ominaisuuksista. Voisi siis olettaa, että jos vaikkapa työnjako ei ole yksimielistä, vaimo purkaa ärtymystään miehelle. Mies, jota pölypallot ja kaaos tiskipöydällä eivät vaivaa, voi esiintyä tyyneenä ja järkevänä aikuisena samalla kun hän istuu sohvalla ja seuraa formula-ajoja. Miesten arviot naiseudesta näyttivätkin suuntaa antavasti olleen lapsekkaimpia silloin, kun vaimolla oli päävastuu kodinhoidosta. Stereotypia tunneherkästä ja oikukkaasta naisesta vahvistuu molemmilla, kun vaimon ärtymyksen syy on näkymätön: se ei johdu miehen tekemisistä vaan tekemättä jättämisistä.

Hierarkkisissa avioliitoissa elävät naiset näyttivät arvioivan naiseuden vähemmän lapsekkain ominaisuuksin kuin vallanjaosta eri mieltä olevien pariskuntien vaimot, vaikka tilastollista merkitsevyyttä ei erolle ollut havaittavissa. Epätasa-arvoisessa suhteessa elävät vaimot eivät kenties verranneet itseään niinkään miehiin vaan toisiin naisiin. Miehelle annettu ylemmyys ei laskenut heidän itsearvostustaan sukupuolena, jos he eivät sijoittaneet itseään samalle ulottuvuudelle miehen kanssa. Heillä saattoi olla muita tapoja kohottaa itsetuntoaan, vaikkapa vertaamalla itseään toisiin naisiin hyvinä kodinhoitajina tai äiteinä (Hogg 1992, 102–105). Vaimot saattoivat myös muodostaa alaryhmiä akselilla naimisissa olevat naiset – naimattomat naiset. Pomoilevaa miestä on helpompi sietää, jos kuvittelee naimattoman naisen osan vielä kurjemmaksi.

Kaiken kaikkiaan, molemmat sukupuolet määrittivät naisen lapsekkain ja miehen aikuismaisin ominaisuuksin avioliiton vallan- ja vastuunjaosta riippumatta. Miehillä käsitys naiseudesta ei muuttunut valta- ja vastuuasetelmien mukaan, joskin he näyttivät määrittelevän naisen lapsekkaimmaksi hierarkkisessa parisuhteessa. Tilastollista merkitsevyyttä ei ilmiölle kuitenkaan saatu. Kielteinen määritelmä naisista voi helposti antaa mielekkäät perusteet omalle oletetulle ylemmyydelle. Tutkimusjoukosta tuli myös

esiin se, että enemmistö kaikista vastaajista uskoi miehisten ominaisuuksien olevan naisellisia ominaisuuksia arvostetumpia.

5.2 Parisuhteen laatu

Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitettiin puolisoiden suhteen laadun välistä yhteyttä vallan- ja vastuunjakoon. Selitettävänä muuttujina olivat summamuuttujat parisuhteen *koheesio* ja puolisoiden välinen *solidaarisuus* sekä puolisoiden *tunnusuhde*. Selitettävien muuttujien kokonaisjakaumat miehillä ja naisilla ovat liitteessä 3. Summamuuttujan *solidaarisuus* kokonaisjakauma oli melko normaali, kun taas summamuuttujan *koheesio* sekä *tunnusuhde*-muuttujan arvot painoutuivat oikealle. Vallan- ja vastuunjaon luokissa minkään selitettävän muuttujan kaikki osajakaumat eivät olleet normaaleja (liite 7, taulukot 7a ja 7b). Kuitenkin aineiston suuri koko ($N = 356$) jo sellaisenaan mahdollistaa varianssianalyysin käytön, vaikka normalisuusoletus ei olisikaan täysin voimassa (Tähtinen – Isoaho 2001, 43, 49–50, 96). Jakaumien luonteen vuoksi selitettävät muuttujat testattiin kuitenkin vielä epäparametrisella Kruskal-Wallis testillä. Sekä vallan- että vastuunjaon luokissa *koheesio*, *solidaarisuus* ja *tunnusuhde* vaihtelivat erittäin merkitsevästi ($p < 0.001$, liite 7, taulukot 7 c ja 7 d). Testit osoittivat, että vallanjaolla ja vastuun jakautumisella oli vaikutusta suhteen luonteeseen ja siten tulokset tukivat varianssianalyysia.

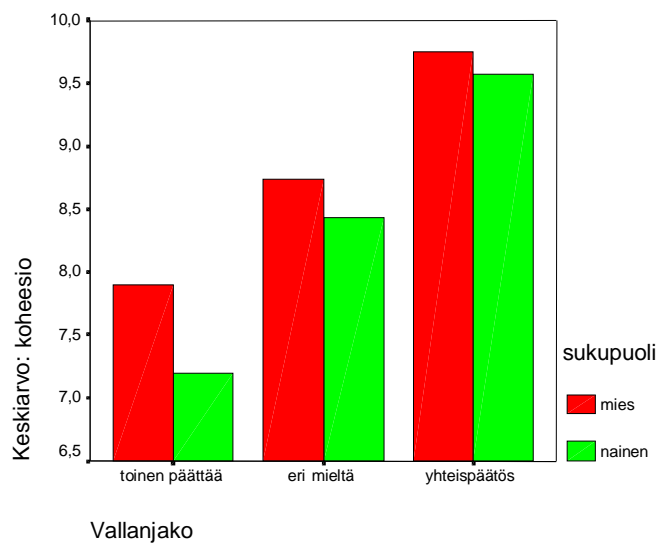
5.2.1 Parisuhteen koheesion yhteys vallan- ja vastuunjakoon

Koheesio-summamuuttuja koostuu neljästä osamuuttujasta, joilla mitattiin parisuhteen luonnetta, kuten puolisoiden kokemaa yhteyttä, riitojen luonnetta ja suhteen toimivuutta (luku 4.5.2).

5.2.1.1 Koheesio ja vallanjako

Naisten ja miesten koheesiokokemukset näyttivät olevan samansuuntaisia, mutta miehillä ne olivat joka valta-asetelmassa paremmat kuin vaimoilla. Kuvio 9 selventää parisuhteen koheesion keskiarvoja erilaisissa valta-asetelmissä.

Kuvio 9. Koheesio vallanjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Taulukossa 3 esitetään koheesion keskiarvot vallanjaon eri luokissa miehillä ja naisilla. Molemmilla koheesio oli suurimmillaan tasavertaisessa suhteessa ja vähimmillään hierarkkisessa suhteessa. Erimielisyyskin näytti koheesion kannalta olevan epätasavertaisempaa vaihtoehtoa. Erimielisyystilanteissa koheesion hajonta oli molemmilla suurempi kuin muissa tapauksissa, joten vastauksissa oli enemmän vaihtelua.

Taulukko 3. Parisuhteen koheesion yhteys vallanjakoon miehillä ja naisilla.

KOHEESIO

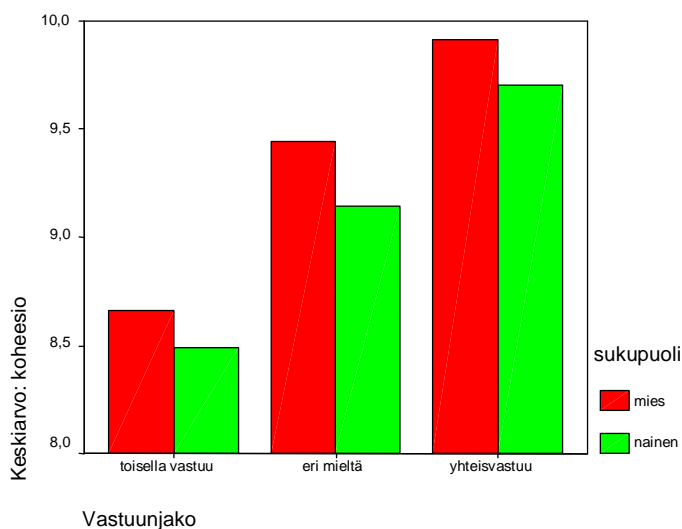
sukupuoli	valtanäkemykset	keskiarvo	N	keskihajonta
mies	toinen päättää	7,90	10	1,85
	eri mieltä	8,74	39	2,07
	yhteispäätös	9,74	129	1,88
	Yhteensä	9,42	178	1,99
nainen	toinen päättää	7,20	10	1,81
	eri mieltä	8,44	39	2,27
	yhteispäätös	9,57	129	1,85
	Yhteensä	9,19	178	2,05

Varianssianalyysi tehtiin aineistosta kokonaisuutena, eikä sitä jaettu sukupuolen mukaan. Analyysi osoitti ryhmien väliset erot tilastollisesti erittäin merkitseviksi ($p < 0.001$, $F = 17.950$, $df_1 = 2$, $df_2 = 353$). Tasavertaiset suhteet poikkesivat tilastollisesti erittäin merkitsevästi kummastakin muusta ryhmästä. Sen sijaan vallankäytöstä erimielisten ja hierarkkisten avioliittojen välillä ei ollut merkitsevää eroa. (Liite 6, taulukot 6e ja 6f.) Sekä konfliktiasetelma että epätasa-arvoinen parisuhde estivät koheesion syntymistä.

5.2.1.2 Koheesio ja vastuunjako

Vastuunjako (kotityöt, perhe) oli toinen selittävä muuttuja, jolla selvitettiin parisuhteiden luonnetta. Vastaajista yli 49 % ilmoitti kotityöt yhdeksi suurimmaksi riidanaiheeksi, naisista 52 %. Kodinhoidon vastuunjako oli siten oletettavasti merkittävä tekijä avioliiton dynamiikassa. Kuviossa 10 esitetään vastuunjaon yhteys parisuhteen koheesioon. Koheesiolukuna on kunkin vastuunjakoasetelman keskiarvo.

Kuvio 10. Koheesio vastuunjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Myös taulukossa 4 näkyy koheesion keskiarvon vaihtelu naisilla ja miehillä vastuunjaon eri luokissa. Kumpikin osapuoli näytti kokevan vähäisintä koheesiota silloin, kun toisella oli vastuu kotitöistä ja perheen hoidosta. Erimielisyyskin oli koheesion kannalta parempi vaihtoehto kuin vaimolle säilytetyt kotityöt.

Taulukko 4. Parisuhteen koheesion yhteys vastuunjakoon miehillä ja naisilla.

KOHEESIO				
sukupuoli	vastuunjako	keskiarvo	N	keskihajonta
mies	toisella vastuu	8,66	47	1,86
	eri mieltä	9,44	61	1,84
	yhteisvastuu	9,91	70	2,07
	Yhteensä	9,42	178	1,99
nainen	toisella vastuu	8,49	47	2,09
	eri mieltä	9,15	61	2,03
	yhteisvastuu	9,70	70	1,91
	Yhteensä	9,19	178	2,05

Parisuhteen koheesio vaihteli kokonaisaineiston (naiset ja miehet yhteensä) varianssianalyysissa tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0.001$, $F = 11.060$, $df_1 = 2$, $df_2 = 353$). Eniten poikkesi muista ryhmistä yksipuolisen vastuunjaon avioliitot, joissa koheesiokokemus oli pienin. Tilastollisesti ero oli erittäin merkitsevä yhteisvastuullisiin suhteisiin ($p < 0.001$) nähden. Erimielisiin pariskuntiin nähden ero oli melkein merkitsevä ($p < 0.05$). Sen sijaan erimielisten ja yhteisvastuullisten pariskuntien välillä

ei naisten ja miesten yhteistuloksessa ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. (Liite 6, taulukot 6g ja 6h.)

Parisuhteen koheesio oli tutkimusjoukossa vähäisintä silloin, kun vaimolla oli päävastuu kotitöistä. Vastavuoroisuus voidaan nähdä koheesion ja myönteisen henkilökohtaisen attraktion tunnusmerkkinä ja sen puute heikensi parisuhteessa koettua yhteyttä. Vallanjaon osalta koheesiokokemuksissaan muista pariskunnista poikkesivat eniten tasa-arvoiset avioliitot. Niissä koheesiokokemus oli suurin, kun taas epätasa-arvoisten ja erimielisten pariskuntien välillä ei ollut merkitsevää eroa. Näin ollen, koheesiota lisäsi tutkimusjoukossa parhaiten vallanjaon tasavertaisuus ja varmimmin sitä vähensi vaimon yksipuolinen vastuu kotitöistä. Miesten koheesiokokemus kaikissa vallan- ja vastuunjaon asetelmissa oli vaimoja korkeampi.

5.2.2 Puolisoiden välisen solidaarisuuden yhteys vallan- ja vastuunjakoon

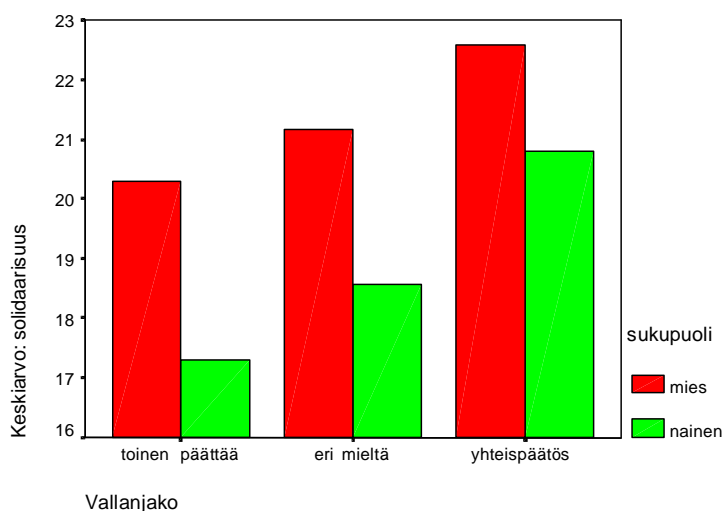
Solidaarisuus-summamuuttuja muodostui kahdeksasta empatiaa, vallankäyttöä, vastavuoroisuutta ja konflikteja mittaavasta osamuuttujasta, jotka kuvaavat puolisoiden välistä vuorovaikutusta (luku 4.5.3).

5.2.2.1 Solidaarisuus ja vallanjako

Solidaarisuus-summamuuttujan osavariaabeleissa oli merkittäviä sukupuolten eroja. Naisista yli 52 % oli sitä mieltä, että mies välttelee heitä tai keskustelua heidän kanssaan (kysymys 24) usein tai joskus. Miehistä vain runsas 21 % koki vaimonsa välttelevän heitä usein tai joskus. Puolison liiallista ohjailua (kysymys 23) kokivat molemmat sukupuolet keskimäärin yhtä paljon, eli vastaajista 18 %:n mielestä puoliso ohjaili heitä usein tai joskus. Naiset kuitenkin kontrolloivat miehiä useammin, eikä yksikään mies ollut ohjailusta täysin vapaa. Kaikissa miesten vastauksissa vaimo ohjaili ainakin toisinaan, ellei sitten usein. Naiset puolestaan saivat miehiä harvemmin myötätuntoa puolisoltaan, mutta useammin moitteita ja vähättelyä. Sukupuolten erot olivat ilmeiset *solidaarisuus*-muuttujan suhteessa vallanjakoon. Kuvion 11 mukaan molempien

sukupuolten arviot olivat samansuuntaisia, mutta miesten solidaarisuuskokemus oli suurempi.

Kuvio 11. Solidaarisuus vallanjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Taulukko 5 osoittaa numeerisesti *solidaarisuus*-muuttujan keskiarvot sukupuolen mukaan vallanjaon eri luokissa. Sekä naisilla että miehillä solidaarisuus oli suurinta tasavertaisissa, mutta vähäisintä hierarkkisissa avioliitoissa. Miehillä solidaarisuuden keskiarvo oli yli 22, kun naisilla se oli runsas 20. Miesten tyypillinen arvo oli 26 ja naisilla 23. Molemmilla sukupuolilla arviot painoutuivat kuitenkin asteikon yläpäähän.

Taulukko 5. Puolisoiden solidaarisuuden yhteys vallanjakoon miehillä ja naisilla.

SOLIDAARISUUS

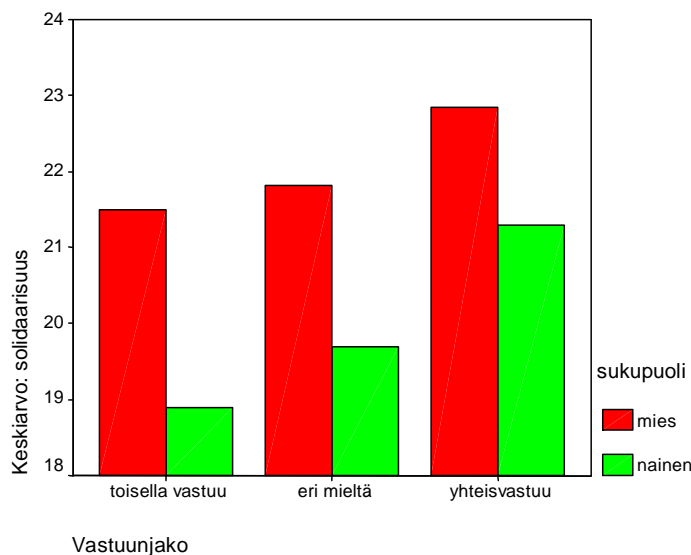
sukupuoli	valtanäkemykset	keskiarvo	N	keskihajonta
mies	toinen päättää	20,30	10	3,06
	eri mieltä	21,18	39	3,50
	yhteispäätös	22,57	129	3,35
	Yhteensä	22,13	178	3,43
nainen	toinen päättää	17,30	10	3,53
	eri mieltä	18,56	39	4,67
	yhteispäätös	20,80	129	3,70
	Yhteensä	20,11	178	4,07

Solidaarisuus oli koko tutkimusjoukosta tehdyn varianssianalyysin mukaan erilaista vallankäytön eri muodoissa. Ero näytti tilastollisesti erittäin merkitsevältä ($p < 0.001$, $F = 10.830$, $df1 = 2$, $df2 = 353$). Tukeyn jatkotesti osoitti, että tasavertaisten parien ero oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0.01$) sekä erimielisiin että hierarkkisiin avioliittoihin nähden. Sen sijaan erimieliset ja epätasa-arvoiset pariskunnat eivät merkitsevästi poikenneet toistaan. (Liite 6, taulukot 6i ja 6j.) Tuloksia tasoitti miesten suurempi solidaarisuuskokemus parisuhteen vallanjaosta riippumatta.

5.2.2.2 Solidaarisuus ja vastuunjako

Myös kodinhoidon vastuun jakautuminen oli yhteydessä suhteen solidaarisuuteen. Kuvio 12 osoittaa, että erilaiset vastuunjaon asetelmat vaikuttivat sekä vaimoon että mieheen samansuuntaisesti. Miesten solidaarisuuskokemus oli kuitenkin jonkin verran korkeampi ja tasaisempi vastuunjaosta riippumatta.

Kuvio 12. Solidaarisuus vastuunjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Saman tuloksen antaa taulukko 6, jossa vertaillaan keskiarvoin naisten ja miesten solidaarisuuskokemuksia vastuunjaon eri luokissa. Kumpikin sukupuoli koki eniten solidaarisuutta yhteisvastuullisessa suhteessa. Kun vaimo kantoi vastuuta yksin, solidaarisuuskokemus oli vähäisintä, varsinkin naisilla.

Taulukko 6. Puolisoiden solidaarisuuden yhteys vastuunjakoon miehillä ja naisilla.

SOLIDAARISUUS

sukupuoli	vastuunjako	keskiarvo	N	keskihajonta
mies	toisella vastuu	21,49	47	3,30
	eri mieltä	21,82	61	2,84
	yhteisvastuu	22,84	70	3,87
	Yhteensä	22,13	178	3,43
nainen	toisella vastuu	18,89	47	4,34
	eri mieltä	19,69	61	3,79
	yhteisvastuu	21,30	70	3,85
	Yhteensä	20,11	178	4,07

Koko tutkimusjoukosta tehty varianssianalyysi osoitti kotitöiden vastuunjaolla olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys parisuhteessa koettuun solidaarisuuteen ($p < 0.01$, $F = 7.680$, $df1 = 2$, $df2 = 353$). Jatkoanalyysi osoitti, että ero oli tilastollisesti merkitsevä yhteisvastuun ja yksipuolisen vastuun välillä ($p < 0.01$). Erimieliset pariskunnat poikkesivat yhteisvastuullisista melkein merkitsevästi ($p < 0.05$). Sen sijaan erimielisten ja yksipuolisen vastuunjaon pariskuntien välillä ei ollut tilastollisia eroja solidaarisuuskokemuksissa. (Liite 6, taulukko 6k ja 6l.)

Puolisoiden välistä solidaarisuutta lisäsi siis tasa-arvoinen vallanjako sekä yhteinen vastuu kodin- ja periehenhoidosta. Vaimoille säilytetty päävastuu kotitöistä heikensi solidaarisuutta enemmän kuin erimielisyys vastuunjaosta. Miehet arvioivat solidaarisuuden suuremmaksi kuin vaimot, vallan- ja vastuunjaosta riippumatta. Samoin solidaarisuuden vaihtelu miehillä eri vallan- ja vastuunjakoasetelmien sisällä ja välillä oli pienempää kuin naisilla.

5.2.3 Puolisoiden tunnesuhteen yhteys vallan- ja vastuunjakoon

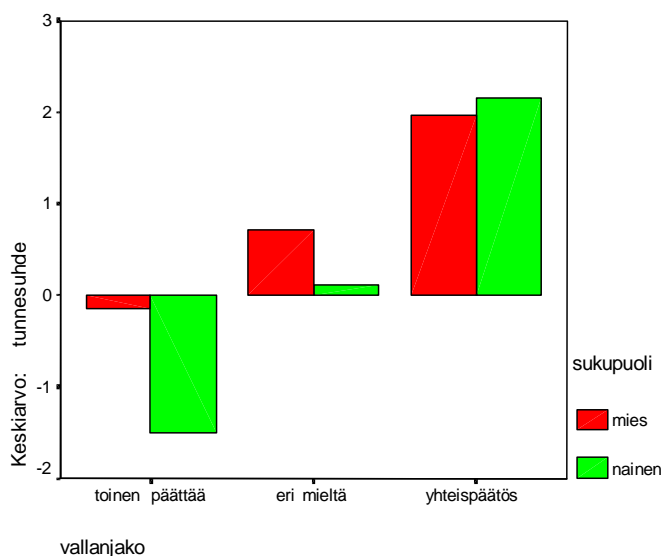
Tunnesuhde-muuttujalla mitattiin parisuhteessa koettua hyvinvointia ja sisäisiä tunnetiloja, kuten arvostetuksi tai alistetuksi tulemisen kokemuksia sekä turvallisuuden tai syyllisyyden tunteita. Kielteiset tuntemukset koodattiin miinusmerkkisiksi ja

myönteiset plusmerkkisiksi. Summaluvun minimiarvo oli -7 ja maksimiarvo +5 (luku 4.3.2).

5.2.3.1 Tunnesuhde ja vallanjako

Naiset kokivat tunnesuhteen huonoimmaksi hierarkkisessa parisuhteessa. *Tunnesuhde*-muuttujassa negatiivisia arvoja tuottivat muun muassa kohdat: *tunnen alemmuutta puolisooni nähden, koen alistetuksi tulemista ja vähättelyä, tunnen tulevani ohjailuksi ja kärsin henkisen tilan puutteesta*. Ehkä mainitut kohdat korostuivat vaimoilla sellaisissa avioliitoissa, jossa mies toimi perheen pomona. (Tässä tutkielmassa käytettiin vain muuttujan summalukua analysoimatta erikseen kohtia, joista luku koostuu.) Miehilläkin epätasa-arvoisissa liitoissa tulos jäi negatiiviseksi. Tasa-arvoiset pariskunnat antoivat myönteisimpiä arvioita tunnesuhteesta. Naisten vastaukset olivat keskiarvoltaan jopa miehiä korkeampia. Kuviossa 13 esitetään graafisesti eri valta-asetelmien yhteys puolisoitten tunnesuhteeseen keskiarvoin mitattuna.

Kuvio 13. Tunnesuhde vallanjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Taulukossa 7 vertaillaan naisten ja miesten vastausten keskiarvoja vallanjaon eri luokissa. Naisilla vastausten hajonta oli suurempi kuin miehillä.

Taulukko 7. Puolisoiden tunnesuhteen yhteys vallanjakoon miehillä ja naisilla.

TUNNESUHDE

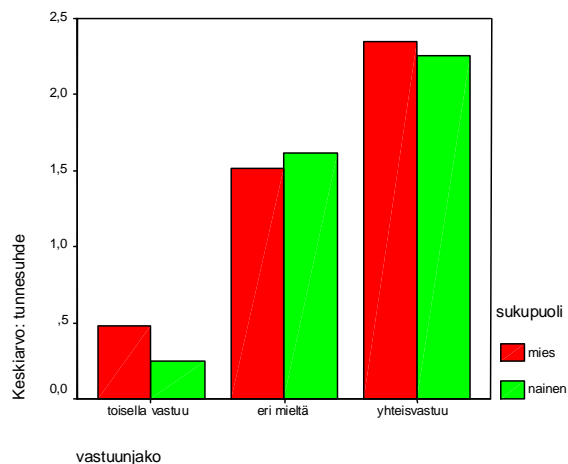
sukupuoli	valtanäkemykset	keskiarvo	N	keskihajonta
mies	toinen päättää	-,14	10	1,98
	eri mieltä	,71	39	2,93
	yhteispäätös	1,96	129	2,81
	Yhteensä	1,57	178	2,86
nainen	toinen päättää	-1,50	10	2,84
	eri mieltä	,10	39	3,54
	yhteispäätös	2,16	129	2,81
	Yhteensä	1,50	178	3,17

Varianssianalyysi tehtiin erottelematta sukupuolia toisistaan. Puolisoiden tunnesuhde vaihteli tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0.001$, $F = 16.878$, $df1 = 2$, $df2 = 353$) eri vallanjakoasetelmissä. Tasavertaiset parisuhteet poikkesivat erittäin merkitsevästi kahdesta muusta ryhmästä ($p < 0.001$). Niissä tunnesuhde koettiin parempana kuin muissa vallanjakoasetelmissä. Sen sijaan epätasa-arvoisten ja vallanjaosta erimielisten parisuhteiden välillä ei ollut tilastollista eroa. (Liite 6, taulukot 6 m ja 6 n.)

5.2.3.2 Tunnesuhde ja vastuunjako

Puolisoiden tunnesuhde vastuunjaon eri asetelmissä oli samansuuntainen naisilla ja miehillä. Kuvio 14 esittää tunnesuhteen keskiarvojen vaihteluita kotitöiden vastuunjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Kuvio 14. Tunnesuhde vastuunjaon eri luokissa naisilla ja miehillä.

Taulukossa 8 vertaillaan keskiarvoja numeerisesti. Ne osoittavat, että miesten kokemukset tunnesuhteesta keskimäärin olivat hieman paremmat kuin naisilla, mutta naisilla hajonta oli suurempi, kuten tilanne oli vallanjaonkin suhteen.

Taulukko 8. Puolisoiden tunnesuhteen yhteys vastuunjakoon miehillä ja naisilla.

TUNNESUHDE				
sukupuoli	vastuunjako	keskiarvo	N	keskihajonta
mies	toisella vastuu	,48	47	2,71
	eri mieltä	1,52	61	2,96
	yhteisvastuu	2,34	70	2,66
	Yhteensä	1,57	178	2,86
nainen	toisella vastuu	,24	47	3,58
	eri mieltä	1,61	61	3,06
	yhteisvastuu	2,25	70	2,73
	Yhteensä	1,50	178	3,17

Kun vaimolla oli vastuu kotitöistä, kumpienkin tunnesuhdekokemus oli heikoimmillaan. Erimielisyyskin näyttää olevan tunnesuhteen kannalta toimivampi vaihtoehto kuin toisen kannettavana oleva päävastuu kotitöistä. Pariskunnista yhteisesti tehdyn varianssianalyysin mukaan vastuunkannon jakautuminen vaikutti erittäin merkittävästi puolisoitten tunnesuhteeseen ($p < 0.001$, $F = 12.316$, $df1 = 2$, $df2 = 353$). Eniten erottui muista ryhmistä yksipuolisen vastuunjaon ryhmä. Ero yhteisvastuullisiin suhteisiin nähden oli tilastollisesti erittäin merkittävä ($p < 0.001$) ja erimielisiin pariskuntiin verrattuna merkittävä ($p < 0.01$). Erimieliset pariskunnat eivät poikenneet tilastollisesti yhteisvastuullisista pariskunnista. (Liite 6, taulukot 6o ja 6p).

Tunnesuhde toimi parhaiten tasa-arvoisissa ja yhteisvastuullisissa avioliitoissa. Hierarkkiset ja vallankäytöstä erimieliset parisuhteet eivät eronneet merkittävästi toisistaan. Vastuunjaossa tunnesuhde oli heikoin silloin, kun päävastuu kodin- ja periehenoidosta oli vain toisella puolisoilla. Sen sijaan tunnesuhde ei merkittävästi ollut erilainen yhteisvastuullisilla ja erimielisillä pareilla. Puolisoiden tunnesuhde toimi vastuunjaon kannalta samansuuntaisesti kuin parisuhteen koheesio ja puolisojen välinen solidaarisuus. Vaimon päävastuu kotitöistä heikensi tunnesuhdetta enemmän kuin erimielisyys vastuunjaosta. Kodista yhteisesti vastaavien avioparien keskinäinen yhteys niin koheesio, solidaarisuuden kuin tunnesuhteenkin kannalta oli parhain verrattuna muihin vastuunjaon asetelmiin. Samoin tasavertainen vallanjako paransi tunnesuhdetta, kuten myös koheesiota ja solidaarisuutta. Miesten kokemukset olivat keskiarvoilla tarkasteltuna niin tunnesuhteen kuin koheesio- ja solidaarisuudenkin osalta pääsääntöisesti paremmat kuin naisilla.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tutkimuskysymyksiin saadut vastaukset

Tässä tutkielmassa haluttiin selvittää, miten parisuhteen tasa-arvo ja vastavuoroisuus tai niiden puute vaikuttavat puolisoiden väliseen suhteeseen. Tarkoituksena oli löytää esimerkkipariskuntia, joiden joukossa olisi sekä tasavertaisia että ei-tasavertaisia suhteita. Tutkimusjoukoksi valikoitui Helsingin Nuorten Miesten Kristillisen Yhdistyksen järjestämä avioliittoleiri, jolta opetusmateriaalin perusteella oli löydettävissä myös hierarkkisia suhteita. Aineistosta löytyikin sekä tasa-arvoisia, vallanjaosta erimielisiä että toisen osapuolen johtajuuteen perustuvia parisuhteita. Samoin löytyi vastuunjaon suhteen tasapuolisia, erimielisiä sekä yksipuolista vastuunjakoja edustavia pariskuntia.

Itseluokitteluteorian mukaan ihminen voi sijoittaa itsensä yleisinhimilliselle, sosiaaliselle tai henkilökohtaiselle minäkäsityksen tasolle. Käsillä olevassa tutkielmassa tarkasteltiin parisuhteessa koettua yhteyttä ja sisäryhmäisyyttä henkilökohtaisen minäkäsityksen ja puolisoiden välisen henkilökohtaisen pitämisen kautta. Kysymys oli siitä, kokivatko puolisot olevansa samalla puolella vai voitiinko heidän välilleen ajatella ryhmäraja. Tutkittiin, missä määrin vaimon ja miehen välillä oli henkilökohtaisen tason kiintymyssuhde ja missä määrin he samastuivat minäkäsityksen sosiaaliselle tasolle, esimerkiksi omaan sukupuoleensa. Puolisoiden välistä yhteyttä ja samaryhmäisyyttä etsittiin sukupuolistereotyypioiden lisäksi kolmen muun muuttujan avulla. Nämä muuttujat olivat parisuhteen koheesio, puolisoiden välinen solidaarisuus sekä puolisoiden tunnesuhde.

Tutkielmassa kartoitettiin parisuhteen läheisyyttä ja toimivuutta kahden tekijän, vallanjaon ja vastuunjaon, pohjalta. Tasa-arvoiset ja vastavuoroisesti kodinhoitovastuuta kantavat pariskunnat luokiteltiin itseluokitteluteorian henkilökohtaisen – ja usein myönteisen – attraktion tasolle. Epätasa-arvoiset, toisen osapuolen johtajuuteen perustuvat parisuhteet sekä yksipuolisesti vain toiselle asetettu kodinhoidon päävastuu merkitsivät tässä tutkielmassa puolisoiden välillä olevaa ryhmärajaa.

6.1.1. Sukupuolikäsitykset, valta ja vastuu

6.1.1.1 Sukupuolten välinen ryhmäraja

Ensimmäinen tutkimuskysymys koski parisuhteen vallan- ja vastuunjaon yhteyttä sukupuolikäsityksiin. Siinä tutkittiin, onko parisuhteen hierarkkisuus ja yksipuolinen kodinhoitovastuu yhteydessä puolisoiden sukupuolistereotyyppioihin. Sukupuolistereotyyppioita ja ennakkoluuloja selvitettiin miehiin ja naisiin liitettyjen ominaisuuksien kautta. Ominaisuudet oli luokiteltu aikuismaisiin ja lapsekkaisiin piirteisiin, joista vastaajat voivat valita kummallekin sukupuolelle vastaajan mielestä sopivia määritelmiä. Vaihtoehtona oli, että luetellut ominaisuudet eivät viittäisi kumpaankaan sukupuoleen.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen yleistuloksena oli se, että vastaajat arvioivat miehen klassisen, instrumentaalisen mieskuvan mukaisesti luotettavaksi aikuiseksi, joka on järkevä, looginen ja päämäärätietoinen. Nainen luokiteltiin arkkityyppiseen naisen rooliin ekspressiivisiin ja lapsekkain termein, joita olivat muun muassa tunnevaltaisuus, ailahtelevuus ja epäitsenäisyys. Vastaajien arvioiden mukaan sukupuolten välillä vallitsi myös yleinen arvostusero. Miehiin liitettyjen ominaisuuksien uskottiin olevan yleisesti arvostettavampia kuin naisiin liitettyjen piirteiden. Tutkimusjoukon omilla nais- ja mieskäsityksillä ei tässä kohden ollut merkitystä, vaan kyse oli siitä, miten he uskoivat muiden ajattelevan. Molemmat sukupuolet, mutta etenkin naiset, näkivät miesten ominaisuuksien olevan yleisesti arvostettavampia kuin naisten. Kaikista vastaajista ainoastaan 2 % piti naisellisia ominaisuuksia yleisesti arvostettavampina. Vallan- ja vastuunjaon tasavertaisuudella ei ollut suurta merkitystä sukupuolistereotyyppioihin, vaan määritelmät olivat samansuuntaisia kaikentyyppisissä parisuhteissa. Vastaajat luokittelivat naiset ja miehet hyvin erilaisiksi, joten sukupuolet selvästi kategorioituivat omiksi, toisistaan poikkeaviksi ryhmiksi. Puolisoiden välille piirtyi tässä mielessä selkeä ryhmäraja. Vastaajien sukupuolistereotyyppiat olivat kuitenkin vain osittain yhteydessä liiton valta- ja vastuukysymyksiin. Sukupuolen mukainen ryhmäraja ei siis estänyt suhteen toimivuutta. Miesten sosiaalinen attraktio omaan sukupuoleen ei sulkenut pois vaimoa kohtaan tunnettua henkilökohtaista attraktiota.

Vastaajien koko lailla vakaita arvioita sukupuolten ominaisuuksista parisuhteen valta- ja vastuunjakoasetelmasta riippumatta voisi selittää Billigin (1996) esiintuoma partikularisointiprosessi (Billig 1996, 161). Miesten selvästi negatiivinen naiskuva toimivissakin parisuhteissa on selitettävissä niin, että silloin mies partikularisoi vaimonsa yksilöksi, jolloin hän voi säilyttää kielteisen naiskuvansa ja silti tulla toimeen vaimonsa kanssa. Samoin naiset saattoivat liittää maskuliinisuuden arvostavia ominaisuuksia, vaikka oma mies olisi partikularisoitunut passiiviseksi ja vastuuta pakoilevaksi yksilöksi. Naisten käsitys omasta sukupuolestaan osoittautui hieman tilanneherkemmäksi. Sukupuolinäkemyksen vertailu osoitti sen, että naisilla sukupuoli-identiteetti on miehiä enemmän yhteydessä parisuhteen vallan- ja vastuunjakoon. Vastaajien sukupuolistereotyyppit voivat kertoa joko tutkimusjoukon käsityksistä tai laajemminkin yhteiskunnassa vallitsevasta ajattelusta, jossa mies nähdään loogisena ja järkevänä, nainen tunnevaltaisena ja irratiionaalisena. Tasa-arvoajattelu lienee kuitenkin muuttunut Suomessa valtavirraksi ja vanhentuneet sukupuolistereotyyppit ovat himmenemässä.

6.1.1.2 Naiskäsitykset, vallanjako ja vastuunjako

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä naisten ja miesten arviot miehisistä ominaisuuksista eivät olleet tilastollisesti merkitseviä eri valta- ja vastuunjakoasetelmissä. Sekä naiset että miehet arvioivat miehen aikuismaiseksi kaikissa tilanteissa. Myöskään miesten arviot naisellisista ominaisuuksista eivät tuottaneet tilastollisesti merkitsevää tulosta, vaan käsitykset naisen lapsekkuudesta säilyivät jokseenkin samanlaisina kaikissa vallan- ja vastuunjaon asetelmissä. Sen sijaan naisten näkemys naiseudesta oli lapsekkain, kun vaimo ja mies olivat vallanjaosta eri mieltä. Naiset näyttivät myös jossain määrin arvioivan sukupuolensa lapsekkaimmaksi silloin, kun vastuunjaosta oltiin eri mieltä. Miksi naiset arvioivat omaa sukupuoltaan lapsekkaimmin termein silloin, kun puolisoivat vallan- ja vastuunjaosta eri mieltä? Tulosten mukaan naiset reagoivat herkemmin parisuhteen vallan- ja vastuunjakoon. Erimielisyystilanteet saattavat saada vaimon ärtymään ja purkamaan kiukkuaan mieheen. Kenties nainen attribuoi omat sisäiset syynsä ja tilannetekijät oman sukupuolensa pysyviksi piirteiksi. Sekä vaimon että miehen stereotyyppia tunnevaltaisesta ja oikukkaasta naisesta saattaa vahvistua, jos tilanne toistuu useasti. Vaikka takana olisi

miehen vastuuttomuus, pomoilyyritykset tai vetäytyminen, kuva maskuliinisuuden aikuismaisuudesta saattaa kuitenkin molemmilla vahvistua. Naisten näkemä oman sukupuolensa lapsekkuus erimielisissä avioliitoissa voi kuitenkin johtua monesta muustakin syystä. Ehkä naiset olivat omaksuneet miesten määrittelemän naiseuden prototyypin ja alistettujen ryhmien tapaan näkevät itsensä kollektiivisesti identtisenä joukkona, jolla ei ole erityisyyttä yksilöinä. Alistetuille ryhmille ja vähemmistöille on alistamisen aiheuttava kategoria näkyvämpi kuin hallitsevalle ryhmälle. Mustaihoisille niin sanottu rotu on näkyvä, naisille sukupuoli. (Liebkind 1988, 65, 75; Deschamps 1982, 89–91.) Vastaajajoukon naiset kuvailivat naiseutta samoilla negatiivisiksi katsottavilla attributeilla kuin miehetkin ja alistetun ryhmän tavoin olivat ilmeisesti sisäistäneet hallitsevan ryhmän käsityksen itsestään.

6.1.2 Parisuhde, valta ja vastuu

Toisen tutkimuskysymyksen avulla etsittiin vastauksia siihen, oliko yhteyttä ja samaryhmäisyyttä kokevien puolisoitten parisuhteessa kokema koheesio, solidaarisuus ja tunnesuhde erilaista kuin eriryhmäisyyttä osoittavien avioparien liitossa. Ryhmäsamastumista osoittavina tekijöinä olivat vallankäyttö sekä perheen ja kodinhoidon vastuunjako, kuten ensimmäisessäkin tutkimuskysymyksessä. Analyysin lähtökohtana oli, että molemmat puoliset kokisivat suhteessaan samassa määrin yhteenkuuluvuutta ja läheisyyttä. HNMKY:n avioliittoleirin osallistujista miehet kuitenkin kokivat avioliittonsa toimivampana kuin naiset. Naiset reagoivat herkemmin parisuhteen vallan- ja vastuunajon asetelmiin. Vaimot pitivät avioliittoa epäsolidaarisempana ja kokivat vähäisempää koheesiota eikä tunnesuhde toiminut niin hyvin kuin miesten mielestä. Mikäli analyysissä olisi otettu sukupuoli huomioon, eri valta- ja vastuunjakoa asetelmat olisivat tuottaneet merkitsevempiä eroja parisuhteessa koettuun yhteyteen ja läheisyyteen. Miesten vastaukset tasoittivat tilastollista merkitsevyyttä. Myös Määtän (2002) tutkimuksen mukaan miehet voivat parisuhteissaan naisia paremmin. Miehillä on vaimoja myönteisempi kuva lähes kaikista avioliiton osa-alueista. Naisille merkitsee enemmän suhteen laatu ja dynamiikka, miehille pelkkä suhteen olemassaolo, joka tuo järjestystä heidän elämäänsä. Naiset myös herkistyvät miehiä selvemmin suhteen ongelmille. (Määttä 2002, 103–110.) Myös

Tolkki-Nikkosen (1990) tutkimuksen mukaan miehet kokevat parisuhteen läheisemmäksi ja ovat siinä tyytyväisempiä kuin naiset (Tolkki-Nikkonen 1990, 73–75).

Tulokset osoittivat, että molemmat puoliset kokivat parisuhteen koheesion, solidaarisuuden ja tunnesuhteen olevan parhaimmillaan tasavertaisissa ja vastuunjaoltaan tasapuolisissa avioliitoissa. Sen sijaan vaimolle säilytetyt kotityöt, suhteen hierarkkisuus ja erimielisyys vallanjaosta näyttivät vähentävän parisuhteen toimivuutta. Haataja et al. (2007) osoittivat tutkimuksessaan, että puolisoitten välinen empaattisuus ja kumppanuus ovat lisääntyneet yhteiskunnan tasolla työnjaollisen erikoistumisen vähentyessä. Mies ei ole enää ainoa perheen elättäjä eikä vaimo kannata kodista yksin vastuuta. Miehelläkin on tällöin suuremmat mahdollisuudet osallistua perheen elämään. (Haataja et al. 2007, 145.) Flinckin (2006) tutkimuksen mukaan keskeistä parisuhteen koossapysymisessä on toimiva vuorovaikutus, samalla puolella oleminen ja keskinäinen kunnioitus (Flinck 2006, 51, 62–63). Kunnioituksen pitäisi ulottua myös sukupuoleen. Myös Pukkalan (2007) tutkimuksen mukaan toimivan parisuhteen tunnusmerkkejä on me-tunne (Pukkala 2007, 165). Käsillä olevan tutkielman tulosten mukaan parisuhteen koheesio, solidaarisuus ja tunnesuhde olivat vastaajajoukossa heikoimpia silloin, kun vaimolla oli päävastuu kotitöistä.

Hierarkkiset suhteet ja vallankäytöstä erimieliset pariskunnat eivät olleet parisuhteen yhteyden kannalta merkitsevästi erilaisia. Sekä epätasa-arvoisissa että erimielisissä avioliitoissa koettu koheesio, solidaarisuus ja tunnesuhde olivat vähäisempiä kuin tasavertaisissa liitoissa. Erimielisyys voi kuvastaa Ng'n (1982) bilateraalia valtasuhdetta, joka tuottaa vastapuolen syrjintää. Vallasta voidaan olla monella tavoin eri mieltä. Se voi olla valtataistelua, mutta voi olla myös niin, että vaikkapa vaimo odottaa mieheltä johtajuutta, mutta mies ei täytä odotuksia vaan vetäytyy. Tästä seuraa konflikteja yhtä hyvin kuin valtataistelusta. Sen sijaan hierarkkinen, toisen päätösvaltaan perustuva suhde on yksipuolinen. Se voi olla joko varma vai epävarma. (Ng 1982, 180–182.) Hierarkia voi olla molempien hyväksymä järjestys eikä siksi aiheuta ongelmia. Tällöin alistetun puolison pysyminen avioliitossa on varmempaa. Fiskin (1992) mukaan voisi puhua sosiaalisten suhteiden legitimoimisesta hierarkiasta, *arvojärjestykseen asettamisesta* (authority ranking). Siinä jäsenten ja ryhmien välinen eriarvoisuus hyväksytään, mutta ylempien velvollisuus on suojella alempia ja huolehtia heistä. (Fiske 1992, 694–695, 700.)

6.2 Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto

Tutkielman lähtöoletus oli, että puoliset kokevat parisuhteen koheesion, solidaarisuuden ja tunnesuhteen sekä niihin vaikuttavat tekijät samalla tavoin. Siksi varianssianalyysi tehtiin erottelematta sukupuolia toisistaan. Tutkimuksen edetessä kuitenkin ilmeni, että naisten ja miesten käsityksissä oli systemaattisia eroja. Sukupuolen mukainen analyysi olisi siksi ollut kiinnostava ja se olisi saattanut avata syvemmin parisuhteen dynamiikkaa. Käsillä olevan parisuhdetutkielman olisi voinut toteuttaa myös laadullisena tutkimuksena. Kvalitatiiviset menetelmät ovat sosiaalipsykologiassa olleet suositumpia kuin kvantitatiiviset, koska laadullisilla menetelmillä voidaan kuvata tilannekäyttäytymistä syvemmin. Billigin (1996) mukaan ihmisen käyttäytymisestä ei voi välttämättä löytää sellaisia pitäviä lainalaisuuksia, jotka olisivat tilastollisesti laskettavissa (Billig 1996, 98–99). Tätä näkemystä vasten kvalitatiivinen ote voisi tuntua relevantimmalta. Konstruktionistinen valtavirta on pitänyt mahdottomana esittää mitään yleispäteviä sosiaalisen vuorovaikutuksen malleja (Helkama 1998, 43). Jos kuitenkin haluaa testata, strukturoituuko ihmismieli joidenkin sääntöjen mukaan, kvantitatiivisen tutkimusotteen käyttö on perusteltua. Ihmismieli ei olisikaan silloin pelkkä tabula rasa, johon ei jää mitään jälkiä, ja jossa ei ole mitään jatkuvuutta tai lainalaisuuksia, vaan systeemi, jossa on paitsi erilaisia kerrostumia, kuten tilannetekijöitä, sosiaalistumismalleja ja persoonallisuuteen liittyviä rakenteita, myös kognitiivisia lainalaisuuksia, joilla käyttäytymistä voidaan jäsentää. Mutta, vaikka lainalaisuuksia olisikin, se ei sulje pois sitä, että ihmismieli voi toimia joskus teorioiden vastaisestikin. Logokselle on aina olemassa antilogos (Billig 1996, 75–76).

Tutkimusaineisto sisälsi runsaasti parisuhdetta koskevaa dataa. Tutkielmaan koottiin vain osa siitä tiedosta, joka kertyi saatujen vastausten kautta. Jämäkämpi ja strukturoidumpi kyselylomake olisi voinut tuottaa helpommin hyödynnettävää tietoa ja tuoda selvemmin esiin parisuhteen dynamiikan mahdollisia lainalaisuuksia. Kaikki

kysymykset olisivat voineet olla Likert- tai järjestyslukuasteikollisia, jolloin kerätty tieto olisi jäsentänyt parisuhteen elementtejä paremmin. Vaikeasti luokiteltavia kysymyksiä olisi voinut karsia, jolloin vastaajienkin urakka olisi pienentynyt.

Kyselytutkimus kohdistui valikoituun ryhmään, jolla saattoi olla yhdenmukaisia käsityksiä sukupuolesta ja avioliitosta. Valtaosalla oli myös kristillinen maailmankatsomus. Yhdenmukaisuudesta ei mielestäni ollut haittaa vaan hyötyä, koska en etsinytkään heterogeenista otosjoukkoa, vaan halusin selvittää joidenkin tekijöiden vaikutusta suhteen luonteeseen. Tällaisia tekijöitä olivat käsitykset sukupuolesta sekä vallanjaon ja vastuunjaon konstruoituminen avioliitossa. Kohderyhmästäni vallanjaon ja vastuunjaon erilaisia asetelmia oli löydettävissä. Vastaajaryhmä oli kuitenkin demografisesti ja sosioekonomisesti hyvin heterogeeninen ja suomalaisia hyvin edustava, minkä johdosta tutkimustulokset ovat eri-ikäisten ihmisten, eripituisissa avioliitoissa olleiden, lapsettomien ja lapsia hankkineiden, erilaisista koulutustaustoista ja ammasteista tulevien ihmisten vastausten summa.

6.3 Sukupuoli vallankäytön välineenä

Kyselytutkimus osoitti melko systemaattisia lainalaisuuksia vastaajien tavassa hahmottaa eri sukupuolia. Sekä naiset että miehet pitivät miehisiä ominaisuuksia arvostettavampina kuin naisellisia. Sukupuoliin liitettiin erityyppisiä piirteitä: miehiin aikuismaisia ja naisiin lapsekkaita. Kuinka laajaa tällainen ajattelu on, olisi oma tutkimuksen aiheensa. Arkikielessä on joskus havaittavissa viitteitä naisen vähättelyyn, mikä olisi syytä tehdä näkyväksi. Asia ei korjaannu, jos sitä ei tunnusteta ja tunnusteta. Toisaalta on myös nähtävissä päinvastainen ilmiö: mies määrittellään vastuuttomaksi ja itsekkääksi pikkupojaksi, joka ei osaa ottaa aikuisen roolia parisuhteessa. Esimerkiksi sarjakuva Viivi ja Wagner (Tuomola 2004) esittää tämäntyyppistä yhteiselämää. Nainen on siinä se järkevä osapuoli, joka myös usein joutuu kantamaan vastuuta yksin. On syytä pohtia, voiko parisuhde toimia koheesion, solidaarisuuden ja tunnesuhteen puolesta hyvin, jos jommankumman puolison roolina on olla lapsi ja toisen vanhempi tai aikuinen? Ystävyysuhteet ovat yleensä tasavertaisia ja niissä molemmat ovat samalla tasolla. Jos parisuhteen pitäisi toimia ystävyyttäkin lujempaan liittona, tasavertaisuus sekä vallan- että vastuunjaossa olisi toimivuuden edellytys.

Parisuhteen konstruointumista hahmotettiin tässä tutkielmassa itseluokitteluteorian kautta. Myös sosiaalisen identiteetin teorian näkökulmasta voisi pohtia, millaisia vaikutuksia sukupuolistereotyyppioilla on naisten ja miesten identiteettiin. Jos miehisyyden arvostettua, siihen on varmasti helppo samastua. Miehillä voi silloin luontevasti aktivoitua sukupuolen mukainen sosiaalinen identiteetti, koska se nostaa henkilökohtaista statusta. Tämä saa aikaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lojaalisuutta muita miehiä kohtaan ja mahdollisesti väheksyvää suhtautumista ulkoryhmään eli naisiin. Mutta vaikka miehen sosiaalinen identiteetti olisi vahva, hänen henkilökohtainen identiteettinsä voi olla heikko. Jos nimittäin maskuliinisuus representoituu myönteisenä, järkevänä, jämäkkänä ja vahvana, mies voi yksilötasolla tuntea riittämättömyyttä, mikäli ei täytäkään maskuliinisuuskriteerejä. Ristiriita sosiaalisen ja henkilökohtaisen identiteetin välillä voi tehdä miehen epävarmaksi ja estää häntä avautumasta muille ja saa hänet vetäytymään kuoreensa. Sama epävarmuus voi johtaa hänet jäljittelemään stereotyyppistä maskuliinisuutta machomaisella käyttäytymisellä. Miehen sosiaalinen identiteetti olisi tässä tapauksessa vahvempi kuin hänen henkilökohtainen identiteettinsä.

Nainen puolestaan voi kokea sosiaalisen identiteettinsä naisena olevan väheksytyksi, mutta henkilökohtaisen identiteetin puolella hänellä saattaa olla enemmän liikkumavaraa kuin miehellä. Naisen kielteinen kollektiivinen identiteetti voi johtaa heikkoon ryhmäsamastumiseen, oman sukupuolen vähättelyyn ja ryhmänsisäiseen epäsolidaarisuuteen. Nainen saattaa pyrkiä irrottautumaan omasta sukupuolestaan olemalla ”hyvä jätkä”. Sosiaaliselta identiteetiltään epävarma nainen ei samastu muihin naisiin, vaan arvioi naiseutta kielteisesti ja väheksyy omaa sukupuoltaan. Siten hän samalla tukee miehensä maskuliinista ylemmydentuntoa. Yksilönä naisella voi kuitenkin olla hyvä itsetunto. Hän voi arvostaa omia naisystäviään partikularisoimalla heidät yksilöiksi.

Jos naisen henkilökohtainen identiteetti ja toisaalta miehen sosiaalinen identiteetti ovat vahvoja, sukupuolten konfliktit voisivat silloin parisuhteessakin näkyä taisteluna, jossa ylemmydentuntoinen mies väheksyy naisia kollektiivisesti, pitää naisten asioita ”hömpötyksinä” ja käyttää valtaa naisen yli sosiaalisella tasolla. Samanaikaisesti henkilökohtaiselta identiteetiltään vahva nainen yksilötasolla alistaa epävarmaa

miestään. Jean Lipman-Blumen puhuu makro- ja mikromanipulaatiosta (Lipman-Blumen 1984, 30–32). Myös Aune Flinckin (2006) tutkimus osoitti, että mies pyrkii alistamaan naista nimenomaan sukupuolena ja käyttämään miehisyiden tuomia etuja naisen kahlitsemiseen. Nainen puolestaan pomottaa ja manipuloi miestä yksilönä. (Flinck 2006, 52–85.)

Miesten ja naisten välinen hierarkkinen dikotomia (Salonen 2000, 152–153; Wager 1998, 83) lienee kuitenkin purkautumassa ja sukupuoliroolit entistä enemmän sekoittumassa. 2000-luvun alussa esiin nousi uusi miestyyppe, metroseksuaali. Tämä ulkonäöstään huolehtiva heteromies rakastaa shoppailua ja on kosketuksissa herkkään puoleensa (Väre 2004, 12–14). Voi tietenkin kysyä, onko shoppailu erityisesti naisille tyypillistä vai onko mielikuva vain ennakkoluuloa.

Sukupuolistereotypiat ja hierarkkiset sukupuoliominaisuudet aiheena ansaitsisivat laajempaa tutkimusta, koska niillä saattaa edelleen olla vahva asema arkiarvoissa. Edelleenkin vaikkapa koulumaailmassa poikaa saatetaan sääliä, jos hän ”joutuu” tyttöjen joukkoon ainokaisena, kun taas tyttö poikajoukossa voi vastaavassa tilanteessa saada kannustusta tai kehuja, jopa kateutta osakseen. Myös opettajat ja muut aikuiset vahvistavat usein naiseutta vähättelevää, hierarkkista piiloajattelua. Sandra Bem (1993) androgyniateoria irrotti niin sanotut feminiiniset ja maskuliiniset ominaisuudet dikotomisista sukupuolista, mutta ne jäivät edelleen sukupuolittuneiksi (Bem 1993, 118–121). Jos maskuliinisuuteen, sukupuolesta irrotettunakin, liitetään henkiseen tasapainoon ja järkevyyteen viittaavat ominaisuudet ja feminiinisyteen epävakautteen ja irrationaalisuuteen liittyvät piirteet, sukupuoli-kategoriat uusintavat sukupuolten hierarkiaa. Jos kerran molemmilla sukupuolilla on ”maskuliinisia” ja ”feminiinisiä” ominaisuuksia, lienee tarpeetonta leimata niitä sukupuolella. (Vrt. Jokinen 2000, 206–208.)

Tasa-arvon pitäisi olla Suomessa jo pitkällä, mutta tapa, jolla sukupuolista puhutaan, ja miten niitä diskursseissa arvotetaan, näyttävät joskus osoittavan edelleen sitä, että maskuliinisuus nähdään aikuismaisena ja feminiinisyys lapsekkaana. Käytännön elämä ja perheen arki voivat kuitenkin osoittaa toisenlaista todellisuutta.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Bem, S. (1993). *The Lenses of Gender*. Yale University Press, London.

Billig, M. (1996). *Arguing and thinking. A rhetorical approach to social psychology*. 2. painos. Cambridge University Press, New York.

Bradbury, T. N. – Fincham, F. D. (1992). Attributions and behavior in marital interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 63, 613–628.

Brown, R. (1989). *Group processes. Dynamics within and between groups*. Blackwell, Oxford.

Burn, S. M. (1996). *The social psychology of gender*. McGraw-Hill, New York.

Coltrane, S. (2004). Household labor and the routine production of gender. Teoksessa Kimmel, M. – Aronson, A. (toim.): *The gendered society reader*. Oxford, 186–206.

Deschamps, J.-C. (1982). Social identity and relations of power between groups. Teoksessa Tajfel, H. (toim.): *Social identity and intergroup relations*. Cambridge, 85–98.

Fiske, A.P. (1992). The four elementary forms of sociality: Framework for a united theory of social relations. *Psychological Review* 99/4, 689–723.

Flinck, A. (2006). *Rikottu lemменmarja. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana*. Tampereen yliopisto, Tampere.

Giles, H. – Johnson, P. (1985). The role of language in ethnic group relations. Teoksessa Turner, J.C. – Giles, H. (toim.): *Intergroup behaviour*. Blackwell, Oxford, 199–243.

Gray, J. (2000). *Mars ja Venus: vaali rakkauttasi vuoden jokaisena päivänä*. WSOY, Helsinki.

Haataja, A. – Mikkola, A. – Pääkkönen, J. (2007). Naisten ja miesten tasa-arvoistumista 1990-luvun pyörteistä eteenpäin? Teoksessa Taimio, H. (toim.): *Taloukasvun hedelmät – kuka sai ja kuka jäi ilman? Työväen Sivistysliitto*. Helsinki, 141–159.

Helkama, K. (1998). Arvot ja oikeudenmukaisuus vuorovaikutuksessa. Teoksessa Lahikainen, A. R. – Pirttilä-Backman, A.-M. (toim.): *Sosiaalinen vuorovaikutus*. Otava, Keuruu, 23–47.

Hinkle, S. – Brown, R. (1990). Intergroup comparisons and social identity: some links and lacunae. Teoksessa Abrams, D. – Hogg, M. A. (toim.): *Social identity theory. Constructive and critical advances*. Harvester Wheatsheaf, London.

- Hogg, M. – Abrams, D. (1988). *Social identifications. A social psychology of inter-group relations and group processes*. Routledge, London.
- Hogg, M. – Abrams, D. (1990). *Social motivation, self-esteem and social identity*. Teoksessa Abrams, D. – Hogg, M. A. (toim.): *Social identity theory. Constructive and critical advances*. Harvester Wheatsheaf, London.
- Hogg, M. (1992). *The social psychology of group cohesiveness. From attraction to social identity*. Harvester Wheatsheaf, London.
- Huston, T. L. – Caughlin, J. P. – Houts, R. M. – Smith, S. E. – George, L. J. (2001). *The connubial crucible: Newlywed years as predictors of marital delight, distress and divorce*. *Journal of personality and social psychology* 80/2, 237–252.
- Jallinoja, R. (2000). *Perheen aika*. Otava, Keuruu.
- Jokinen, A. (2000). *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere University Press, Tampere.
- Karisto, A. – Takala, P. – Haapola, I. (1998). *Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa*. WSOY, Juva.
- Kiiski, J. (2006). *Rajallinen rakkaus. Suomalaisen teologien käsitykset parisuhteesta*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 97. Kirkon tutkimuskeskus, Tampere.
- Kimmel, M. (2004). *The gendered society*. Oxford, New York.
- Koivunen, A. (1996). *Sorto*. Teoksessa Koivunen, A. – Liljeström, M. (toim.): *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Gummerus, Jyväskylä, 35–75.
- Liebkind, K. (1998). *Me ja muukalaiset. Ryhmäraajat ihmisten suhteissa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Liebkind, K. (1998). *Etnisten ryhmien identiteettineuvottelut*. Teoksessa Lahikainen, A. R. – Pirttilä-Backman A.-M. (toim.): *Sosiaalinen vuorovaikutus*. Otava, Helsinki, 100–119.
- Liljeström, M. (1996.) *Sukupuolijärjestelmä*. Teoksessa Koivunen, A. – Liljeström, M. (toim.): *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Gummerus, Jyväskylä, 111–138.
- Lipman-Blumen, J. (1984). *Gender roles and power*. Prentice-Hall, New Jersey.
- Lorber, J. (2004). *Believing is seeing: biology as ideology*. Teoksessa Kimmel, M. S. – Aronson, A. (toim.): *The gendered society reader*. 2. painos. Oxford, 14–26.
- Metsämuuronen, J. (2001). *Monimuuttujamenetelmien perusteet SPSS-ympäristössä*. Metodologia-sarja 7. International Methelp, Helsinki.
- Miles, R. (1994). *Rasismi*. Vastapaino, Tampere.

- Moscovici, S. (2005). Häpeän ja syyllisyyden etiikka. Teoksessa Pirttilä-Backman, A.-M. – Ahokas, M. – Myyry, L. – Lähteenoja, S. (toim.): Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Gaudeamus, Helsinki, 197–215.
- Muhli, A. – Kanninen, A. (2000). SPSS 10.0 for Windows. Perusteet. Oulun yliopisto, Oulu.
- Määttä, K. (2002). Kestävä parisuhde. WSOY, Helsinki.
- Ng, S. H. (1982). Power and intergroup discrimination. Teoksessa Tajfel, H. (toim.): Social identity and intergroup relations. Cambridge University Press, Cambridge, 179–206.
- Nummenmaa, T. – Konttinen, R. – Kuusinen, J. – Leskinen, E. (1997). Tutkimusaineiston analyysi. WSOY, Porvoo.
- Paajanen, P. (2003). Parisuhde koetuksella. Käsitteitä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. Perhebarometri 2003, E17. Väestöliitto, Helsinki.
- Palin, T. (1996). Ruumis. Teoksessa Koivunen, A. – Liljeström, M. (toim.): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Gummerus, Jyväskylä, 225–244.
- Pukkala, T. (2007). Millaiset avioliitot kestävät? Otava, Helsinki.
- Rytkönen, O. – Hautsalo, K. (1999). Laadukas parisuhde: onnea ja vuorovaikutusta. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 10. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.
- Salonen, M. (2000). Sukupuolisuustutkimuksen nykyparadigmat. Psykologia 2/2000. Vammala, 151–162.
- Tajfel, H. (1981). Human groups and social categories. Studies in social psychology. Cambridge University Press, Cambridge.
- Tolkki-Nikkonen, M. (1990). Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Mikä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen? Gaudeamus, Helsinki.
- Tuomola, J. (2004). Viivi ja Wagner 7. Sohvaperunoiden kuningas. Arktinen banaani, Helsinki.
- Turner, J. C. (1982). Towards a cognitive redefinition of the social group. Teoksessa Tajfel, H. (toim.): Social identity and intergroup relations. Cambridge University Press, Cambridge, 15–39.
- Turner, J.C. (1987). Rediscovering the social group. A self-categorization theory. Blackwell, Oxford.

Tähtinen, J. – Isoaho, H. (2001). Tilastollisen analyysin lähtökohtia. Ensiaskeleet kvantitatiivisen aineiston käsittelyyn, analyysiin ja tulkintaan SPSS-ohjelmaympäristössä. Painosalama, Turku.

Törmä, K. – Törmä, T. (2002). Mitä on oikea alamaisuus? Teoksessa Törmä, K. (toim.): Parempi avioliitto. Osa II. Helsingin NMKY:n avioliittokurssien aineistoa. Helsinki, 111–144.

Törmä, K. – Törmä, T. – Korpinen, L. – Korpinen, P. (2005). Miehen ja naisen erilaisuus. Teoksessa Törmä, K. (toim.): Parempi avioliitto. Osa I. Helsingin NMKY:n avioliittokurssien aineistoa. Helsinki, 217–284.

Törmä, K. – Törmä, T. (2005). Puolisoiden tarpeiden täyttäminen. Teoksessa Törmä, K. (toim.): Parempi avioliitto. Osa I. Helsingin NMKY:n avioliittokurssien aineistoa. Helsinki, 319–390.

Wager, M. (1998). Arvoituksellinen sukupuoli. Teoksessa Lahikainen A. R. – Pirttilä-Backman A.-M. (toim.): Sosiaalinen vuorovaikutus. Otava, Keuruu, 81–99.

Weininger, O. (2000). Sukupuoli ja luonne. Periaatteellinen tutkimus. Ran-vaik, Turku.

Yli-Luoma, P. V. J. (1999). Johdatus kvantitatiivisiin analyysimenetelmiin SPSS for Windows -ohjelman avulla. IMDL, Sipoo.

Österbröd, E. ja Olafsrud, O.-M. (1992). Yhteys rakkaudessa. Työkirja avioliiton, perhe-elämän ja lähiympäristön kohtaamisen haasteisiin. Nav-Kustannus, Tampere.

Lehtiartikkelit

Aitamurto, T. (2008). Seksuaalista häirintää. Helsingin Sanomat 27.1.2008. Sunnuntai, D-osa.

Engelberg, M. (2007). Seksistinen suomi. Kielikello. Kielenhuollon tiedotuslehti 4/2007. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Stellanum, Espoo.

Kova jätkä, uutistoimisto AP:n tiedote. 2004. Helsingin Sanomat 13.2.2004.

Nieminen, T. (2006). Protestantti. Elokuvaohjaaja Olli Saarelan muotokuva. Image 8/2006. Image Kustannus. Helsinki, 32–43.

Snellman, A. (2003). Kovat mimmit eivät luovuta. Eeva, 10. A-lehdet, Helsinki.

Väre, A. (2004). Metroseksuaalit. Uudet uljaat uroot? Kaupunkilehti City, 4. Citypress, Helsinki.

1 (7)

LIITE 1. KYSELYLOMAKE

Hei!

Olen tekemässä pro gradu -tutkielmaa Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitokselle. Toivon, että vastaisit seuraaviin kysymyksiin **itsenäisesti sekä mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti**. Kyselyn tulokset ovat anonyymeja eikä niistä voi tunnistaa vastaajaa. Tutkimuksen tavoitteena on löytää avaimia parisuhteen dynamiikan parantamiseen.

Lomakkeen täytettyäsi pyydän Sinua jättämään sen luentosalin ulkopuolella olevaan laatikkoon.

Puolisollasi ja Sinulla on sama kolminumeroinen koodi tämän sivun oikeassa yläkulmassa. Jos ei ole, voit korjata sen samaksi. Voitte palauttaa kyselylomakkeen eri aikaan.

Kiitos vaivannäöstäsi!

Tutkimusta ohjaa prof. Rauni Myllyniemi

Yhteystietoni ovat:

Nina K. Hyttinen

Mäyrätie 1 A 1

00800 HELSINKI

nina.k.hyttinen@helsinki.fi

GSM 040 581 3952

Kyselylomake

2 (7)

Rengasta itseesi sopivat vaihtoehdot

Taustatiedot

1. Avioliiton solmimisvuosi _____
2. Oletko ollut naimisissa ennen nykyistä avioliittoasi? 1. En 2. Kyllä, _____ kertaa.
3. Syntymävuosi 19__
4. Sukupuoli   0 mies   1 nainen
5. Lasten lukumäärä   0   1   2 tai enemmän. 6. Lasten iät _____
7. Koulutus (rengasta ylin suorittamasi tai suoritteilla oleva tutkinto)
  1. kansakoulu
  2. peruskoulu tai keskikoulu
  3. ylioppilas
  4. opistotason tutkinto tai vastaava
  5. ammattikorkeakoulututkinto
  6. yliopisto- tai korkeakoulututkinto
  7. muu, mikä _____
8. Ammattiryhmä
  1. työntekijä
  2. toimihenkilö
  3. ylempi toimihenkilö
  4. keskijohto
  5. ylempi johto
  6. kotiäiti/ koti-isä
  7. yrittäjä
  8. maanviljelijä
  9. muu, mikä _____
9. Elämänkatsomus
  1. Olen vakaumuksellinen kristitty
  2. Suhtaudun myönteisesti kristinuskoon
  3. En ole myönteinen enkä kielteinen suhteessani kristinuskoon
  4. Olen jonkin verran kielteinen suhteessani kristinuskoon
  5. Suhtaudun kielteisesti kristinuskoon
  6. Minulla on muu uskonto
10. Olen ollut NMKY:n avioliittoleirillä _____ kertaa
11. Muuta parisuhdeopetusta olen saanut _____ kertaa (kurssit, opetusasetit, parisuhdeohjelmat, ym.) Missä tai mitä? _____
12. Miksi tulen kurssille _____

Kyselyosuus

Rengasta itseesi parhaiten sopiva vaihtoehto!

13. Puolisoni ja minä

1. olemme läheisiä ja välillämme on luottamuksellinen ystävyysuhde
2. emme ole täysin avoimia ja luota toisiimme, koska jotkut asiat estävät sen
3. olemme etääntyneet niin, että suhteemme muistuttaa tuttavuussuhdetta
4. olemme lähinnä toistemme vihollisia
5. elämme jokseenkin erillistä elämää

14. Yritän ymmärtää puolisoani ja arvioin häntä yleensä

1. vastakkaisen sukupuolen edustajana oppimieni sukupuolimallien avulla
2. yksilöllisenä persoonana ilman sukupuolimallien tukea

15. Suhteessamme käytännön asioiden (kotityöt, perhe) vastuunkantaja

1. olen enimmäkseen minä
2. on enimmäkseen puolisoni
3. kannamme molemmat vastuuta perheasioista suunnilleen yhtä paljon

16. Mielestäni puolisoni puhuu miessukupuolesta myönteisesti ja kunnioittavasti

1. usein
2. silloin tällöin
3. harvoin
4. ei koskaan

17. Mielestäni puolisoni puhuu naissukupuolesta myönteisesti ja kunnioittavasti

1. usein
2. silloin tällöin
3. harvoin
4. ei koskaan

18. Puolisoni puhuu mielestäni miessukupuolesta kielteisesti tai vähätellen (arvostelu, halventavat vitsit, leimaaminen jne.)

1. usein
2. silloin tällöin
3. harvoin
4. ei koskaan

19. Puolisoni puhuu mielestäni naissukupuolesta kielteisesti tai vähätellen (arvostelu, halventavat vitsit, leimaaminen jne.)

1. usein
2. silloin tällöin
3. harvoin
4. ei koskaan

20. Meille syntyy puolisoni kanssa riitaa tai mykkäkoulua

1. päivittäin
2. viikottain
3. kuukausittain
4. harvemmin
5. ei koskaan

21. Tyypillisimpiä erimielisyyden aiheita suhteessamme on (rengasta sopivat vaihtoehdot)

1. kotityöt
2. sukulaiset, ketkä _____
3. ystävät, miten _____
4. raha-asiat
5. mustasukkaisuus
6. seksi
7. muu, mikä _____

22. Riitamme ovat

1. rakentavia ts. asiat selviävät ja korjaantuvat
2. repiviä ts. riidat heikentävät suhdettamme ja/ tai sama riidanaihe toistuu usein
3. joskus rakentavia, joskus repiviä

23. Puolisollani on mielestäni taipumus ohjailta minun sanomisiani tai tekemisiäni
 1. usein   2. silloin tällöin   3. harvoin   4. ei koskaan

24. Puolisollani on mielestäni taipumus vältellä minua tai keskustelua kanssani
 1. usein   2. silloin tällöin   3. harvoin   4. ei koskaan

25. Kun suhteeseemme ilmaantuu ristiriitoja

1. en havaitse ongelmia, ennenkuin puolisoni tuo ne esiin tai kun suhteemme alkaa rakoilla
2. havaitsen asian, mutta toivon, että ongelmat menevät itsestään ohi enkä tee mitään
3. yritän saada puolisoni käytöksen muuttumaan, koska mielestäni se yleensä auttaisi asiaa
4. yritän järjelemällä selvittää tilanteesta mahdollisimman helposti
5. yritän korjata asian muuttamalla ensiksi omaa käytöstäni
6. muu, mikä _____

26. Vuorovaikutus ja puhuminen meidän suhteessamme

1. jakautuu mielestäni molempien puolisojen osalle sopivasti
2. on ainakin jossain määrin epätasapainossa, koska puolisoni puhuu mielestäni liikaa
3. on jossain määrin epätasapainossa, koska puolisoni ei keskustele kanssani tarpeeksi

27. Suhteemme on mielestäni enimmäkseen

1. voiman ja energian lähde
2. ristiriitojen ja ongelmien lähde
3. sekä voiman että ongelmien lähde

28. Suhteessamme

1. teemme isot päätökset yhdessä
2. minä päätän viime kädessä isot asiat
3. puolisoni päättää viime kädessä isot asiat

Perustelut _____

29. Mainitse viisi asiaa, jotka tulevat välittömästi mieleen sanasta "mies"

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

30. Mainitse viisi asiaa, jotka tulevat välittömästi mieleen sanasta "nainen"

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

31. Mielestäni sukupuolten välillä

1. ei ole selkeitä eroja, yksilöiden persoonallisuuserot ovat merkittävämpiä
2. on selkeitä eroja.

Millaisia? _____

32. Toivoisin, että minulla olisi

1. enemmän miehiin tyyppillisesti liitettyjä ominaisuuksia
2. enemmän naisiin tyyppillisesti liitettyjä ominaisuuksia
3. olen tyytyväinen nykyisiin ominaisuuksiini

33. Suhteemme vuorovaikutukselle on ominaista (rengasta sopivat vaihtoehdot)

1. toisen tekemien vääryyksien tai virheiden kostaminen
2. toisen kannustaminen, auttaminen ja tukeminen
3. toisen puolison vetäytyminen/ toisen ylihuolehtivuus
4. muunlainen vuorovaikutus, mikä _____

34. Suurimmat pelkoni suhteessamme kohdistuvat

1. puolisoni tekemisiin tai tekemättä jättämissiin
2. omaan kyvyttömyyteeni olla hyvä puoliso
3. ulkopuolisiin paineisiin (työ, kiire, sukulaiset, jne.)
4. muuhun, mihin _____
5. minulla ei ole pelkoja, jotka liittyvät parisuhteeseemme

35. Jos suhteeseemme tulee ongelmia

1. syynä ovat mielestäni usein olosuhteet tai muut meistä riippumattomat tekijät
2. syynä ovat usein erisuuntaiset pyrkimyksemme ja toiveemme tai taistelu eduista ja vallasta
3. syynä on usein jommankumman sopeutumattomuus suhteen velvollisuuksiin ja vastuisiin
4. muu, mikä _____

36. Kun puolisoni moittii minua tai on loukkaantunut minuun, koen sen uhkana ja minäkin alan syyttää tai moittia häntä

1. usein   2. silloin tällöin   3. harvoin   4. en koskaan

37. Kun puolisoni moittii minua tai on loukkaantunut, tunnen häntä kohtaan myötätuntoa

1. usein   2. silloin tällöin   3. harvoin   4. en koskaan

38. Kun puolisolani ja minulla on mahdollisuus kahdenkeskiseen laatu-aikaan

1. odotan yhteistä aikaa innokkaasti
2. pelkään tai suhtaudun ristiriitaisin tuntein yhteiseen aikaan
3. yhteinen aika ei vaikuta minuun mitenkään ennakolta

39. Mielestäni puolisoni näkee oman vastuunsa ja osuutensa ristiriitaihimme tai vaikeuksiimme

1. usein   2. silloin tällöin   3. harvoin   4. ei koskaan

40. Mielestäni

1. puolisoni on vastuussa suhteemme pitkäaikaisista ongelmista
2. puolisoni on aiheuttanut tahtomattaan pitkäaikaiset ongelmamme
3. minä olen pitkäaikaisten ongelmiemme aiheuttaja
4. olemme molemmat aiheuttaneet ongelmia
5. suhteessamme ei ole pysyviä tai pitkäaikaisia ongelmia

41. Koen, että aloitteenteko (mm. perhe, koti, avioliiton hoito) on liiaksi minun vastuullani

1. usein   2. silloin tällöin   3. harvoin   4. en koskaan

42. Puolisollani on mielestäni taipumus vähätellä tai moittia minun sanomisiani tai tekemisiäni

1. usein   2. silloin tällöin   3. harvoin   4. ei koskaan

43. Suhteessamme usein tai melko usein (rengasta sopivat vaihtoehdot)
1. koen ilojen ja surujen jakamisen tuomaa turvallisuutta
  2. olen ärtynyt tai pettynyt puolisooni
  3. tunnen alemmuutta puolisoani nähden
  4. tunnen, että olemme toistemme vastustajia ja yleensä eri mieltä asioista
  5. tunnen yhteenkuuluvuutta ja ystävyyttä puolisoni kanssa
  6. koen alistetuksi tulemista ja vähättelyä
  7. koen myötätuntoa puolisoani kohtaan ja samastun hänen iloihinsa ja suruihinsa
  8. tunnen syyllisyyttä tai riittämättömyyttä puolisoni odotusten edessä
  9. koen luottamusta ja turvallisuutta yhteiselämässä
  10. koen puolisoni taholta välinpitämättömyyttä ja/ tai laiminlyödyksi tulemista
  11. koen puolisoni taholta kunnioitetuksi ja arvostetuksi tulemista
  12. tunnen tulevani ohjailuksi ja kärsin henkisen tilan puutteesta
44. Päätöksiini, valintoihini ja itsearvostukseeni vaikuttavat voimakkaimmin
1. työtoverien ja ystävien esimerkki tai heidän odotuksensa
  2. omaan sukupuoleeni liitetyt odotukset, roolit ja arvot
  3. puolisoni odotukset ja toiveet
  4. muiden sukulaisten odotukset
  5. omat arvioni ja johtopäätökseni
45. Ihmisillä, yhteiskunnalla tai yhteisöillä on yleensä joku käsitys miehisistä ja naisellisistä ominaisuuksista. Koen näiden perusteella usein, että (rengasta sopivat vaihtoehdot)
1. olen oman sukupuoleni tyypillinen edustaja
  2. näen itsessäni enemmän vastakkaiseen sukupuoleen liitettyjä luonteenpiirteitä
  3. en mahdu vallitseviin sukupuolirooleihin
  4. olen tyytyväinen vallitseviin käsityksiin miehisistä ja naisellisistä ominaisuuksista
  5. haluaisin muuttaa käsityksiä sukupuolten ominaisuuksista
46. Yleisesti ottaen, mielestäni suhteemme
1. on perusteellisen korjauksen tarpeessa
  2. vaatisi joissakin asioissa parannusta
  3. on melko tyydyttävä
  4. on hyvä ja toimiva
  5. on sellainen, että toivoisin sen jatkuvan samanlaisena
47. Alueet, joilla haluaisin suhteessamme muutoksia (rengasta sopivat vaihtoehdot)
1. puolisoni käytös tai asenteet; miten? _____
  - _____
  2. keskustelu ja muu vuorovaikutus; miten? _____
  - _____
  3. suhteet muihin ihmisiin; miten? _____
  - _____
  4. kotitöiden ja velvollisuuksien jakaminen; miten? _____
  - _____
  5. vallan käyttö; miten? _____
  - _____
  6. puolison aloitteellisuus; miten? _____
  - _____
  7. muu, mikä ja miten? _____

48. a) Rengasta seuraavasta miehisinä pitämäsi ominaisuudet, jos löydät sellaisia (oma mielipiteesi, ei muiden mielipide):

- järkevä
- ailahteleva
- totuutta etsivä
- spontaani
- utelias
- lyhytjänteinen
- johdonmukainen
- seurailija
- päämäärätietoinen
- itsenäinen
- tasapuolinen
- tunnevaltainen
- oikeudenmukainen
- vaistonvarainen
- alistuva
- harkitseva
- sopeutuva
- johtaja
- epäitsenäinen
- aloitteellinen

b) Mielestäni mikään näistä ominaisuuksista ei ole nimenomaan miehinen.

49. a) Rengasta seuraavasta naisellisina pitämäsi ominaisuudet, jos löydät sellaisia (oma mielipiteesi, ei muiden mielipide):

- järkevä
- ailahteleva
- totuutta etsivä
- spontaani
- utelias
- lyhytjänteinen
- johdonmukainen
- seurailija
- päämäärätietoinen
- itsenäinen
- tasapuolinen
- tunnevaltainen
- oikeudenmukainen
- vaistonvarainen
- alistuva
- harkitseva
- sopeutuva
- johtaja
- epäitsenäinen
- aloitteellinen

b) Mielestäni mikään näistä ominaisuuksista ei ole nimenomaan naisellinen.

50. Olivatpa naisten ja miesten erot tosia tai kuviteltuja, yleensä koen, että

1. muut ihmiset arvostavat miehiin liitettyjä ominaisuuksia enemmän
2. muut ihmiset arvostavat naisiin liitettyjä ominaisuuksia enemmän
3. sukupuolten arvostuksessa ei ole eroja

51. Tavoittelen itselleni aktiivisesti lisää seuraavia ominaisuuksia (enintään 6 vaihtoehtoa)

1. menestys ja arvonnanto työelämässä
2. arvostus lähipiirissä, luottamustehtävissä ja vapaa-ajan toiminnoissa
3. kyky avautua läheisilleni enemmän
4. suurempi herkkyys toisten ihmisten tunteille
5. parempi tiedollinen osaaminen
6. kyky selvitä tunne-elämän ongelmista omin voimin
7. suurempi palveluallittius ja kyky huolehtia muiden ihmisten tarpeista
8. johtajuus perheessä
9. kyky kuunnella toisten ihmisten ongelmia enemmän
10. hyvä fyysinen kunto ja lihasvoima

52. Lisäkommenttejani _____

LIITE 2. SELITETTÄVIEN MUUTTUIJEN KORRELAATIO

Solidaarisuuden, koheesion ja tunnesuhteen korrelaatio

Taulukossa on kuvattu muuttujien *solidaarisuus*, *koheesio* ja *tunnesuhde* keskinäinen korrelaatio Pearsonin mukaan.

Taulukko. Selitettävien muuttujien välinen yhteys.

Korrelaatiot

		solidaarisuus	koheesio	tunnesuhde
solidaarisuus	Pearsonin korrelaatio	1,000	0,714*	0,677**
	p-arvo (2-suunt.)	-	0,000	0,000
	N	356	356	356
koheesio	Pearsonin korrelaatio	0,714*	1,000	0,787**
	p-arvo (2-suunt.)	0,000	-	0,000
	N	356	356	356
tunnesuhde	Pearsonin korrelaatio	0,677**	0,787**	1,000
	p-arvo (2-suunt.)	0,000	0,000	-
	N	356	356	356

** Korrelaatio on tilastollisesti merkitsevä

Kaikkien kolmen variaabelin välillä oli tilastollisesti merkitsevä korrelaatio:

- solidaarisuus – koheesio 0,71
- tunnesuhde – solidaarisuus 0,68
- koheesio – tunnesuhde 0,79.

LIITE 3. KOHEESION, SOLIDAARISUUDEN JA TUNNESUHTEEN JAKAUMAT

Taulukko 3a. Selitettävien muuttujien tunnuslukuja naisilla.

Tilastolliset tunnusluvut *

		koheesio	solidaarisuus	tunnesuhde
N	havaintoja	178	178	178
	puuttuvat tiedot	0	0	0
	keskiarvo	9,42	22,13	1,57
	mediaani	10,00	22,00	2,00
	moodi	12	26	5
	vinous	-0,337	-0,225	-0,582
	vinouden keskivirhe	0,182	0,182	0,182
	huipukkuus	-0,847	-0,153	-0,450
	huipukkuuden keskivirhe	0,362	0,362	0,362

* sukupuoli = mies

Taulukko 3b. Selitettävien muuttujien tunnuslukuja miehillä.

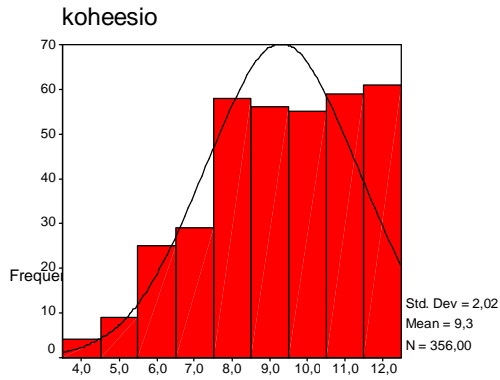
Tilastolliset tunnusluvut *

		koheesio	solidaarisuus	tunnesuhde
N	havaintoja	178	178	178
	puuttuvat tiedot	0	0	0
	keskiarvo	9,19	20,11	1,50
	mediaani	9,00	20,00	2,00
	moodi	9	23	5
	vinous	-0,484	-0,295	-0,749
	vinouden keskivirhe	0,182	0,182	0,182
	huipukkuus	-0,471	-0,426	-0,324
	huipukkuuden keskivirhe	0,362	0,362	0,362

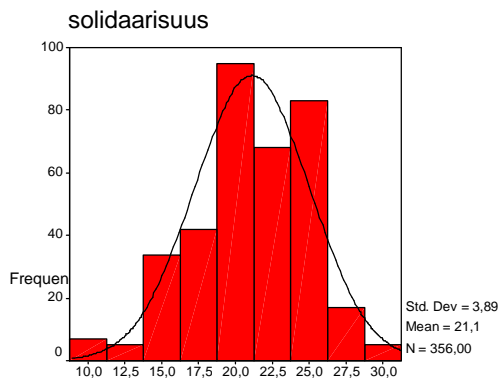
* sukupuoli = nainen

Koheesion, solidaarisuuden ja tunnesuhteen jakaumat graafisesti

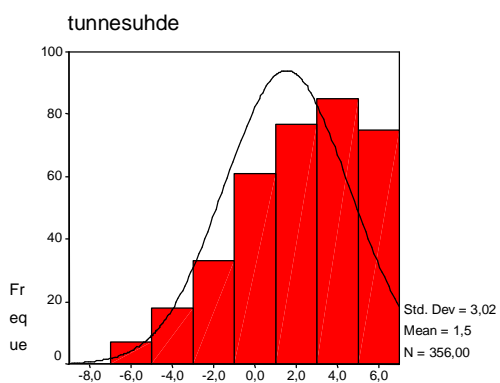
Kuva 3a. Koheesion jakauma naisilla ja miehillä.

Kuva 3b. Solidaarisuuden jakauma naisilla ja miehillä.

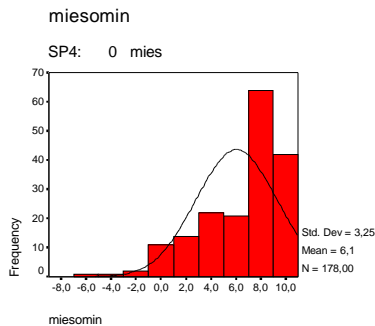

Kuva 3c. Tunnesuhteen jakauma naisilla ja miehillä.

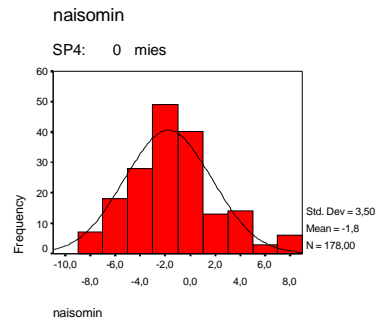

LIITE 4. MIES- JA NAISKÄSITYKSET MIEHILLÄ JA NAISILLA

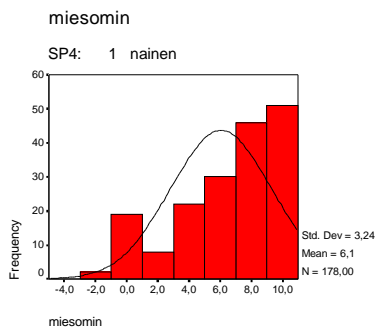
Kuva 4a. Miesten arviot miehisistä ominaisuuksista.

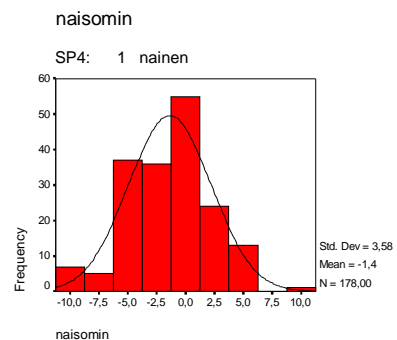
Kuva 4c. Miesten arviot naisellisista ominaisuuksista.

Kuva 4b. Naisten arviot miehisistä ominaisuuksista.

Kuva 4d. Naisten arviot naisellisista ominaisuuksista.

Miesten arviot omasta sukupuolestaan keskittyivät asteikon yläpähän kuvan 4a mukaisesti ja niiden keskiarvo +6,1 (moodiarvo +8), kun taas miesten arvioiden keskiarvo naisellisista ominaisuuksista oli -1,8 (moodiarvo -3) kuvan 4c mukaisesti. Miesten arviot naisellisista ominaisuuksista olivat normaalimmin jakautuneet kuin naisilla naisellisista ominaisuuksista (kuva 4d) vaihdellen lukemien -9 ja +7 välillä.

Naisten arviot miehisistä ominaisuuksista kuvassa 4b jakautuvat asteikolle laajemmin, vaikka keskiarvo oli sama kuin miesten arvioissa. Miehisten ominaisuuksien keskiarvo oli naisillakin +6,1 mutta moodiarvo miesten itsearviointia korkeampi +9. Naisten arviot naisellisista ominaisuuksista saivat keskiarvon -1,4 (moodiarvo 0), kuva 4d, vaihtelivat -10 ja +9 välillä ja olivat epätasaisesti jakautuneet. Osa naisista antoi omalle sukupuolelleen korkeammat pisteet kuin miehet antoivat naisille.

LIITE 5. VARIANSSIEN YHTÄSUURUUSTESTIT

Levenen testillä on tarkistettu neljän selitettävän muuttujan varianssien yhtäsuuruus valta- ja vastuunjako- muuttujien eri luokissa. Kun $p > 0.05$, varianssit ovat tarpeeksi samankokoiset. Kaikilla muuttujilla varianssien yhtäsuuruus oli riittävä.

1. Feminiiniset ominaisuudet, naisten arviot

Taulukko 5a. Selittävä muuttuja: vallanjako

Varianssien yhtäsuuruus

naisominaisuudet

Levenen tunnusluku	vapaus-asteet1	vapaus-asteet2	p-arvo
0,99	2	175	0,906

sukupuoli = nainen

Taulukko 5b. Selittävä muuttuja: vastuunjako

Varianssien yhtäsuuruus

naisominaisuudet

Levenen tunnusluku	vapaus-asteet1	vapaus-asteet2	p-arvo
0,317	2	175	0,728

sukupuoli = nainen

2. Koheesio

Taulukko 5c. Selittävä muuttuja: vallanjako

Varianssien yhtäsuuruus

koheesio

Levenen tunnusluku	vapaus-asteet1	vapaus-asteet2	p-arvo
1,743	2	353	0,176

Taulukko 5d. Selittävä muuttuja: vastuunjako

Varianssien yhtäsuuruus

koheesio

Levenen tunnusluku	vapaus-asteet1	vapaus-asteet2	p-arvo
0,382	2	353	0,683

3. Solidaarisuus

Taulukko 5e. Selittävä muuttuja: vallanjako

Varianssien yhtäsuuruus

solidaarisuus

Levenen tunnusluku	vapaus-asteet1	vapaus-asteet2	p-arvo
1,904	2	353	0,151

Taulukko 5f. Selittävä muuttuja: vastuunjako

Varianssien yhtäsuuruus

solidaarisuus

Levenen tunnusluku	vapaus-asteet1	vapaus-asteet2	p-arvo
1,941	2	353	0,145

4. Tunnesuhde

Taulukko 5g. Selittävä muuttuja: vallanjako

Varianssien yhtäsuuruus

tunnesuhde

Levenen tunnusluku	vapaus-asteet1	vapaus-asteet2	p-arvo
2,469	2	353	0,086

Taulukko 5h. Selittävä muuttuja: vastuunjako

Varianssien yhtäsuuruus

tunnesuhde

Levenen tunnusluku	vapaus-asteet1	vapaus-asteet2	p-arvo
1,919	2	353	0,148

LIITE 6. YKSISUUNTAISET VARIANSSIANALYYSIT (ANOVA)

Varianssianalyysin lisäksi Tukeyn jatkotestillä tarkennettiin ryhmienvälisiä eroja. Tilastollista merkitsevyyden eri tasoja jatkotesti ei erotellut, mutta itse lukuarvoista merkitsevyytaso on nähtävissä.

1 Naisellisten ominaisuuksien määrittely naisilla

1.1. Naiselliset ominaisuudet ja vallanjako

Naisten arviot naisellisista ominaisuuksista vallanjako-muuttujan eri luokissa vaihtelivat tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0.01$), taulukko 6a.

Taulukko 6a. Naiset ja naisellisten ominaisuuksien erot vallanjako-muuttujan luokissa.

ANOVA

naisominaisuudet ja vallanjako

	Neliösummat	Vapausasteet	Keskineliöt	Testisuure F	p-arvo
Ryhmienvälinen	138,662	2	69,331	5,711	0,004
Ryhmiensisäinen	2124,602	175	12,141		
Yhteensä	2263,264	177			

sukupuoli = nainen

Tukeyn jatkotesti (luottamusväli 95 %) osoitti, että erot olivat tilastollisesti merkitseviä tasa-arvoisten ja vallanjaosta erimielisten pariskuntien välillä ($p < 0.01$), taulukko 6b.

Taulukko 6b. Vallanjaon ja naisten naiskäsitusten suhde Tukeyn testissä.

Tukeyn monivertailutesti

Riippuva muuttuja: naiskäsitukset

Vallanjako		Keskiarvoerot			95 %:n luottamusväli	
(I) vallanjako	(J) vallanjako	(I-J)	Keskivirhe	p-arvo	Alaraja	Yläraja
toinen päättää	eri mieltä	1,40	1,24	0,493	-1,49	4,29
.	yhteispäätös	-0,75	1,14	0,790	-3,43	1,93
eri mieltä	toinen päättää	-1,40	1,24	0,493	-4,29	1,49
.	yhteispäätös	-2,15*	0,64	0,002	-3,64	-0,66
yhteispäätös	toinen päättää	0,75	1,14	0,790	-1,93	3,43
.	eri mieltä	2,15*	0,64	0,002	0,66	3,64

* Keskiarvoero on tilastollisesti merkitsevä.

Sukupuoli = nainen

1.2. Naiselliset ominaisuudet ja vastuunjako

Naisten arviot naisellisista ominaisuuksista vastuunjako-muuttujan eri luokissa erosivat toisistaan melkein merkitsevästi ($p < 0.05$), taulukko 6c.

Taulukko 6c. Vastuunjako ja naisten arviot naisellisista ominaisuuksista.

ANOVA

naisominaisuudet ja vastuunjako

	Neliösummat	Vapausasteet	Keskineliöt	Testisuure F	p-arvo
Ryhmienvälinen	85,212	2	42,606	3,423	0,035
Ryhmiensisäinen	2178,052	175	12,446		
Yhteensä	2263,264	177			

sukupuoli = nainen

Tukeyn jatkotesti (luottamusväli 95 %) osoitti, että erot olivat tilastollisesti melkein merkitseviä yksipuolisen vastuunjaon ja vastuunjaosta erimielisten pariskuntien välillä. ($p < 0.05$), taulukko 6d.

Taulukko 6d. Vastuunjaon ja naisten naiskäsitusten suhde Tukeyn testissä.

Tukeyn monivertailutesti

Riippuva muuttuja: naiskäsitukset

Vastuunjako		Keskiarvoerot (I-J)	Keskiarvo	p-arvo	95 %:n luottamusväli	
(I) vastuunjako	(J) vastuunjako				Alaraja	Yläraja
toisella vastuu	eri mieltä	1,70*	0,68	0,034	9,94E-02	3,31
.	yhteisvastuu	0,53	0,67	0,709	-1,03	2,08
eri mieltä	toisella vastuu	-1,70*	0,68	0,034	-3,31	9,94E-02
.	yhteisvastuu	-1,18	0,62	0,137	-2,63	0,27
yhteisvastuu	toisella vastuu	-0,53	0,67	0,709	-2,08	1,03
.	eri mieltä	-1,18	0,62	0,137	-0,27	2,63

* Keskiarvoero on tilastollisesti merkitsevä.

Sukupuoli = nainen

2 Koheesio-summamuuttuja

Parisuhteen koheesio vaihteli vallanjako-muuttujan eri luokissa tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0.001$), taulukko 6e.

Taulukko 6e. Koheesio-muuttujan varianssianalyysi vallankäytön eri luokissa.

ANOVA					
koheesio ja vallanjako					
	Neliösummat	Vapausasteet	Keskineliö	Testisuure F	p-arvo
Ryhmienvälinen	133,820	2	66,910	17,950	0,000
Ryhmiensisäinen	1315,806	353	3,727		
Yhteensä	1449,626	355			

Tukeyn jatkotesti (luottamusväli 95 %) osoitti, että yhteispäätös-ryhmä poikkesi tilastollisesti erittäin merkitsevästi sekä toinen päättää- että eri mieltä -ryhmistä ($p < 0.001$), taulukko 6f.

Taulukko 6f. Vallanjaon ja parisuhteen koheesio suhde Tukeyn testissä.

Tukeyn monivertailutesti

Riippuva muuttuja: KOHEESIO

Vallanjako		Keskiarvoerot			95 %:n luottamusväli	
(I) vallanjako	(J) vallanjako	(I-J)	Keskivirhe	p-arvo	Alaraja	Yläraja
toinen päättää	eri mieltä	-1,04	0,48	0,080	-2,17	9,44E-02
	yhteispäätös	-2,11*	0,45	0,000	-3,16	-1,06
eri mieltä	toinen päättää	1,04	0,48	0,080	9,44E-02	2,17
	yhteispäätös	1,07*	0,25	0,000	-1,65	-0,48
yhteispäätös	toinen päättää	2,11*	0,45	0,000	1,06	3,16
	eri mieltä	1,07*	0,25	0,000	0,48	1,65

* Keskiarvoero on tilastollisesti merkitsevä.

Parisuhteen koheesio vaihteli vastuunjako-muuttujan eri luokissa tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0.001$), taulukko 6g.

Taulukko 6g. Koheesio-muuttujan varianssianalyysi vastuunjaon eri luokissa.

ANOVA					
koheesio ja vastuunjako					
	Neliösummat	Vapausasteet	Keskineliö	Testisuure F	p-arvo
Ryhmienvälinen	85,478	2	42,739	11,060	0,000
Ryhmiensisäinen	1364,149	353	3,864		
Yhteensä	1449,626	355			

Tukeyn jatkotesti (luottamusväli 95 %) osoitti, että toisella vastuu -ryhmä poikkesi tilastollisesti erittäin merkittävästi yhteisvastuu-ryhmästä ($p < 0.001$) sekä melkein merkittävästi eri mieltä -ryhmästä ($p < 0.05$), taulukko 6h.

Taulukko 6h. Vastuunjaon ja koheesion suhde Tukeyn testissä.

Tukeyn monivertailutesti

Riippuva muuttuja: KOHEESIO

Vastuunjako		Keskiarvoerot (I-J)	Keskivirhe	p-arvo	95 %:n luottamusväli	
(I) vastuunjako	(J) vastuunjako				Alaraja	Yläraja
toisella vastuu	eri mieltä	-0,72*	0,27	0,021	-1,35	-8,83E-02
	yhteisvastuu	-1,23*	0,26	0,000	-1,85	-0,62
eri mieltä	toisella vastuu	0,72*	0,27	0,021	8,83E-02	1,35
	yhteisvastuu	-0,51	0,24	0,089	-1,08	5,86E-02
yhteisvastuu	toisella vastuu	1,23*	0,26	0,000	0,62	1,85
	eri mieltä	0,51	0,24	0,089	-5,86E-02	1,08

* Keskiarvoero on tilastollisesti merkitsevä.

3 Solidaarisuus-summamuuttuja

Puolisoiden välinen solidaarisuus vaihteli vallanjako-muuttujan eri luokissa tilastollisesti erittäin merkittävästi ($p < 0.001$), taulukko 6i.

Taulukko 6i. Solidaarisuus-muuttujan varianssianalyysi vallanjaon eri luokissa.

ANOVA

solidaarisuus ja valta

	Neliösummat	Vapausasteet	Keskineliöt	Testisuure F	p-arvo
Ryhmienvälinen	310,706	2	155,353	10,830	0,000
Ryhmiensisäinen	5063,856	353	14,345		
Yhteensä	5374,562	355			

Tukeyn jatkotesti (luottamusväli 95 %) osoitti, että yhteispäätös-ryhmä poikkesi tilastollisesti merkittävästi sekä eri mieltä -ryhmästä että toinen päättää -ryhmästä ($p < 0.01$), taulukko 6j.

Taulukko 6j. Vallanjaon ja solidaarisuuden suhde Tukeyn testissä.

Tukeyn monivertailutesti

Riippuva muuttuja: SOLIDAARISUUS

Vallanjako		Keskiarvoerot (I-J)	Keskivirhe	p-arvo	95 %:n luottamusväli	
(I) vallanjako	(J) vallanjako				Alaraja	Yläraja
toinen päättää	eri mieltä	-1,07	0,95	0,496	-3,30	1,15
	yhteispäätös	-2,88*	0,88	0,003	-4,94	-0,82
eri mieltä	toinen päättää	1,07	0,95	0,496	-1,15	3,30
	yhteispäätös	-1,81*	0,49	0,001	-2,96	-0,66
yhteispäätös	toinen päättää	2,88*	0,88	0,003	0,82	4,94
	eri mieltä	1,81*-	0,49	0,001	0,66	2,96

* Keskiarvoero on tilastollisesti merkitsevä.

Puolisoiden välinen solidaarisuus vaihteli vastuunjako-muuttujan eri luokissa tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0.01$), taulukko 6k.

Taulukko 6k. Solidaarisuus-muuttujan varianssianalyysi vastuunjaon eri luokissa.

ANOVA

solidaarisuus ja vastuunjako

	Neliösummat	Vapausasteet	Keskineliöt	Testisuure F	p-arvo
Ryhmienvälinen	224,100	2	112,050	7,680	0,001
Ryhmiensisäinen	5150,462	353	14,591		
Yhteensä	5374,562	355			

Tukeyn jatkotesti (luottamusväli 95 %) osoitti, että yhteisvastuu-ryhmä poikkesi tilastollisesti merkitsevästi toisella vastuu -ryhmästä ($p < 0.01$) sekä melkein merkitsevästi eri mieltä -ryhmästä ($p < 0.05$), taulukko 6l.

Taulukko 6l. Vastuunjaon ja solidaarisuuden suhde Tukeyn testissä.

Tukeyn monivertailutesti

Riippuva muuttuja: SOLIDAARISUUS

Vastuunjako (I) vastuuniako (J) vastuuniako	Keskiarvoerot (I-J)	Keskivirhe	p-arvo	95 %:n luottamusväli	
				Alaraja	Yläraja
toisella vastuu eri mieltä	-0,56	0,52	0,531	-1,79	0,67
. yhteisvastuu	-1,88*	0,51	0,001	-3,07	-0,69
eri mieltä toisella vastuu	0,56	0,52	0,531	-0,67	1,79
. yhteisvastuu	-1,32	0,47	0,015	-2,43	-0,21
yhteisvastuu toisella vastuu	1,88*	0,51	0,001	0,69	3,07
. eri mieltä	1,32	0,47	0,015	0,21	2,43

* Keskiarvoero on tilastollisesti merkitsevä.

4 Tunnesuhde-muuttuja

Puolisoiden tunnesuhde vaihteli vallanjako-muuttujan eri luokissa tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0.001$), taulukko 6m.

Taulukko 6m. Tunnesuhde-muuttujan varianssianalyysi vallanjakon eri luokissa.

ANOVA

tunnesuhde ja vallanjako

	Neliösummat	Vapausasteet	Keskineliöt	Testisuure F	p-arvo
Ryhmienvälinen	281,984	2	140,992	16,878	0,000
Ryhmiensisäinen	2948,827	353	8,354		
Yhteensä	3230,811	355			

Tukeyn jatkotesti (luottamusväli 95 %) osoitti, että yhteispäätös-ryhmä poikkesi tilastollisesti erittäin merkittävästi sekä toinen päättää- että eri mieltä -ryhmästä ($p < 0.001$), taulukko 6n.

Taulukko 6n. Vallanjaon ja tunnesuhteen yhteys Tukeyn testissä.

Tukeyn monivertailutesti

Riippuva muuttuja: TUNNESUHDE

Vallanjako		Keskiarvoerot (I-J)	Keskivirhe	p-arvo	95 %:n luottamusväli	
(I) vallanjako	(J) vallanjako				Alaraja	Yläraja
toinen päättää	eri mieltä	-1,23	0,72	0,208	-2,92	0,47
.	yhteispäätös	-2,88*	0,67	0,000	-4,45	-1,31
eri mieltä	toinen päättää	1,23	0,72	0,208	-0,47	2,92
.	yhteispäätös	-1,66*	0,37	0,000	-2,53	-0,78
yhteispäätös	toinen päättää	2,88*	0,67	0,000	1,31	4,45
.	eri mieltä	1,66*	0,37	0,000	0,78	2,53

* Keskiarvoero on tilastollisesti merkitsevä.

Puolisoiden tunnesuhde vaihteli vastuunjako-muuttujan luokissa erittäin merkittävästi ($p < 0.001$), taulukko 6o.

Taulukko 6o. Tunnesuhde-muuttujan varianssianalyysi vastuunjaon eri luokissa.

ANOVA

tunnesuhde ja vastuunjako

	Neliösummat	Vapausasteet	Keskineliöt	Testisuure F	p-arvo
Ryhmienväläinen	210,739	2	105,369	12,316	0,000
Ryhmiensisäinen	3020,072	353	8,555		
Yhteensä	3230,811	355			

Tukeyn jatkotesti (luottamusväli 95 %) osoitti, että toisella vastuu -ryhmä poikkesi tilastollisesti erittäin merkittävästi yhteisvastuu-ryhmästä ($p < 0.001$) sekä tilastollisesti merkittävästi eri mieltä -ryhmästä ($p < 0.01$), taulukko 6p.

Taulukko 6p. Vastuunjaon ja tunnesuhteen yhteys Tukeyn testissä.

Tukeyn monivertailutesti

Riippuva muuttuja: TUNNESUHDE

Vastuunjako		Keskiarvoerot (I-J)	Keskivirhe	p-arvo	95 %:n luottamusväli	
(I) vastuunjako	(J) vastuunjako				Alaraja	Yläraja
toisella vastuu	eri mieltä	-1,20	0,40	0,008	-2,14	-0,26
.	yhteisvastuu	-1,93*	0,39	0,000	-2,85	-1,02
eri mieltä	toisella vastuu	-1,20	0,40	0,008	0,26	2,14
.	yhteisvastuu	-0,73	0,36	0,108	-1,58	0,12
yhteisvastuu	toisella vastuu	1,93*	0,39	0,000	1,02	2,85
.	eri mieltä	0,73	0,36	0,108	-0,12	1,58

* Keskiarvoero on tilastollisesti merkitsevä.

LIITE 7. NORMAALISUUSTESTIT

PARAMETRISET TESTIT

Vallan- ja vastuunjaon luokissa selitettävien muuttujien kaikki osajakaumat eivät olleet normaaleja, ks. taulukot 7a ja 7b. Lisäksi vallanjako-muuttujan toinen päättää -luokassa oli alle 50 tapausta, joten taulukkoon 7a on laskettu myös Shapiro-Wilkin testiluvut.

Taulukko 7a. Selitettävien muuttujien normaalisuustesti vallanjaon luokissa.

Vallanjako	Kolmogorov-Smirnov**			Shapiro-Wilk		
	tunnusluku	vapausasteet	p-arvo	tunnusluku	vapausasteet	p-arvo
koheesio						
toinen päättää	0,137	20	0,200*	0,950	20	0,412
eri mieltä	0,133	78	0,002			
yhteispäätös	0,152	258	0,000			
solidaarisuus						
toinen päättää	0,093	20	0,200*	0,978	20	0,872
eri mieltä	0,087	78	0,200*			
yhteispäätös	0,107	258	0,000			
tunnesuhde						
toinen päättää	0,171	20	0,126	0,944	20	0,349
eri mieltä	0,111	78	0,018			
yhteispäätös	0,166	258	0,000			

* Tilastollisen merkitsevyyden alaraja.

** Lillieforsin korjaus

Vallanjako-muuttujan jakauma summamuuttujassa koheesio oli normaali luokassa ”toinen päättää”. Solidaarisuus-summuuttuja jakautui normaalisti luokissa ”toinen päättää” ja ”eri mieltä”. Tunnesuhde-muuttuja ei jakautunut normaalisti. Vastuunjako-muuttuja ei jakautunut kovin normaalisti selitettävien muuttujien suhteen, ks. taulukko 7b. Parametrisiä testejä täydennettiin tämän johdosta epäparametrisillä testeillä taulukoissa 7c ja 7d.

Taulukko 7b. Selitettävien muuttujien normaalisuustesti vastuunjaon luokissa.

Vastuunjako	Kolmogorov-Smirnov**		
	tunnusluku	vapausasteet	p-arvo
koheesio			
toisella vastuu	0,117	94	0,003
eri mieltä	0,120	122	0,000
yhteisvastuu	0,211	140	0,000
solidaarisuus			
toisella vastuu	0,086	94	0,084
eri mieltä	0,111	122	0,001
yhteisvastuu	0,101	140	0,001
tunnesuhde			
toisella vastuu	0,128	94	0,001
eri mieltä	0,136	122	0,000
yhteisvastuu	0,194	140	0,000

** Lillieforsin korjaus

EPÄPARAMETRISET TESTIT

Koska $p < 0.001$, solidaarisuus, koheesio ja tunnesuhde vaihtelivat vallan- ja vastuunjaon luokissa tilastollisesti erittäin merkittävästi, ks. taulukot 7c ja 7d.

Taulukko 7c. Vallanjaon vaihtelu selitettävien muuttujien luokissa.

Testin tunnusluvut*

Selittävä muuttuja: vallanjako

	koheesio	solidaarisuus	tunnesuhde
khiin neliö	29,894	19,548	30,592
vapausasteet	2	2	2
p-arvo (asympt.)	0,000	0,000	0,000

* Kruskal-Wallis testi

Taulukko 7d. Vastuunjaon vaihtelu selitettävien muuttujien luokissa.

Testin tunnusluvut*

Selittävä muuttuja: vastuunjako

	koheesio	solidaarisuus	tunnesuhde
khiin neliö	22,185	14,849	22,835
vapausasteet	2	2	2
p-arvo (asympt.)	0,000	0,001	0,000

* Kruskal-Wallis testi